

Лезги газет

**Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуьх!**

Праздничные мероприятия, посвященные героическому эпосу “Шарвили”, перенесены на 1 августа 2015 года

Уважаемые друзья! Уважаемые ценители лезгинского героического эпоса “Шарвили”! Начиная с 2000 года, в высокогорном дагестанском селе Ахты проводится ежегодный республиканский праздник лезгинского героического эпоса “Шарвили”. Сюда стекаются тысячи людей со всех концов России и Зарубежья на поклонение духовному памятнику нашего народа. Республиканский праздник “Шарвили” традиционно проводится в последнюю субботу июня месяца. Так получилось, что предстоящий праздник “Шарвили” совпадает с началом мусульманского поста Рамазан. Одной из основных идей самого эпоса “Шарвили” является почитание народных традиций и обычаев, оргкомитет по подготовке и проведению праздника принял решение перенести праздник “Шарвили” на 1 августа 2015 года.

Приглашаем всех на республиканский праздник лезгинского народного героического эпоса “Шарвили” 1 августа 2015 г. в сел. Ахты Республики Дагестан.
Оргкомитет праздника

1920 – йисалай акъатзава

N 25 (10670) хемис 18 – июнь, 2015 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Россиядин югъ - Махачкьалада

Хийр ЭМИРОВ

Суварин югъ. Экуьнин сятдин муьжуьд ятлани, куьчейрик са артух инсанар ква. Зун меркездин урус интеллигентрин гуьрметдай хкажнавай памятникдин патав физва. Инал шегьердин администрациядин культурадин управленидин ва идарайрин работникар къайгуйрик ква. Концерт тешкилун патал аппаратура кардик кутазва. Полициядин работникарни чпин везифаяр къилиз акъудунал машгуьл я. Инсанар фидай рекьер, уламар чпин гуьзчивилик кутунва, лентер члугунва, хаталу, хьиткьинардай шейэр гватла чирдай шейэр эцигнава. Памятникдин патарив Россиядин ва Дагъустандин пайдахри гарал лепе гузва. Яваш-яваш аялар галай диде-бубаярни къватл жезва.

Гъа и арада Махачкьаладин къилин майдандални суварин мярекатриз талукь серенжмар кьиле физва. Майдандин винелай Россиядин бахшнавай манийрин ванер алахъзава. Инал Дагъустандин халкъдин майишатдин университетдин, медицинадин базовый колледждин ва маса вузрин студентар, “Зун президентдин куьмекчи я” гьерекатдин активистар къватл хьанва. Абуру Россиядин ва Дагъустандин еке пайдахар ачухна, гьилера къазва. Кьуд пад пайдахри безетмишнава. Ингье Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин депутаттар, гьукуматдин членар, общественный организационрин векилар къвезва.

Жегьилри майдандал къвезвай агъалийрив Россиядин Гимндин члалар авай флайерар, триколордин лентер, пуд ранг (яру, вили ва къацу) янавай чарар вугузва. Россиядин Гимн тамамарзава, гзафбуру адан члалар тикрарзава. Къватл хьанвайбуруз сувар вичин ва Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатипован тварунихъай РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдусмад Гьамидова тебрикзава:

- Гуьрметлу ватанэгълияр, Россия чун яшамиз жезвай зурба ва гурчег улкве я.

Ина чна зегьметни члугвазва. Ада мадни цуьк акъудун чи мурад я, амма къе чун патал хъсан вахтар туш. Чун къеве тваз кланзавай къуватар ава. Заз иллаки жегьилриз лугъуз кланзава, Ватандин Чехи дяведа гьикл къеве-рай экъечнатла, гилани Россияди вири четинвилериз таб гуда, виликди еримишда. Куь гьакъисагъ зегьметдин нетижа яз чи улкве мадни абад жеда. Чна, гьар са зегьметчиди, жегьилди адаз жуван кланвални къалурна кланда, вич алай чкадал къени крарни авуна кланда. Чна Россия хьтин зурба, лайихлу, гурчег улкведин агъалияр хьунал дамах авун лазим я.

Тебрикрилай, манийрилай гуьгуьниз студентрин, жегьилрин общественный организационрин векилар Ленинан комсомолдин тварунихъ галай паркуна авай Аскердин памятникдин ва Советрин Союздин Игитрин аллеядин патав фена, ина шикилар яна.

Абдусмад Гьамидова и вахтунда “Дуствилин къвале” шегьердин школайра хъсандиз къелзавай ва 14 йис тамам хьанвай аялрив шад гьалара Россиядин Федерациядин граждана я лагъай паспорттар вахкана.

Чна винидихъ къейд авур “Ак-гелъ” вичин патав гвай паркунани йикъан сятдин 12-далди суварин концерт давам хьана. Шегьерэгълийриз сувар РД-дин Гьукуматдин Председателдин сад лагъай заместитель Анатолий Къарибова ва Махачкьала шегьердин администрациядин къилин сад лагъай заместитель Рафик Бутаева мубаракна. Къватл хьанвайбуруз Дагъустандин твар-ван авай мандарри, аялрин, жаванрин къуьлердай ансамблри манияр лагъана, къуьлер авуна.

Тебрик

За Дагъустандин вири мусурманриз пак тир Рамазандин варз алуькун рикин сидкъидай мубаракзава!

Хийр-дуйайринди тир и вацра динэгълийрин фикирар Исламдин ахлакъдин бинейрихъ - адалатлувиликъ, ислегъвал кланвилихъ ва патав гвай касдиз багъривал авунихъ элкьурзава. И варз къени крар авуналди, игътияж авайбуруз куьмек гуналди лишанлу я.

Зун инанмиш тирвал, ферз тир сивер хуьнин и экъуь йикъари жуьреба-жуьре динрал амалзавайбурун ва жуьреба-жуьре халкъарин арада меслятвал мягъзем хуьниз, чи обществода сад-садан гьавурда акъунин ва сада-сад эхи авунын гьалар тайин хуьниз, руьгъдин жигъетдай хкаж жез ва ахлакъдин жигъетдай ми хьез чалишмиш хуьнин барадай дагъустанвиар сад-садаг агуниз куьмек гуда.

Заз вири дагъустанвийрихъ мягъкем сагъламвал, ислегъвал, хушбахтвал хьана кланзава. Къуй пак тир Рамазандин вацран гьар са югъ Халкъ авур Халикъдин регимдив ва адан къени майилрив ацлурай.

Дагъустан Республикадин Кьил Р.АБДУЛАТИПОВ

Лезги театр Астрахандин фида

Лезгийрин Стлал Сулейманан тварунихъ галай госмуздрамтеатр сифте яз Астрахандин гастролриз фида, идан гьакъиндай, халкъдин культурадин областдин илимдинни методикадин центрадин малуматдал асаслу хьана, “Дагъустан” РИА-ди хабар гузва.

Театрди 22-июндиз Астрахандин драмтеатрдин сегьнеда А.П.Чехован са пердедин “Сев” ва “Теклиф” пьесайрай, “Кланвилилин зарафатар” тамаша къалурда.

Тамаша эцигайди Москвадин “Выпускники-щукинцы” театрдин режиссер Владимир Жуков я. Коллективди тамаша сифте яз урус члал эцигна. Астраханский областда яшамиз жезвай дагъустанвиар патал тамашадила гьугъуьниз труппади тамашадин жуьреда туькуьр-навай концерт гуда.

ОБЩЕСТВО

Дербентда Россиядин Югъ жегьилри дербентвийриз “Триколордин” лентер паюналди башламыш хьана. Ахпа шегьерэгълияр ва жегьилрин чехи десте Стлал Сулейманан тварунихъ галай муздрамтеатрдин вилик къвай майдандал къватл хьана.

▶ 6

УМУЬР

Дагъларин улкведин меркезда вишеш агакъна жуьреба-жуьре миллетрин векилар яшамиз жезва. Абурухъ чпин культура, члалар, адетар, яшайишдин къайдаяр, милли къилихар ава, и гуьзел ерияр хуьн, вилик тухун патал герек серенжмар кьиле тухузава.

▶ 9

Рамазан Абдулатипова Мегъамедали Мегъамедоваз юбилей мубаракна Дагъустандинни Россиядин члехи деятель

РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин управлениди хабар гузвайвал, 15-июндиз Дагъустандин Къил Рамазан Абдулатипова РД-дин Государстводин Советдин Гьурметлу Председатель Мегъамедали Мегъамедоваз ам дидедиз хъайидалай инихъ 85 йис тамам хьун мубаракна.

Республикадин руководителди РД-дин Халкъдин Собранидин Председатель Хизри Шихсаидовахъ, РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдусамад Гьамидовахъ, РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин Руководитель Рамазан Алиевахъ галаз санал машгъур юбилярдал, къвалит фена, къил члугуна.

Дагъустандин вилик Мегъамедовали Мегъамедован лайхлувилер къейд авуналди, Рамазан Абдулатипова, къилди къачуртла, лагъана: "Къе чаз къез къудкъанни вад йисан юбилей мубаракдай мумкинвал хъанва! Дагъустанда Куьн хътин лап члехи ксар тек-туьк майдандиз акъатзавайди я. Им Халкъди ганвай пай я. Куьне йисаралди къватлай, къимет эцигиз тежер хътин члехи тежриба ва вини дережадин пешекарвал - им неинки Куьн, гьакъ вири Дагъустандин ва улкъевдин руьгъдин девлет я. Куьне халкъарин дуствал мягъкемаруник аквадай хътин пай кутуна, регионда гьалар пайгардик кваз хуьн, Россиядин Федерациядик кваз республикадин садвал ва саламатвал хуьн таъминарна. Куьн Дагъустандин ва Россиядин государстводин ва общественно-политический лап члехи деятель тирдал шак алач".

Вичин нубатдай яз Мегъамедали Мегъамедова вичиз фикир гунай ва официальный дережада аваз юбилей къейд авунин инициатива къалурунай Дагъустандин Къилин риклин сидкъидай сагърай лагъана: "Сифте нубатда им аз гьурмет авун я. Зи къвалахдиз виниз тир къимет гунай Куьн сагърай".

Сугъбет къиле тухудай члавуз Рамазан Абдулатипова рикел хжайвал, тахсиркарвиллиз къил янавай бандитрин тешкилатар республика Россиядикай хкудиз, дагъустанвийрал чарабур тир политический къайдаяр илитлиз чалишмиш хъайи 1999-йисан августдин четин йикъара Мегъамедали Мегъамедовичан регъбервилек кваз международный террористрин аксина женг члугунихъ элкъурнавай лап еке чалишмишвилер авунай.

Дагъустан вичин садвилекай магърум хъунин гьакъки къурхулувал арадал атай лап четин макъамда камаллувал ва вилегъвал къалурунай Рамазан Абдулатипова юбилярдиз республикадин руководстводин, вири дагъустанвийрин ва къилди вичин патай сагърай лагъана.

"А йисара зи къвалал чпин кардиз вафалу тир ксар гваз хъана. За дагъустанвийрихъ гьамиша инанмишвал авурди я, исятдани инанмишвалзава. Республикада илягъвал ва мягъкем гьалар хуьн чун вирибур патал къилин везифа яз хъана, исятдани яз амуькъава", - къейдна РД-дин Государстводин Советдин Гьурметлу Председателди.

"За Куьн ахлакъдин ерияр гьамиша сад лагъай чкадал эцигиз хъайиди я, вучиз лагъайтла Куьн маса ксарив гьамиша лап эдеблудака эгечлиз хъана, Квехъ дагъустанвидиз хас лап гьуьндур дережадин ерияр ава, квез гьакъван дережада Россиядин ватанпересвални хас я", - къейдна республикадин Къилин.

Лагъана къанда хъи, идалай вилик РД-дин Государстводин Советдин Гьурметлу Председателдиз государстводин вилик лайхлувилерай ва республика яшайишдинни экономикадин жигъетдай вилик финик еке пай кутунай Дагъустан Республикадин "Багъри чил къан хъунай" гьурметдин знак гана.

Камаллу политик

Мегъамедали МEGЪАМЕДОВ къвалахдал аламачирлани регъбер яз амуькъдай политикрин жергедик акъатзава. Ада вичин халкъдиз зур асирдиллай гзаф вахтунда къуллугъна, неинки къвалахдин рекъай юлдашрин, гьакъ вири дагъустанвийрин патайни еке гьурмет, ихтибарвал къазанмишна.

Кавказдин политикадин агъсакъалдин 85 йис тамам хъуниз талуькарнавай мярекат урусин госдрамтеатрдин залда къиле фена.

Юбиляр тебрик ийиз иниз Дагъустандин Къил Рамазан АБДУЛАТИПОВ, РД-дин Халкъдин Собранидин Председатель Хизри ШИХСАИДОВ, РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдусамад ГЪАМИДОВ, РФ-дин Федеральний Собранидин Федерациядин Советдин Председателдин заместитель Ильяс УМАХАНОВ, госкорпорациядин - ЖКХ-дин реформа къиле тухуниз куьмек гудай фондунин Гуьзчивалдай советдин председатель Сергей СТЕПАШИН, Ингушетиядин Къил Юнус-Бег ЕВКУРОВ, Орловский областдин губернатор Вадим ПОТОМСКИЙ ва маса официальный ксар атанвай.

Шадвилдин мярекат ачухай Рамазан Абдулатипова Дагъустандин милли регъбер Мегъамедали Мегъамедован 85 йис тамам хъун - им неинки чи республика, гьакъ вири Россия патални сувар тирди къейдна.

Чна камаллу, вилегъ касдин, вичин Ватандал рикъ алай касдин юбилей къейдзава. Ам виридалайни четин вахтара Дагъустандин къиле хъана, ада государстводин интересар гьамиша къелвай хуьз, къилдин политиканрин ваъ, Дагъустандин халкъдин фикирдал амал ийиз хъана. А фикир лагъайтла, Россиядин Федерациядин асул интересрихъ галаз туьш жезвай. Республикадал международный террористри веъей члавуз ада вичин лап хъсан ерияр къалуруна, а члавуз гьукумдин къиле ахътин кас авачиртла, Дагъустандин къилел вуч къведайтла, гьадакай лугъуз хъун четин я. Мегъамедали Мегъамедовичаз къе ихътин шадвилдин мярекат къиле тухунин патахъай игътияж авач. Куьне капар ягъун - им Дагъустандин халкъдин садвал хуьнай, алай яямдин Дагъустан вилик тухунин правовой, политический культурадин дибар тайинарунай адаз сагърай лугуьнин лишан я, - малумарна республикадин Къилин.

Рамазан Абдулатипова вичин вахтунда Мегъамедали Мегъамедован къвалахдиз Россиядин Президент Владимир Путина виниз тир къимет гайидини рикел хъана. Кавказда ихътин дирибаш, халис итимдин къилих хас тир регъбер аваз хъуналди Дагъустандин, санлай улкъевдин бахтуни гъайидакай лагъанай а члавуз В.Путина.

- Къастунал къевивили, къвалахдиз акъалтлай дережада къабил яз хъуни, пешекарвиллин ва инсанвиллин лап виниз тир ерияри Мегъамедали Мегъамедович госуарстводин члехи деятельдиз, вири Россиядин дережадин политикдиз элкъуьрна. Ада Дагъустанда, гьакъ республикадин сергъятрилай лап яргъарани гьурмет къазанмишна, - къейдна республикадин Къилин.

Юбилярдин биографиядин лишанлу дережайрал РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдусамад Гьамидовни акъвазна. Ада, къилди къачуртла, къейд авурвал, Советрин Союз чкайдалай гьуьгъуьниз, Россиядин Государство вилик тухунин муракаб

девирида Дагъустандин "суверинитетрин парадда" иштирак тавунин, ам Кавказдин жуьреба-жуьре регионра милли лишандиз килигна арадал атай хътин чуьруькриз члугъаз тахъунин карда Мегъамедали Мегъамедова лап члехи роль къуьгъвана. Премьер-министрди рикел хжайвал, Мегъамедали Мегъамедовичан регъбервилек кваз РД-дин Конституция - Россиядик кваз хъунин барадай Дагъустандин халкъарин къаст тистикъарзавай Конституция туькьуьрна ва къабулна, Дагъустандин государственностдин правовой бинеяр арадал гъана, чкадин самоуправленидин реформа къиле тухвана, базардин экономикадин дибар тайинарна, производство, яшайишдин дережа агъуз аватун арадай акъудиз алакьна.

Республикадин министрдин кабинетдин руководителди мадни къейд авурвал, бандитри Къизлярдал гьужум авур члавуз дагъустанвийр еке имтигъанрик акатай бедбахтвиллин йикъара Мегъамедали Мегъамедович а вакъияр къиле физвай чкадиз энгел тавуна фена ва ада инсанар къутармишунин къвалах тешкилна. Адан гьерекартин нетижада агъалийрин арада еке пучвилер хъунин вилик пад къаз алакьна. Вишералди залукар къутармишна, шегъердин лап важиблу объект саламатдиз хвена.

1998-йисуз бунтчири Гьукуматдин къвал къур члавузни Мегъамедали Мегъамедова къил-къилел алаз тухвай камаллу политикади дуьзгуьн нетижа арадал гъана.

Вичин тебрикдин гафуна Сергей Степашина къейд авурвал, Госсоветдин руководитель яракьлу дестедин юкьвай вич хуьдай ксар галачиз текдиз фена ва инсанар чпин тахсиркарвилерин ниятрикай къерех хъун ва дараматдай экъеч хъуьун патал алакураналди, ада гьалар дибдай дегишарна. 1999-йисан августдин къалабулух квай йикъара Дагъустандин общество республикадал гьужум авур международный террористрин клеретриз акси женг члугун патал желб авунин рекъай адан регъбервилек кваз зурба къвалах тухвана.

Республикадиз атанвай мугъманди М.Мегъамедов вичин халкъдиз вафалу тирдакайни лагъана ва цуьк акъудзавай, вичи-вич таъминарзавай Дагъустан ам патал лап хъсан награда жедайди къейдна.

Дагъустандин виликан регъбер Мегъамедали Мегъамедовичан бажарагъдикай ва зурбавилекай вичин рахунра Ингушетиядин Къил Юнус-Бег Евкуровани лагъана. Ада къейд авурвал, пар квай политик тир М.Мегъамедовалай лап муракаб шартлара халкъдин, республикадин ва вири Кавказдин итигърихъ галаз къазвай рекъер жагъуриз алакьзавай.

- Ихътин гьуьндур дережадин

ксар рикелай ракъур тавун патал чна вири крар авун лазим я. Республикайрин жегъил руководителривай абурулай чешне къачуз жеда. Мегъамедали Мегъамедович неинки Дагъустандин, гьакъ вири Кеферпатан Кавказдин, вири Россиядин лайихлу векил я, малумарна Ингушетиядин Къилин ва юбилярдиз "Миллетрин арада авай алакьяр вилик тухуник еке пай кутунай" Гьурметдин грамота гана.

Юбилярдин лайихлувилер вичин рахунра Леваша райондин къил Мегъамедгъажи Мегъамедовани къейдна. Адан гафаралди, къулухъ галамай район Мегъамедали Мегъамедовичан чалишмишвилерин нетижада экономикадин жигъетдай вилик фенвай муниципалитетрикай садаз элкъвена. Чкадин агъалийри образованида, медицинада, спорта хъанвай агалкъунар адан тварцихъ галаз алакьалу ийизва - ада регъбервал гузвай девирда районда хейлин школаяр, больницаяр, культурадин идараяр эцигна, рекъер къайдадиз хъана, газ тухвана.

М.Мегъамедоваз юбилей Россиядин Федерациядин Федеральний Собранидин Федерациядин Советдин Председатель Валентина Матвиенкоди, РФ-дин Госдумадин спикер Сергей Нарышкина, Татарстандин, Бурятиядин, Кеферпатан Осетиядин виликан руководителри мубаракна. Абурун тварунихъай тебрикдин чарар къелна.

Мярекатдин эхирдай Мегъамедали Мегъамедов вичин рахана. Ада шадвилдин межлис къиле тухунай, вичин тварцихъ лагъай хуш келимайрай вирибуруз, Дагъустандин Къил Рамазан Абдулатиповаз сагърай лагъана.

Юбилярди вичиз Дагъустандин халкъ играми тирди ва вич адан гележегдихъ инанмиш тирди къейдна. Адан гафаралди, гъа и инанмишвили адаз и ва я маса шартлара дуьз къарарар къабуллиз куьмекна.

- Душманди чи республикадал гьужум авур а муракаб вахтара дагъустанвийр чпин Ватан хуьн патал къарагъдайдахъ зун инанмиш тир. Халкъдал яракъ ихтибарна виже къведач, а яракъ зи аксина, гьукумдин аксина ишлемишун мумкин я лугъудайбурни хъана. Амма за жуван ватангълийрин эдеблувал шаклувилек кутурди туш. Икъ фикир авуналди, зун гьахъ яз хъана. Женгинин гьерекар куьтягъ хъайила, вирибуру чпив гвай яракъар вахкана. Ингъе гъа ихътинди я зи халкъ! - гъейранвал къалуруна М.Мегъамедова.

Ада республикадин, санлай улкъевдин уьмуьрда Госсоветди къуьгъвай ролни къейдна. Къенин йикъакай рахадай члавуз республикадин виликан руководителди лагъайвал, алай вахтунда чи улкъев патал арадал атанвай гьалар са акъван къулайбур туш, амма Россия метлерал акъвазариз хъун мумкин туш.

- Чна - гзаф миллетрин векилрикай ибарат Россиядин халкъди имтигъанрай акъатнавай регъбер Владимир Путин къиле аваз, четинвилер алудуналди, яшайишдин ва руьгъдин жигъетдай гьенгвилехъ финин жуван рехъ давамарда! - инанмишвал къалуруна политикди.

Шадвилдин мярекатдиллай гьуьгъуьниз концерт гана.

* * *

РД-дин Государстводин Советдин Гьурметлу Председатель Мегъамедали Мегъамедован 85 йис тамам хъуниз талуькарнавай шадвилдин мярекат юбилярдин ватан тир Леваша райондани къиле тухвана.

Хив райондин 80 йис Къве сувар саналди

Малика КЪУРБАНОВА

12-июндиз Хив районда къве сувар саналди къейдна: Россиядин югъ ва район арадал атайдалай инихъ 80 йис тамам хьун. Гьа и юкьуз районцентриз райондин саки вири хуьрерай агьалияр атанвай.

Ингье районцентриз гьахьдай чкадал дуьзмишнавай арка галай патахъ машинрин циргъ къевеза. Районэглийри гьуьрметлу мугьманар - РД-дин Гьукуматдин Председатель **Абдусамад ГЪАМИДОВ**, РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Руководительдин сад лагъай заместитель **Исмаил ЭФЕНДИЕВ**, Гьукуматдин вице-премьерар - РД-дин экономикадин ва тер-

риторияр вилик тухунин министр **Раюдин ЮСУФОВ**, Кьиблепатам территорияльный округда республикадин Кьилин патай тамам ихтиярар ганвай векил **Мусафенди ВЕЛИМУРАДОВ**, РД-дин финансин министр **Али ИСЛАМОВ**, РД-дин образованидин ва илимдин министр **Шагьабас ШАГЪОВ** ва кьунши районрин килер фунди кьел гваз вилик экъечуналди, милли манйиралдини кьуьлралди къаршиламишна.

Спонсорвилин куьмекдин пуларин гьисабдай тукьурнавай арка шадвил гьалара ачухайдалай гуьгьуниз делегация Ватандин Чехи дяведа телеф хьайи аскерин памятникдал цуьквер эцигун патал Гьалибвилин паркуниз рекъе гьатна. Хив райондай фронтдиз 1800 кас фена. 1100-далай виниз аскерар элкьвена хтанач. Хивда авай парк агьалийрин рикI алай ял ядай чка я. Ина гьар юкьуз нянин геждалди япарихъ музыкадин сесер галукьда, тамамарзавайбури асул-гьисабдай дяведин йисарин манияр я. Ахпа мугьманар Россиядин халкьарин адетдин культурадин Центр ачухунин шагьидар хьана. Ана тарихдихъ галаз алакьалу экспонатар - вилик вахтара яшайишда ишлемишиз хьайи шейэр, Хивдин устадри хранвай халичаяр, милли парталар ва чпелди райондывай дамах ийиз жедай хейлин маса шейэр кьалурзава. Абдусамад Гьамидова Центр ачухун - им гьакI твар патал кьиле тухузвай мярекатдиз элкьуьн тавун лазим тирди къейдна.

Ахпа мугьманар цийиз ишлемишиз ваханвай "Ромашка" твар алай аялрин бахчадиз фена. 80 аялдиз чка авай ина музыкадал ва физкультурадал машгьул жедай къве зал, буфет, медкабинет, санузел кардик ква.

Хуьре къекъевейдалай гуьгьуниз суварин кьайдада безетмишнавай ачух майдандал Абдусамад Гьамидова Россиядин жаван гражданив паспортар вахкана. Район вилик финик ва абад хьуник чпин аквадай хьтин пай кутур агьалийрин лайихлувилер къейд авунин мярекатни кьиле фена. Абурун арада Зарета Фаталиевани ава. Яргьал вахтунда Кьазахстанда

яшамеш жезватлани, ада багьри район ва вичин хайи Архитрин хуьр вилик тухуник вичелай алакьдай пай кутазава. Адан куьмекдалди хуьруьз турбайра аваз яд гьанва, зирзбил гадардай контейнерар эцигнава, алай вахтунда 100 касдиз чкаяр жедай аялрин бахчадин дарамат эцигзава.

РД-дин Гьукуматдин Председателди вири дагьустанвийриз ва райондин агьалийриз сувар мубаракна.

- Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипован тварунихъай за кьез лишанлу вакъиа - район тешкилайдалай инихъ 80 йис тамам хьун мубаракзава. 80 йис тарих патал - им кьвачел акьалтунин, вилик финин, хкаж хьунин девир я. Ида Хив райондиз республикадин муниципальный тешкилатрин арада лайихлу чка къадай мумкинвал гана.

Яшайишдин экономикадин жигьетдай гьалар хьсанарунин барадай райондин, муниципальный тешкилатрин руководстводи ва вири агьалийри тухузвай кьвалахди вичин нетижаяр гузва. Вилик финин дережадал, асул делилрал гьалтайла Хив район республикада лап хьсанбурун жергеда ава.

Алай вахтунда инвестицияр желб авунин месэла республика патал хьидакъаз акьвазнава. И барадай куь райондихъ хаммал гьалдай промышленность, гьвечи бизнес вилик тухун, хуьруьн майишатда кьвалах тешкилунин цийи жуьреяр кардик кутун патал инвестицияр желбдай вири мумкинвилер ава. Алай вахтунда районда са шумуд инвестпроект агалкьунралди кардик кутазава. Абурун арада виридалайни чехиди Цийи Фригьрин хуьре "МИР" компанияди бажармишзавай, 240 миллион манатдин кьимет авай проект я.

- Хив районди кьенкьвечи чка кьун адан руководстводихъ, и райондай акьатай машгьур общественный деятелрихъ галаз алакьалу я. И кардай Хив райондин кьил Бейдуллагь Мирзоев ва адан команда сагьрай, - лагьана А.Гьамидова.

Райондин кьили мугьманриз суварик атунай чухсагьул лагьана, тухванвай кьвалахдикай, гележегдин планрикий кьурелди суьгьбетна ва Ватандин Чехи дяведин иштиракчийриз памятник ва маса имаратар эцигунин карда куьмек гунай райондин агьалийрин ва алай вахтунда райондидай къеце яшамеш жезвай ватандашрин тварцихъ разивилин келимаяр лагьана.

Суварин юкьуз хуьре къайда хуьнал неинки полицейскийри, гьакIни Хивдин юкьван школадин волонтерри гуьзчивална.

Хив райондин агьалияр гьикьван мугьманпересар ятIа, гьа кар дуьзмишнавай майданрини субутарна. Хуьрерин советрин тварар кьенвай алачурин вилик милли парталар алаз акьвазнавай иесийри маниралдини кьуьлралди, шиирралди гьар сада чпин майдандал атун теклифзавай.

Кьилин редактордин гаф Уях хьухь, ватанэгьлияр!

Ислам диндиз ибадатзавай государствояр и дуьньяда хейлин ава. Амма "Исламдин государство" (ИГИЛ) твар акьалтнавайди анжах сад я. Кьарсатмишзава ада вири халкьар вичин инсафсузвилералди.

Аллагьди VII асирда Мегьамед Пайгьамбар халкьна, Аравияда арадал гьайи мусурман динди вад шартI кьилиз акьудун истемешзава: 1. Сад Аллагьдихъ инанмиш хьун, Мегьамед Пайгьамбарни Аллагьди ракьурнавайди аннамишун; 2. гьар юкьуз вад кьил капI авун; 3. кесибриз садакьа гун; 4. Рамазандин вацра сивер хуьн; 5. уьмуьрда садра кьванни Меккедиз гьаждал фин.

Чувудрин, хашпарайрин динри хьиз, мусурман диндин Аллагьдиз икрам авун, адахъай кичле хьун, мусурман инсандиз писвал тавун истемешзава. Гьайиф хьи, дуьньяда халиф кьиле аваз Халифат государство арадал гьиз алахънавайбуру неинки маса динриз тIавафзавайбуруз, гьакI гьа мусурманризни инсафзава. Абуру ягьиз рекьизва, тийизвай жуьредин гужар авач.

Россиядин Федерацияда вич террориствилин организация яз къадагьа авунвай ИГИЛ-ди Сириядин, Иракдин шегьерар сад садан гуьгьуьналлаз къазва. И мукьвара ада дегь девирдинди яз гьисабзавай Пальмирани кьуна. Америкадини адан союзникри вегьезвай бомбайривайни ИГИЛ-дин вилик пад къаз жезвач, Сириядинни Иракдин шегьерар, хуьрер къвердавай гзаф къазва. Алай вахтунда и къве государстводин сергьятрин са пай адан гьиле гьатнава.

Тарихда са квадратный метрдин майдан кьванни тахъай ИГИЛ арадал гьикI атана? Адан кьиле акьвазнавайбуру вужар я?

РикIел аламатIа, ядерный яракьар арадал гьизва лугьудай багна кьуна, Америкади Ирак дарбадагнай. И жигьетдай са тахирини квачир Саддам Хусейнан кьисметни гьихьтинди авунайтIа, вири дуьньядиз малум я. Америкади гьатта Иракдин армияни тахъай мисална. Кьуллугь-ривай кьерехай офицерар аскервал авунаилай гьейри са кьунизни бакара тущир. Гьавилай Иракдин виликан офицерар ИГИЛ-дин армиядин кьиле акьвазуниз мажбур хьана. ИГИЛ вични террориствилин са ваь, са шумуд организациядикай ибарат хьанва. Гьа Пальмира шегьер кьурбуруни са шумуд организациядай тир. Аннамишна кланда хьи, абуру вирида анжах террориствилин рехь кьунва. Вири сад хьана гьужумзавай абуру вилик пад къаз тежедай аждагьандиз элкьвенва.

ИГИЛ-ди вад -ругуд йиса авай аялриз женгинин чирвилер гузва. Абурун гьиле Америкадин са шумуд "Абрамс" танк, хейлин "Хаммер" бронемашинар гьатнава. Иракдинни Сириядин армиярин яракьрин иесивални хьувунва. Исламистри Асадан аксина дяведин гьерекатар башламишайла, Америкадини абуру жуьреба-жуьре яракьралди тIимил таьминарначир. Бязибуру абуруз дяве тухудай такьатар гьинай къевеза лугьузава. Бес Иракдинни Сириядин нафтIадин бургуьгарни абурун гьиле гьатнавачни? Пешекарри тестикьарзавайвал, нефт, бензин маса гуналди, абуру исятда гьар юкьуз вад миллион доллар къезанмишзава.

Гьар юкьуз телевиденидай, радиодай, газетрайни журналрай, иллаки гзаф Интернетдай, жуьреба-жуьре уьлквейрин жегьилар чпин патал абуру гьикI алудзаватIа хабар гузва. Соцсетра ИГИЛ-дин векилри язавай "нагьмайрихъ" хейлинбуру инанмиш жезва. "Чи женнетдай жагьин тийидай са затIни авач" лагьайла, бязибуру кьилихъди вегьезва. ИкI, месела, Франциядай 60 руш, Великобританиядай - 45, Германиядай 50 руш, чебни 13-26 йисан яшда авайбуру, ИГИЛ-дин пропагандистри чпин "женнетдихъ" инанмишарна тухванва.

Алай йисуз Туьркиядин Гьукуматдин кьилевайбуру ИГИЛ-дин терефдал элячIиз клан хьайи, 74 уьлкведиде атанвай 1100 кас кьулухъди чпин уьлквейриз рахкур хьувунва. Идалайни гьейри, ихьтин хиьялар аваз Туьркиядиз кьез клан хьайи жуьреба-жуьре уьлквейрай тир 10 агьзурдав агакьна жегьилар патални ада вичин сергьятар агална. ЯтIани эхиримжи кьве йисан вахтунда ИГИЛ-дин жергеяр къецепатан уьлквейрин

20 агьзур касди къалинар хьувуна. Абурун арада 1500 кас Россиядин Федерациядай фенвайбуруни ава. Аниз фенвайбурун 15 процент Европадин уьлквейрин агьалийри тешкилзава. Иллаки гзаф - дишегьлийри.

Инал заз Россиядин Федерацияди вич террориствилин организация яз гьисабнавай ИГИЛ-дин терефдал чпин хушуналди элячIиз кланзавайбуруз 20 йисал къедедалди дустагь атлузвайдини чуьнуьхиз кланзава. Сад ава са ни ятIани алдатмишна аниз акьудун, масад ава акьул кьиле аваз вичин хушуналди ИГИЛ-дин терефдал элячIун. Гьелбетда, вуж алдатмишна тIа, вуж алдатмишна тIа, гьа кардай силсдин органри эхирдал кьван кьил акьудда.

И йикьара ИГИЛ-дин жергейрик экечIун патал Туьркиядиз акьатай МГУ-дин философиядин факультетдин 19 йиса авай студентка Варвара Караулова Москвадиз хкана. И карда кьанунар хуьдай органриз еке кумек и рушан буба Павел Караулова ва Варварадин дустари гана. 27-майдиз тарсариз феи руш хтун тавурла, абуру Интернетда еке гьарай-эвер къарагьарна, полицияни руш жагьур хьувунал желбна. Нетижда Варвара Туьркиядинни Сириядин сергьятдиз мукьва Килис шегьерда ам хьтин маса 10-14 касдихъ галаз санал кьуна. Абурун арада 1983, 1991, 1995-йисара хайибур авай. Къецепатан са шумуд чIал чизвай, ислами хьсандиз чирнавай Варварадин кьисмет гила гьихьтинди жедатIа чидач. Силсдин органри, гьелбетда, кьил акьудда.

Дагьустандай тир 24 йисан яшда авай М.Айишади вичихъ галаз аниз са йиса авай Хатиджа, 4 йиса авай Зейнаб ва 7 йиса авай Мурадни гьанвай. Бес и агьвалатди гьи дагьустанви кьарсатмишдач! Жуван вах, стха, руш, хва туштIани, дагьустанвияр, россиявияр я эхир абуру. Гьайиф!

Заз алатай йисан 24-августдиз "Лезги газетдиз" акьатай "Мусибат тушни им?" кьил гайи жуван кьейдера гьайи делилар мад сеферда инал тикрар хьийиз кланзава:

"Чи лезги лап хьсан районрикая сад тир Сулейман-Стальский райондин администрациядин кьилин общественный хатасузвилин рекьай заместитель Гьажиагьмедов Гьажиагьмед Мегьамедовичан 24-июлдиз "Лезги газетдиз" акьатай интервьюда къейднава:

"Алай йисан алатнавай девирда наркотикар ишлемишунай 12 касдилай протоколлар кьвена, закондихъ галаз къадайвал, абуру жавабдарвилуз чулуна. Наркоконтролдин учетда наркоманиядай начагь 99 кас, наркотикар ишлемишзавай 24 кас ава. Къайдаяр хуьдай органрин делилралди, 16 касди Сирияда кьиле физвай яракьлу акьунра иштиракзава. Абурукайни 3 кас телеф хьанва, 4 кас кьуна, силс тухузза".

Им, гьелбетда, мукьаят хьухь, ИГИЛ атана чавни агакьзава лагьай чIал тир. Гьайиф хьи, мукьаят хьанач. 15-майдиз Кьурагь райондин КИрийрин хуьряй тир 48 йисан яшда авай мешебеги, 4 аялдин буба Батманов Зейнудин яракьламиш хьанвай 6 касди инсафсузвилелди яна кьена. Гьелелиг абурукай садни жагьурриз хьанвач. И агьвалатди, гьелбетда, Кьиблепатам Дагьустандин вири агьалийрик еке къалабулукь кутунва.

Ингье гила, террориствилиз акси республикадин милли комитетди хабар гайивал, Сулейман-Стальский райондин Кьулан СтIалдин хуьряй боевикрин гьилибанрин кьвалерай хьиткьинардай шейэрив ацIурна гьазурнавай пластикдин 7 челег - бомба жагьанва. И бомбайрин кьуватлувал санлай кьачурла, тротилдин 200 килограммдидайни артух я. Идалайни гьейри, а кьвалерай бомбаяр гьазурдай шейэр, детонаторар, Дагьустандин районрин геьенш картаяр авай ноутбукни жагьанва. И бомбайрин иесияр вужар ятIа, гьелелиг чириз хьанвач. Са кьадар йикьар идалай вилик Кьулан СтIалдин хуьруьн мукьув гвай бомбаяр гьазурдай а кьве лаборатория авай чкада махсус операция кьиле тухудайла, боевикри гьатта кьве полицейскийдал хирерни авуна, чпелайни чуьнуьх хьез алакьна.

Мад сеферда тикрарзава, гьуьрметлу ватанэгьлияр, мукьаят хьухь, ИГИЛ атана чавни агакьзава, жегьил несил, чи ад-велед хуьн патал уях хьухь!

Риклел хкунин ва гъамлувиллин югъ я

Къурбандрин,

магърумвилерин дяве

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Чна 9-майди Гъалибвиллин суварин ва 22-июндизни Риклел хкунин ва гъамлувиллин йикъар къейдзава. Советрин халкъдиз Гъалибвал гъайи, немсерин къушунар тармар авур ва Европадин халкъарни фашистрин есирдай азад авур яру аскерар къе лап тѳимил аматлани, абурун къегъалвилер чна гъамиша риклел хуъзва. Идан гъакъиндай Россиядин Федерациядин вири регионра Гъалибвиллин 70 йисаз талукъ яз киле тухвай мярекатри шагидвалзава. Европада мад фашистрин, нацистрин дестейри кыл хкажзавай вахтунда Дуньядин къвед лагъай ва Ватандин Чехи дяведин тарсар риклелай алудун герек къевезвач. Амма ихтин мурадар аваз цѳийи дявейрик цѳай кутаз, фашизм къвачел акхулдиз къанзавайбур анжах пашман жеда. Абурун гъерекатрихъ дъузгъун нетижаярни жедач. Абурун дуньядин сагълам, ислгъа фикирал алай вирида лянетламышзава.

1941-йисан 22-июндиз Адольф Гитлеран тапшургуьдалди Германиядин къушунри Советрин Союздал вегъенай. Душманди Балтийский гуьлелай Чулав гуьлел къван яргъи хъанвай сергъят хуъзвай чи пограничный частарал гъужумна. Гитлеран генералри лап кар алай къушунар Шяулайдин, Каунасдин, Гродне-Волындин, Рава-Русский ва Бродский терефрихъ рекъе туна, амма пограничккри абурун уьткъемдаказ жаваб гана, душмандин гзаф аскерар, техника барбатѳна. Пограничккри акси гъужумар хъувауна, немсер къулхъди, сергъятдилай анихъ хъфиниз мажбуруна. Анжах са Шяулайдин патарив фашистрин 300 танк тергна. 22-июндин нисинилай алатайла чи пограничккриз кумек яз Яру Армиядин къушунарни атана. Женгер гъич фикирдизни гъиз тежедай хътин къизгъинбур, ивиар экъичдайбур, гъужум-гъужумдин кѳула авайбур тиртѳани, чи пограничккри, аскерри эхир нефесдалди дяве ийизвайтѳани, къуватар барабарбур тушир. Дяведин анжах са юкъуз чи зенитккри душмандин 76 самолет барбатѳна, 5000 немс есирда къуна. Ятѳани, чибур къулхъ чѳугуниз мажбур хъана. Виликамаз гъазур хъанвай ва аскеррин, яракърин, чилинни цавун техникадин жигъетдай артуханвал авай душмандин хура акъазун регъят хъанач.

Хайи Ватандин мулкариз немсерин къушунар гъахънавайдакай, дяве башламыш хъанвайдакай Дагъларин уьлкведин халкъаривни хабар агакъна. Чка-чкада собраниар, митингар кыле фена ва агъзурралди дагъвийри, жуьреба-жуьре пешейрин иесийри чеб Ватан хуъз гъазур тирдакай малумарна ва фронтдиз рекъе тун тѳалабна. 1986-йисуз Дагъустандин ктабрин издательствода акъуднавай "Чун гъалибвилхъ инанмиш я" тѳвар алай ктабда ганвай документрай аквазвайвал, Дагъустандай сифтегъан гуьгъуьллуяр (3500 кас) 1941-йисан 27-июндиз фена. Саки вири районрай атанвай итимар Махачкъалада къватѳ хъана. Абурун Дагъустандин радиокомитетдин артистри концертин гана. Ватанпересар политрук Яковлев кыле аваз мукъва-къилийри, республикадин вилик-къилик квайбуру ва шегъергълийри рекъе туна.

Дяведин гъа сифте йикъарилай партияди "Вири - фронт патал! Вири - гъалибвал патал!" лозунг раижна. И лозунг женгинин халис пайдахдиз элкъвена. Гъам фронтда, гъам карханайрин цехра, участокра, фермайра, никлера, багълара... Инсафсуз душмандал гъалибвал къачун патал Советрин Союздин вири халкъар къарагъна, гъа гъисабдай яз дагъустанвийрини. Иондин сифте йикъара Дербент шегъердай тир

диде З.Гъажиевади Сталинан тѳварунихъ чар хъена: "Яру Армиядин жергейра зи пуд хци къуллугъзава. Захъ мадни къве хва ава, Яру Армиядин гележегдин аскерар. Ихтин мусибатдин йикъар атанвайла, за рухвайриз лугъзува: "Зи азиз рухвар, Ватан, партия патал куь чанарни гъайиф къемир. Вач виликди, терг ая фашистар, чукура душман чи хайи чилелай".

Эхъ, дидейри чпин рухвар, сабурувал хвена, уьткъемвал къалурна, фронтдиз рекъе туна ва абуру душмандай чилин хвена, Гъалибвални къазанмишна. И кардик Дагъустандин вичелай алакъдай пай кутуна. Дяведин йисара республикадин колхозри, совхозри государстводиз 129,5 агъзур тонн къуьл, 15 агъзур тонн ципицлар, 1134 тонн ниси, 1332 тонн чѳем, 48 агъзур тонн як, 18 агъзур тонн емишар, 50 агъзур тонн сар ва маса продукция рекъе туна. Дагъвийри Яру Армиядин аскерар патал 140 вагондавай пишкешар, 10 агъзурдалай виниз посылкаяр, 1 миллиондилай артух чими парталар ракъурна.

Къуд йисалай виниз давам хъайи Ватандин Чехи дяведи уьлкведин гъар са хизандиз еке телефвилер, гъамар, магърумвилер гъанай, дяведин женгеривай, цаяривай, бомбайрин, тупарин къукърумивай лап яргъа авай хуьреризни, агъалийризни. Абурун Дагъустандин Къурагъ райондин дагълара авай Хлежрин хуьри акатзава.

Дагъвийр, гъевчибур ва къуьзубур квачиз, гатун къвалахрал машгул тир. Хуьрун кимел ва чатук устѳарри гвенар гуьниз, веькер ягъуниз, йигарар гатуниз герек къведай алатар гъазурзавай. Хлепехъари ва малдарри яйлахра гъайванар хуъзвай. Колхоздин седри Гъамидов Вагъида майишатдин гъар са участоқдал кил чѳугъазвай, герек-эксик, кумек къандайбур аватѳа чирзавай, устѳаррин къвалахрал гуьзчивилзавай. Колхоз тешкилна алатнавайди анжах ругуд йис тиртѳани, крар вилик физвай, майишатдихъ вичин суьруьяр, нехирар, рамагар, дагъда ва аранда цадай никлер, уьруьшар, яйлахар, къишлахар авай. Хуьре са тѳимил гъайванар амай, амайбур вири Къванан къилел, Миргъихъ, Калухъ дагъ яйлахра авай. Анра чѳем, ниси жудзавай ва складдиз хкизвай.

"Немсерихъ галаз дяве башламыш хъанва" лагъай хабар хуьруьз фад кълана. Гъиле-гъил аваз Къурагъ райкомдай векил атана, сифте коммунистар къватѳна, абуру гъавурда туна, ахпа яш тамам хъанвай виридаз собранидиз эверна. Месэла сад тир: Ватан душмандай хвена къанда.

- Гитлеран хиялар лап мурдарбур я ва дявени фад куьтягъ жедач. Гиламаз фашистрин вилик пад къун тавуртѳа, абуру Кавказдин дагъларизни, чи хуьреризни акъатун мумкин я, - лагъанай райкомдин векилди. - Гъавилей гъиле яракъ къаз жедай гъар сад фронтдиз физ гъазур хъана къанда.

В.Гъамидова сифтебурукай яз вичин тѳвар фронтдиз фидайбурун сиягъда хкъиз туна. Адан гуьгъуьналлаз амай коммунистри, Гъамидован стхайри, миресар Межида, Абумислима, Абдулгъея, Хидирнибиди, Муслима, Муьмина, Абдула, Абдиди ва гъакъ хейлин хуьруьнвийрини.

Дяведихъ галаз алакъалу тарихдин делилри тестикъарзавайвал, 1941-1942-йисара туьтуьнихъ къван яракъламыш хъанвай ва къуватар хейлин артух тир фашистрихъ галаз кыле феийи женгера Яру Армиядин аскерар гзаф телеф хъана. Чилин гъар са чѳиб, къвал, хуьр, шегъер патал риклелай тефидай женгер кыле фена ва чи аскерри дирибашвилелди виликди гъерекатзавай душмандиз зурба ягъунар къуна, абурун гъерекат явашарна. Хлежрин хуьрай фронтдиз феийи лежберрикай, магъсуддаррикай, малдаррикай, муаллимри-

кай гзафбур гъа и къве йисуз телеф хъана ва садбур гел галачиз квахъна.

Хуьре амуькайбурун гъални тарифдайди тушир. Колхоздин ва хусуи вири къай-гъуяр яшлугурун, дишегълийрин, аялрин хиве гъатна. Идалай гъейри, фронтдизни кумек гана къанзавай. Пулдалди, суьрсетдалди, балкъанралди... Вири сад хъана, колхоздин къвалахдиз къецѳ гана, государство вилик эцигай тапшургуьяр ян тагана кылииз акъудна.

Фашистрихъ галаз женгер чѳугъазвай майданар дагъдин хуьруьвай яргъа авайтѳани, хлежвийри гъар са камуна фронт лап мукъув гъайди хъиз гъиссавай. Жаванар, яшлугурун, дишегълияр Моздокдин, Хасавюртдин патарив душмандин танкариз акси сенгерар туькѳуьриз фенай. Фронтдай садсадан гуьгъуьналлаз чѳулав хабарар авай чарарни хкъез гатлунна.

Хлежвийрикай немсерихъ галаз женгиниз экъечѳай сифтегъан аскер сержант Мегъамед Ибрагъимов хъана. 1938-йисуз Яру Армиядиз эвер гайи ада Советрин Союздинни Польшадин сергъятдин патав къуллугъзавай. Фашистри уьлкведал вегъей гъа сифте йикъара ам телефни хъана. Хуьруьз адан гъакъиндай сад лагъай чѳулав хабарни хтана: "Яру Армиядин сержант Ибрагъимов Мегъамед Ибрагъимович 1941-йисан июндин вацра душмандин гъужумар алуддай лап къизгъин женгера гел галачиз квахъна...". Эхъ, дяведин сифте варцара, йисара гел галачиз квахъайбурун къадар гзаф хъана, вучиз лагъайтѳа фашистрин басрухдик къулхъ катзавай чи къушунриз телеф хъайибурун, хер хъайибурун гъакъиндай къайгъу чѳугъадай мажал ва вахт амуькзавачир. Гзафбур бомбайрин харцик накъварик акатна, садбур вацариллай элячѳдайла батмиш хъана, масадбур кана, чѳух хъана...

1942-йисуз душмандихъ галаз кыле феийи женгера гзаф хлежвийр гел галачиз квахъна. Абурун арада гъатна: Алимуратов Бирхим, Гъайдаров Тайгъун, Гъамидов Хидирниби, Гуьсейнов Гуьсейн, Ибрагъимов Мегъамед, Исмаилов Кчун, Къадашев Асан, Къужаев Сефербег, Къурбанов Абдулла, Мегъамедов Бахар, Мамеев Мамей, Саркъиев Абдуллагъ, Шабанов Алибува. 1943-йисуз абурун мадни алава хъхъана: Апаев Рачаб, Аюбов Аюб, Велиев Мавлудин, Гъажибегов Гъасан, Гъалимов Гъалим, Гъамидов Вагъид, Ибрагъимов Бари, Къадиров Мегъамед, Къучумов Рачаб, Мегъамедов Рамазан, Османов Хидирниби, Сефиханов Халид, Урдиханов Ибрагъим, Шабанов Алижан, Эмиров Абумуслим, Эмиров Абдулгъей, Элдаров Мукаил, Юсуфов Гъадаш. 1944-1945-йисарани чпин гъакъиндай дуьзгъун малуматар амуьк тавур аскерар мадни хъана: Гъамзатов Абдулкъадир, Гъасанов Мегъамед, Керимов Алижан, Кураев Талиб, Меликов Муслим, Рамазанов Шиххалил, Тѳажибов Тѳалиб...

Гъар са чѳулав хабарди шумуд хуьруьнвидин рикѳ тѳарна! Ятѳани абуру чпин дердер-гъамар югъди-йѳѳди зегъмет чѳугъаз, аялрин къайгъударвал ийиз алудна

Хуьре амуькайбурун кашани тади гана. Хейлин хизанар къил хуьз арандиз (Къасумхуьрел, Алидхуьрел, Испикиз, Лукларик, Азадогълидиз...) рекъе гъатна. Садбурун хизанар анра тамамвилелди телеф хъана, масадбур амуькна.

Дяведин йисар уьлкведин са халкъдизни, хизандизни регъятбур хъанач. Абуру риклел хкайла а вахтунин аялрин вилерал къени накъварин стѳалар къевезва. Къуй дявеяр тахъурай! Къуй гужуналди халкъарал дяве илитизвайбур негъ хъурай! Къуй акъалтзавай несилри абад, азад, мублагъ уьлкведа бахтлу уьмуьр кечирмишдайвал хъурай! Амин!

Рейхстагдал тѳвар кхъей ивигарви

Хазран КЪАСУМОВ

Ватандин Чехи дяведа гъалибвал къачуник пай кутур Ивигрин хуьрай тир **ША-БАНОВ Буба** 1920-йисан 15-мартдиз дидедиз хъана. Ада 1942-йисан 18-февралдиз 211-стрелковый полкуна присяга къабулна.

Виклегъ, женгинин кар хъсандиз чѳидай ивигарвиди 1944-йисан июлдилай дяведин эхирдалди артиллериядин 136-полкуник

къаз женгера иштиракна. Рагъметлуда Прага шегъер азад хъувун патал кыле феийи къати женгер, зулун меьки йикъара душманди гузвай гуьллейрин харцик Висла вацѳай экъечѳай вахтар мукъвал- мукъвал риклел хкидалдай.

Варшава шегъердилай къибледихъ кыле феийи къати женгера жуьрэтлудвал къалурунай адаз Верховный Главнокомандующий И.Сталинан приказдалди чухсагъул малумарна ва "Варшава азад хъувунай" медаль гана. Къегъалди душмандин магъара тир Берлин къачун патал кыле феийи лап къати женгери иштиракна. Берлин къачунай ва душмандин гзаф къадар аскерарни офицерар, женгинин техника тергавунай 1945-йисан 2-майди Сталинан приказдалди адаз мад чухсагъул малумарна.

Рейхстагдин цѳал "Чун гъахъ тир, гъавилей чун гъалибни хъана. Ивигарви Буба Шабанов" гафар кхъей ам винидихъ тѳварар кюр женгинин наградайрилай гъейри, Яру Гъетрен орден, "Германиядин винел гъалиб хъунай", "Женгера лайихлувилерай" ва маса медалар хурудал алаз хуьруьз хтана.

1946-йисуз Б.Шабановакай Къасумхуьруьн райсоветдин гособеспеченидин отделда старший инспектор хъанай.

Дербентдин педучилище акъалтѳарайдалай гуьгъуьниз Цмурдал интернатдин директорвиле, райкомда, Дербент шегъерда авай дагъвийрин Сталинан тѳварунихъ галай школа-интернатда бухгалтервиле къвалахна.

Гуьгъуьнлай Буба Аллагъвердиевич Бакудиз фена, ада "Азнефть" объединенида нефтѳадин тадаракрин операторвиле къвалахна. Намуслу зегъметдай ам 1975-йисуз "Соцсоревнованида гъалиб хъайиди" ва 1981-йисуз "Коммунистический зегъметдин зарбачи" знакриз лайихлу хъана.

Фронтда къегъалвилер, зегъметда зиреквал къалурай, вичин вири уьмуьр намуслудаказ тухвай Буба Аллагъвердиевич 1993-йисуз Бакуда рагъметдиз фена, гъана кучуькнава.

Катран мукай кард къарагъда, лугъзува бубайрин мисалда. Буба Шабанован рушар Феридади, Фаизади, Секината, Гуляди, Наидади, Индиради къилин образование къачуна, Бакуда, Махачкъалада ва Къасумхуьрел жуьреба-жуьре пешейрин иесияр яз къвалахзава.

Инсанвиллин буржи тамамарзавайди

Ш. ШИХМУРАДОВ

Фазилан ери-бине Рутул райондай я. Ам 1966-йисан 10-январдиз Жилихур хуьре вичиз виридан патай гъурмет-авторитет авай урус чӀаланни литературадин муаллим Забудиан чехи хизанда дидедиз хъана. Ростовдин госуниверситетдин филологиядинни журналистикадин факультет акъалтӀарадалай къулхъ гъа вузда кӀвалахзава. Аспирантурада кӀелна, илимдал машгул жез башламишна. Ийизвай гзаф къадар ахтармишунрин нетижада Фазилан гиликай хейлин ктабар хкатнава. Ам Ватандин Чехи дяведин йисара гел галачиз квахъна лугъузвай ватандашар жагъур хъуьнал машгул жезва.

“Чахъ са къетӀен несил ава, - лугъузва Ф. Дашлая, - дяведин йисарин аялар. Абури чӀагъ-тушарин 1930-40-йисара дидеиз хъайи бубаяр, дидеяр, зи дах, зи диде я. За гъисабзава хъи, чи несил “дяведин йисарин хтулар” я. Зи диде - бубадин аял вахтар дяведин йисарал ацалтна, зун гъа дяведикай чӀехибуру ийизвай ихтиллатар апар аваз кӀвачел акъалтна. А залум дяведай зи мукъвабуру тир 4 кас хтанач: бубадин патай бадедин кӀеве стхани дидедин бубадин кӀеве стха. Абури гел галачиз квахънавайбуру яз гъисабзавай. Бубади - вичин стхаяр, дидеди имияр мукъвал-мукъвал рикӀел хкидай. Гъеле аял яз, за кӀин къунай: за абурун гел, гъар гъикӀ хъайитӀани, жагъур хъийида”. Гъа идалай башламишай кӀвалах касди къени давамарзава. Алатнавай йисара Фазил Дашлаялай квахъна лугъузвай агъурдалай гзаф ватандашрин гелер жагъур хъийиз алакънава. Им баркалла къевезвай, еке сувабдин кӀвалах я.

Журналистди кӀейдзавайвал, телеф хъайибур жагъурдайла, четинвал адакай ибарат я хъи, Дагъустандай, Кеферпатан Кавказдай тир 20-30 процент аскеррин, районрин, хуьрерин тӀварар рикӀел хуьнин ктабра, гъакини “Мемориалдин” сайтда дуьз хъенвач, гъалатӀар, ягъалмишвилер гзаф я.

Фазилан гъиликай “Дагъустанвиар Дондин чилел кӀиле фейи женгера” ктаб хкатнава. Ада 24 касдилайни гзаф лезгири тӀварарни гъатнава, абурукай са къадарбуру рикӀел хуьнин ктабда ава, бязибур - ваъ. Фазил Дашлаян ктабдай алава делиларни жагъида. Ингъе са бязи ксарикай а делилар.

АБДУЛАЕВ Гъабибула. Куьрагъ райондин КъепӀиррин хуьряй я. 320-стрелковий дивизиядин аскер, хъайи хирерикди 1943-йисан 15-июндиз рагъметдиз фена. Ростовдин областдин Матвеево - Курганский райондин Ивановка хуьре стхавилин сурара кучукнава. Уьмуьрдин юлдаш Абдулаева Шанан...

АБДУЛАЕВ (АБДУЛОВ) Муса Дашдемирович. Куьрагъ райондин Гельхенрин хуьряй я. Аскер 1943-йисан 8-январдиз телеф хъана. Ростовдин областдин Николаевский райондин Ермиловка хуьре кучукнава.

АБДУРАЗАКЪОВ Нажмудин. Докъузпара райондин Миграгъ-Къазмайрилай я. Мл. лейтенант 1943-йисан 7-июлдиз телеф хъана. Куйбышевский райондин Глубячье хуьре фаракаътнава. Буба - Эседов Абдуразакъ.

БЕДИРХАНОВ Зибибула Гъажибутаевич. Къасумхуьруьн райондин Телияр хуьряй. Мумкин я Гилияр яз хъун. 416-стрелковий дивизиядин сержант, отделенидин командир.

Ингъе чна Чехи Гъалибвили 70 йисан юбилей гегъеншдаказ, еке тешиллувал аваз, гъа са вахтунда фашизмди, миллетчивили мад къил хжажनावай, адаз чеб “гегъенш демократиядин” уьлквейар я лугъуз, гзаф лагълагарзавай США-дини Евросоюзди къуват гузвай шартӀара кӀейдна. Чна чи бубайрин кӀегъалвилерал, гъунарлувилерал дамахзава - абуру неинки чи уьлкведин азадвал, аслу туширвал хвена, гъаки вири дуьньяни фашизмдикай къутармишна. 1941-45-йисарин вакъийарин, а залум дяведин цӀагаринни гумарин шагъидар хъайи ксар чи арада кӀе лап тӀимил ама. Фронтерин яргъал рекъерини кӀизгъин женгери, майданри, архиврини штабри ва маса чкайри гзаф женгчийрикай, крарикай хейлин сирер хуьзма. Абури чурунал, дуьздил акъудунал, “гел галачиз квахъна” лугъузвайбурун гел жагъурунал, ахтармишунрин кӀвалахар кӀиле тухунал еке тешиклатарни машгул я, гъаки къилди - къилдин активистар - тарихчиярни. Гъа ихъинбурукай сад Ростовда авай Къиблепатан федеральный университетдин къуллугъчи, писатель, журналист Фазил Забудинович ДАШЛАЙНИ я.

1943-йисан 9-февралдиз телеф хъана. Таганрог шегъерда кучукнава.

Ахцегъай тир **АМРАХОВ Кичибег** 1943-йисан 11-августдиз телеф хъана, Куйбышевский райондин Берестово хуьре фаракаътнава.

АМИНОВ Гъажи Нарудинович. Къасумхуьруьн райондай я. 1942-йисан 24-февралдиз телеф хъана. Верблюду хуьре кучукнава.

БАБАЕВ Гъамид Бабаевич. Докъузпара райондин Хаважайрин хуьряй я. Лейтенант. 1943-йисан 17-июлдиз телеф хъана. Русское хуьре кучукнава.

ГЪАМЗАЕВ Гъамза Аскерович. Армиядиз Докъузпара РВК-дай тухвана. 1945-йисан 14-январдиз телеф хъана. Польшада Анжиго хуьре стхавилин сурара кучукнава. Уьмуьрдин юлдаш Бабаханова Рагъиматжан.

ГЪАМИДОВ Вагъид Гъамидович. Куьрагъ райондай я. 1943-йисан 11-февралдиз телеф хъана. Семерники хуьре кучукнава.

ГУЪЛМЕТОВ Нагъметуллагъ. Докъузпара райондай я. 1943-йисан 28-августдиз телеф хъана. Сталинский областдин Куйбышевский райондин Нижне-Бахмутовка хуьре кучукнава.

ИСАБЕГОВ Балафенди. Къасумхуьруьн райондин ХпитӀрин хуьряй я. Стрелковий ротадин командир тир. 1943-йисан 18-августдиз телеф хъана. Куйбышевский районда кучукнава. Вах Велибегова Фатимат.

МУРАДАЛИЕВ Дадашбала. Докъузпара райондин Къаракуьредай я. 1943-йисан 30-июлдиз телеф хъана. Елизавет райондин Калинин хуьре кучукнава. Мукъвабурукай Мурадалиева Мереиса хъенва.

КЕЛБИХАНОВ Ярагъмед. Къасумхуьруьн райондин Хакийрин хуьряй я. 1942-йисан 24-сентябрдиз телеф хъана. Краснодардин крайдин Крымский райондин Новый Лепрозорий хуьре фаракаътнава.

МЕГЪАМЕДОВ Муса. Куьрагъ райондин ХпуькӀрин хуьряй я. 1944-йисан 10-мартдиз телеф хъана. Керча Слободской килисадин дивизионный сурара кучукнава, къвед лагъай жерге, 11-сур. Уьмуьрдин юлдаш Мегъамедова Гъалимат.

Ихътин делилар ктабдай мадни гзафбурукай жагъида. Фазил Дашлай Крым азад хъийидайла гел галачиз квахъай, телеф хъайи дагъустанвийрикайни делилар жагъурунал машгул хъана. Абурун къадар саки 100 касдилай алатнава.

“Гъалибвили югъ, - лугъузва Фазила, -

виридалайни чехи сувар я. Гел жагъур хъуьрунни кӀвалах тамамаруналди, за Ватан, чи гележег патал чпин чанар къурбанд авур кӀегъалриз баркалла лугъузва, абурун чехи руьгъдиз, ватанпересвилерал икрамзава”. ИкӀ, Фазил Дашлая фронтрин документрин винел мукъуфдивди кӀвалахзава, Ватан хвейибурун биографияра гъалтзавай дуьз тушир чкайрай къил акъудун ада вичин инсанвиллин буржи яз гъисабзава.

Писатель, журналист, тарих дериндай чирунин кӀвалах къилиз акъудзавай алим Ф. Дашлаян итижрин майданар лап гегъенш я, ам гъакини рутулрин фольклор, риваятар кӀватӀ хъуьрунал, вичин ватандашрал, иллаки асирралди Азербайжан пата яшамеш жезвайбурунал, абурун гъакики тарихдин бинейрикай делилар агакарунални машгул я. Фазила ихътин са мисал гъизва. “1986-йисуз зун сифте яз, гъайиф хъи, эхиримжи сеферда Бакуда жуван са амледихъ галаз гуьруьшмиш хъанай. И рутулжуван диде-бубади дяведин йисара кеферпатан Азербайжанда бине кутунай. Зун тажубарайди а кар тир хъи, зи мукъва и касдиз неинки вичин ата-бубайрин чӀал чизмачир, ада гъатта фикир-хиялни азербайжан чӀалал ийизвай. ТӀимил ятӀани, амма санал, гъакики чпин чилел яшамеш жез-жез, гъукумди, и дуьшуьшда Азербайжандин властари, гъвечи халкяр тамамвилелди чпиз дуьнмишунин (ассимиляция авунин) политика тухун - им, за гъисабзава хъи, эдебсузвал я... Тарихдай акъазвайвал, Алазандин дере (Куьр вацӀун хел) лезги чӀалан дестедик акатзавай гзаф миллетрин, халкярин асул бине, тарихдин ватан я... Куьр вацӀун яхада (бассейн) рутулрин, цӀахуррин къишлахар авайди тир. Ана чкайрин гзаф тӀварарни рутул чӀалахъ галаз алакъалу яз хъуни гзаф крарикай лугъузва...”

Советрин Союз цукӀурайдалай инихъ къунши кӀеве республикада яшамеш жезвай рутулвийрин, гъаки маса халкяринни арада алакъа пис хъанва, -кӀейдзава Фазил Забудиновича. - Дагъларин гирвевяр Россиядин погранзаставайри кевирнава.

Ата-бубайри чал адетар, чӀал агакарнава. Абурун хуьнин, къевезмай несилрални агакаруни везифа, буржи чи хивени ава эхир.

Фазил Дашлая тамамарзавай кӀвалах гзаф важибуди, гереки тирвиллин патлахъай адаз ганвай наградайрини шагъидвалзава. ИкӀ, шаз 9-майдиз адаз РД-дин милли политикадин министерстводи миллетрин арада ислягъвал, меслягъвал мягъкемаруник еке пай кутунай гъурметдин грамота, Ростовдин областдин Зерноград райондин администрацияди жегъил - жаванрин арада ватанпересвилерин тербиядин еке кӀвалах тухунай, тарихдинни край чирдай музей патал дяведин йисара телеф хъайи ва гел галачиз квахъай 42 зерноградвидин тӀварар, абурукай делилар жагъур хъуьрунай чухсагъулдин чар ганва.

Фазилаз Кагальницкий райадминистрацияди ганвай чухсагъулдин чарче ихътин цӀарар ава: “Жегъилар ватанпересвилерин руьгъдаллаз тербияламишуник еке пай кутунай, гражданин активлияй ва еке общественный кӀвалахдай. Чехи Гъалибвили 70 йисан юбилейдин вилик Куьне дяведин йисара гел галачиз квахъай кагалничарин къисметдикай чирун, абурун багърияр, мукъвабуру жагъурун патал гзаф надир кӀвалах тухвана. И карди чи игит рухвайрикай гзаф чир хъун, жегъил - жаванар Ватандиз вафалу хъун, тарихдал, баркаллу рухвайрал дамах авун таъминарда. Къуй квехъ сагъламвал, хушбахтлувал хъурай”.

И гафарал чнани къул чӀугъазва.

Ахцегъа Россиядин югъ

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

12-июндиз Ахцегъ районда суварин мярекатар дяведин баркаллувиллин обелискдин вилик квай майдандай башламишна. Вишев агакъна жегъилри анлай ДЮСШ-дин майдандал къведалди зверна. Инал лагъайтӀа, жегъилри чпин къуватар столдал къугъвадай теннисдай, шахматрай къалурна, районцентрадин къилин куьчейрай чпел Россиядин пайдахар алай улакъри еримишна.

ХалкӀдин шаир Хуьруьг Тагъиран тӀварунихъ галай ял ядай багъда райондин гъевескар дестейри концерт гана. Ватанпересвилерин ва халкӀдин манирихъ яб акализ, суварин мярекатриз килигиз гзаф агъалияр кӀватӀ хъанвай. Абуруз библиотекада тешиклнавай ктабрин, райондин медениятдин кӀвалин вилик ачухнавай аялрин яратмишунрин выставкаяр, край чирдай ва культураднин искусстводин музейра гъазурнавай махсус экспозицияр иллаки итижлу хъанвай.

И юкъуз Афгъанистандин дяведин иштиракчяр тир районгъилириз талукъ мярекатни кӀиле фена. Райондин библиотекада “афгъанвиар” мергъяматлувиллин “Просвещение” фондунин президент, РД-дин лайихлу муаллим **Магъмуд АБДУЛКЕРИМОВА**, Игит А.Исрафилован тӀварунихъ галай мергъяматлувиллин фондунин президент **Валентин МАКСИМОВА**, гъакини райондин, хуьруьн администрациярин, ветеранрин ва общественный маса тешиклатрин векилар кӀаршиламишна.

- Чна вишералди ветеранар-афгъанвиар садзава, арада дуствиллин алакъаяр хуьзва, сада-садаз кубмегъдин гъил ярги ийизва, - лагъана В.Максимова. - Лезги кӀегъал хчин тӀвар алай, за регъбервал гузвай фондуник квай рухвар гъакики кӀегъалар я. Абуруз дяведин цӀагарни акунва, девирдин уькӀуь-цуруни чизва, жегъилриз ватанпересвилерин тербия гудай чехи тежрибани ава.

- Гъурметлу ватандашар, къе чун дуьньяда кӀиле фивзай агъвалатрин шагъидар я. Четин вахтара Россиядин халкяр гъамиша сад хъийиди я. Гилани сад хъунин, къуватар сад авунин чарасузвал арадал атанва. Къенин суварини чун садвиллин рекӀел гъизва.

Ватанпересвилерин гъиссерин и гафарилай къулхъ Магъмуд Абдулкеримова “афгъанвиариз” пулдин пишкешар гана.

Россиядин юкъуз кӀиле фейи и мярекатда Ахцегъ, Докъузпара, Рутул районрин военный комиссар **Рафик МЕГЪАМЕДОВА**, дяведин, зегъметдин, къайдаяр хуьдай къурулушрин ветеранрин райондин советдин председател **Хайруллагъ ВЕЛИЕВА**, “афгъанви” ветеранрин райондин Советдин председателдин заместитель **Севзихан РИЗАХАНОВА** ва масабуру иштиракна.

Кар алай проектар - уьмуьрдиз Квалах тухузва

Рамазан БАЛАБЕГОВ

Хив районда кар алай проектар уьмуьрдиз кечирмишунин рекъяй са къадар квалахар киле тухванва.

ИкI райондин бюджетдин такъатралди Хуьрегин ва Агъа Ярак-рин хуьрера аялрин бахчяр эцигна. Межгьулрин хуьре аялрин бахча ремонт авуна. Межгьулрин, Хиврин, Къванцигрин хуьрера гъар сана 20 аял къабулун патал алава яз цийи группяр ачухна.

Районда бажарагълу жаванар ва жегьилар жагъурун патал гъар йисуз концерт-конкурсар киле тухузва. "Дагъустан" твар алаз жегьилрин арада киле фейи республикадин конкурсда райондин искусствойрин мектебдин коллективди "Кавказдин бажарагъар" номинациядай 2-чка, хореографиядин искусстводин республикадин конкурсда "Фольклорный къуьл" номинациядай 2-дережадин диплом къазанмишна.

Районда 9 касдикай ибарат тир ТОКС кардик ква. КъуштIлрин хуьре спортдин майдан тукьлуьрна. Зилдикрин хуьре спортдин майдан къайдадиз гъана. Хъуькьва, КъуштIла спортдин залар эцигиз башламишнава. Фурдагърин хуьре азаддиз къуршахар къунал ва боксдал машгъул жедай дарамат кардик кутуна. Ина футболдин майдан патал чкани мишнава.

2014-йисуз районда спортдин 16 серенжем киле тухванва. Ана 2100 касди иштиракна. Адет яз, районда акъажунар азаддиз къуршахар къунай, футболдай, волейболдай, спортдин милли журеяр тухузва. Районда панкратиондай къвед лагъай сеферда республикадин акъажунар тешкилна.

"Хатасуз Дагъустан" проект килиз акъудунин жигъетдай районда са къадар серенжемар киле тухванва ва тухунни ийизва. Терроризмдиз ва экстремизмдиз акси женг тухун патал махсус программа къабулнава.

"Хив район" МО-да терроризмдиз акси комиссиядин патав терроризмдин идеологиядихъ галаз женг члугвадай, гъамиша кардик квай махсус десте тешкилнава.

2014-йисан октябрдин вацралай инихъ райондин мектебра терроризмдин ва экстремизмдин дуьшуьшар арадиз татун патал лекторрин дестейри, райондин къайдаяр хуьдай органрин, дингълийрин, муаллимрин иштираквални аваз, профилактикадин серенжемар тухузва. Вири мектебра "Терроризмдиз - ваь!" лугъдай пиплер дуьзмишнава.

Терроризмдиз - ваь!

Чун дикъетлу жен

Райсудин НАБИЕВ

Эхиримжи вахтара чи хуьрера мектебра терроризмдизни экстремизмдиз акси гъар жуьредин мярекатар киле физва. Инсанар гзаф кватI жезвай ва аквадай чкайрал а тегъуьнриз акси ва абур дувулдай терг авуниз эвер гуниз талукъ банерар, лозунгар, плакатар ва халкъ гъавурдик кутазвай маса затIрни алкурзава. Им хъсан кар жезва: абур инсанрин уяхвал артухарзава.

Экстремистринни террористрин активвал эхиримжи вахтара са живи артух хъанвайдини, ида халкъдик секинсузвал кутазвайдини малум я. И мукъвара Сулейман-Стальский ва Къурагъ районрин сергъятра гъа и крар себеб яз махсус серенжемар киле тухун, са шумуд бандит терг авун и кардин шагъид я. ГъакI хъайила, къе чун гъар са кас жув авай чкада уях хъун герек къевезва, иллаки аялар, жегьилар гъавурдик хъун, абур, ягъалмиш хъана, чпин дуьз рехъ дегъишар тавун чарасуз я.

Гъа ихътин гъалатIриз рехъ ачух тавун патал Сулейман-Стальский райондин хуьрера жематдихъ галаз гуьруьшар тешкилнава. Ихътин гуьруьш и йикъара Курхуьрелни хъана. Аниз школьникар, муаллимар, хуьруьн жемат атана.

Хуьруьн администрациядин къил Гъажалиев Радика жематдик секинсузвал кутазвай экстремизмдин, терроризмдин гъерекатар ни кардик кутазвайди ятIа, гъадакай лагъана, жегьилар члуру рекъел элячIзавайди, бязи киле гар авайбуру, гъатта Сириядизни акъатнавайди къейдна, жематдин тварцихъай терроризмни экстремизмдиз пислемешна, жегьилриз и члуру рекъиз кам къачун тавуниз эвер гана.

Идал алава яз, хуьруьн дингълийар тир Ч.Фидаевахъ, мискиндин имам Гъ.Ферхатовахъни яб акална. Абурувай диндин рекъяй чпи гъикI къуллугъзаватIа, чпиз арадал къевезвай татугай кра-рикой хабар авани-авачни, абуроз гъихътин къимет гузватIа лугъун истемешна. Чпиз гайи бязи суалризни абур жавабар хгана.

Гуьгуьнлай гуьруьшдал и цIарарин автор, хуьруьн 2-нумрадин юкъван мектебдин директор Н.Алхасов, 1-нумрадин юкъван мектебдин муаллимар тир Н.Гъажиев, Б.Бабаева рахана. Абуру экстремизм ва терроризм инсанар патал гъамиша хаталу гъерекатар тирди лагъана, абур пислемешна. Мадни къейд авурвал, диндикай, адан къанурикай чи бубайри, ата-бубайрини менфят къачунай, ам гъакъикъи, Мегъамед пайгъамбарди вилик эцигай мишди дин тир. Амма къенин "чун исламдин дин гъайбуру я" лугъузвай бязибуру ам са къадар харчи авунвайди ашкара жезва. ГъакI хъайила, кватI хъанвайбуру чи жегьилри фагъум-фикир авун, дуьз тербия къачун, уяхвал квадар тавун лазим тирди къейдна.

“Триколордин” лентер пайна

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Дербентда Россиядин Югъ жегъилри дербентвийриз “Триколордин” лентер паюналди башламиш хъана. Ахпа шегъерэгълийар ва жегъилрин чIехи десте СтIал Сулейманан тIварунихъ галай муздраттеатрдин вилик квай майдандал кватI хъана.

Инал Россиядин йикъаз талукъарнавай мярекат шад гъалара киле фена. Театрдин фойедин вилик “Россиядин Югъ” хъенвай гуьреч банер куьрсарнавай. Жегъилрин ва жаванрин гъилера Россиядин пайдахар авай. Шегъердин муниципальный халкъдин алатрин “Дербент” оркестрди чIехи концерт гана.

Шегъердин центральный библиотекада “Ватан квейлай башламиш жезва?” темадай элквейе стол киле тухвана.

Анал тебрикдин гаф рахай шегъердин администрациядин куль-

турадин, спортдин ва жегъилрин крарин рекъяй управленидин начальник М.Алиева шегъердин юбилейдиз бахшна киле тухвай республикадин ва шегъердин мярекатра активдаказ иштираккай са жерге жегъилрив чухсагъулдин чарар вахкана.

Мярекатдал Ватандикай, уьлк-

ведин гележгдикай чпин фикирар библиотекадин директор Д.Алиева-ди, шегъердин культурадиди идарийрин профкомдин председател М.Мирзабегова, “Созвездие” ММЦ-дин директор Б.Мамедова, “Къацу патруль” ДК-дин руководитель З.Шихрагъимова ва мсб. лагъана.

Баркаллу хизан ва невейар

Дашемир ШЕРИФАЛИЕВ

Зун баркаллу ахцегъвийар жагъур хъувунал машгъул тирди акурла, Москвада эцигунардай инженервиле квалахзавай зи дуст **Назир ТИЖИБОВА** зав **БУЛТIАНОВА Жаминат Абдулвагъабовна**дин адрес вугана. Махачкъалада яшамаш жезвай адахъ галаз за гуьруьшмиш хъун къетIна.

Зенг ягъайла, рак мегърибан эгъли дишегълиди ачухна. Са шумуд сятда адан суьгъбетдихъ яб акализ, заз вахт гъикI акъатнатIани чир хъанач. Ара-бир чи суьгъбетдик Жаминатан гъуьл, Ватандин ЧIехи дяведин ветеран, яргъал йисара ДГПИ-да политэкономиядин, кафедрада доцент хъайи экономикадин илимрин кандидат **Аликъули БУЛТIАНОВНИ** экечIзавай.

- Чун гъамиша патара авай ахцегъвийар я. Лезги чIалал рахаз четин ятIани, гъавурда акъазва, - гуя тахсир хиве къазвай тегъерда лугъуза Жаминат Абдулвагъабовнади. - Зун 1933-йисан 31-декабрдиз Буйнаксда, машгъур военный хирург Дагъларов (ахпа ада чIехи бубадин тIварцIелай Алиханов фамилия къачуна) Абдулвагъаб Сефибеговичан хизанда дидедиз хъана. Диде - урус дишегъли Алиханова Любовь Андриановна тир. Диде-буба “репрессироватна, раскулачитна”, яшамаш хъунин такъат-мумкинвал амуьх тавур зигъинлу руш 15 йисаваз Ленинграддин мединститутдик экечIна. Санихъайни куьмек авачир ада юкъуз вадралди кIелзавай, йифиз ам заводда квалахуниз мажбуру хъана. Адахъ галаз Абдулвагъаб студентрин общежитида гуьруьшмиш хъана. Медакадемияда студентрин профкомдин председател тир ам абурун яшайишдин гъал-агъвал ахтармишиз фенвай...

Жаминат Абдулвагъабовнадин суьгъбетрай малум хъайивал, адан бубадин къисметни итижлуди я. 1908-1913-йисара Темир-Хан-Шура округдин начальник, Дагъустанда хуьруьн майишатдин илимрин 1-кандидат хъайи Пирали Гъасанович Эмирова 1926-йисуз Абдулвагъаб - етим хтул - вичин кваллиз хкана. Яру дипломдалди Буйнаксдин медуучилище акъалтIарай жегъил пешекар фельдшервиле Левашадиз рекъе твазва. Чирвилерихъ

къаних адаз хуьруьн сергъятар дар тир. Ада Ленинградда технологиядин, медицинадин институтар ва медаспирантура агалкъунралди кIелна. Ватандин ЧIехи дяве башламишайла, ам гуьгуьллувилелди фронтдиз фена, Курскдин къекъуьндин, Сталинграддин женгера иштиракна. Бажарагълу хирургдал залан хер алай Маршал Чуйков ачалтна, чуьлдин шартIара ам сагъар хъуьнуна. Гуьгуьнлай Чуйкован тапшуругъдалди ам Москвадиз, СССР-дин Яракълу Къуватрин къилин сануправленидиз жавабдар къуллугъдал хкизва. Абдулвагъаб Алиханова дяве Яру Гъед орден, “За отвагу” пуд медаль аваз куьтягъна.

Дяведилай къулухъ Алихановрин хизан сифте Москвада яшамаш жезвай, ахпа Дагъустандиз хтана. Буйнаксдин горздратделдин ва горрайотделдин заведующийвиле, Махачкъалада сандухтурвиле намуслувилелди квалахзавай Абдулвагъаб Сефибегович къизилдин сятиниз, СССР-дин недай-хъвадай промышленностдин Гуьрметдин грамотадиз ва маса наградайриз лайихлу хъана. 1976-йисуз ам рагъметдиз фена.

- Диде-бубадихъ галаз Ахцегъиз хъфейла, магъледин рушари, чIалар ахъайиз, заз “гъвечи митишка” лакаб ядай. “Митиска” лугъузвай хъиз хъана, зун сифте бейкеф жезвай, амма “митишка” - им аялрин сиве дегъиш хъанвай “матушка” гаф тирди чир хъайила, заз хуьруьн акатна, бейкефвал амуькьнач. И шикил акур рагъметлу бубади “чидани, абур вал лезги чIал чин тийизвайвилей хъуьрезва” лагъана, заз чIал чирна, милли культурадиди, кухнядин, халкъдин адетрин, ацуькун-къарагъунин бинеийрихъ галаз танишарна.

1951-йисуз Буйнаксдин 1-мектеб гимидин медалдалди куьтягъай Жаминатаз (ана ам комсомолрин организациядин секретарни тир) уьлкведа кIани вуз хкъядай мумкинвал хъана. ИкI, Москвада Молотован тIварунихъ галай энергетикадин институт акъалтIарна, ам ДАССР-дин алакъадин управленидин пешекарвиле квалахал хтана. Ахпа 5 йисуз Махачкъалада приборостроительный заводда инженервиле ва 1959-1985-йисара ДГУ-да радиофизикадин кафедрада старший препода-

давателвиле квалахна. Адаз вах Алиса Алиханова-Аликберова (Ленинградда кинематографиядин институт куьтягъай ада приборостроительный заводда квалахна, ам са шумудра ДАССР-дин Верховный Советдин депутатвиле хъяна), ДГУ-дин радиотехнический факультетда квалахай стха Видади Алиханов ава.

Суьгъбетчиди тарихдин деллар рикел хкизвай вахтунда чун документриз килигна. Малум хъайивал, ада гъа са вахтунда агалкъунралди аспирантурада кIелна. Активный общественник яз, ам са шумудра Махачкъаладин горсоветдин депутатвиле, Дагобкомдин ва ВЛКСМ-горкомдин бюрорин членвиле хъяна. Алай вахтунда, яшаризни килиг тавуна, зегъметдин ветеран ара-ара шегъердин мектебрин коллективра аялрихъ галаз гуьруьшмиш жезва.

Уьмуьрдин юлдаш Аликъулидихъ галаз гъикI гуьруьшмиш хъана лагъайтIа, 1945-йисуз Абдулвагъаб хуквадин хер сагъар хъийиз Кироводскдин санаторияда аваз, Бултанов Тарикъули Бултановичахъ галаз са мугъманханада-квале яшамаш жез, абур дустар хъана. И дуствал абурун хизанрин дуствиле ва жегъилар сад-садаз душ хъуники къавум-къардашвиле алакъайриз элквена.

1948-йисуз Махачкъалада лап хъсандака зооветеринарный техникум акъалтIарай Аликъули Москвада Тимирязеван тIварунихъ галай академиядиз рекъе твазва. 1953-йисуз ам агалкъунралди куьтягъна, ДАССР-дин хуьруьн майишатдин министростода, 1968-2002-йисара экономикадин илимрин кандидат, доцент ва факультетдин парткомдин секретардин заместитель яз, ДГПИ-да политэкономиядин кафедрада квалахна. Яшари чпикай хабар гузва къван, эхиримжи вахтунда зайиф хъанва, адахъ вафалувилелди кайвани Жаминат гелкъевезва. Абурухъ обществода лайихлу гуьрмет къазанмишнавай къве велед, хтулар ава. Фаридза Ибрагъимовади Махачкъалада “Сагълам хизан” клиникада педиатр-духтурвиле ва бубадин рехъ даваматзавай Наида Къазибеговади, экономикадин илимрин доктор, профессор яз, ДГПУ-да экономикадин кафедрада зегъмет члугъваза.

Кар алай проектар - кар алай месэлаяр

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Алай вахтунда республика вилик тухунин кар алай проектар уьмуьрдиз куьчуьрмишунин серенжемар вири районра кьиле тухузва. И барадай Докъузпара районни гуьгъуьна амач. Кьилди къачуртла, "Дагъустан Республика вилик тухунин кар алай проектар 2015-йисуз уьмуьрдиз бажармишунин гьакъиндай" къарар райондин сергьятра тамарунин макъсаддалди "Докъузпара район" муниципальный тешкилатди са жерге серенжемар кьиле тухун кьетнава.

Районда кар алай проектар уьмуьрдиз куьчуьрмишунин гьалар гьихьтин дережада аватла чирунин мураддалди зун проектрин офисдин регьбер Шамил МАГЪМУДОВАХЪ галаз гуьруьшмиш хьана.

■ Шамил Султанмуратович, чи районда кар алай гьи проектар вилик тухузва? Абуру уьмуьрдиз куьчуьрмишунин кьвалахар гьикъ кьиле физва? - хабар кьуна за.

- Вири проектар важиблур, гьакъикъатдани кар алайбуру хьуниз килигна, чи районда абурун винел кьвалах тухузва. Чи ерийриз, мумкинвилериз килигна, лап важиблур, менфятлур кьетнен фикир гузва.

Санлай къачурла, проектар вири сад-садах галаз алакълубур я, гьавилляй вири уьмуьрдиз бажармишун лазим я. Къейдна кьанда хьи, гьар са проект кьилиз акъудунин патахъай кьилдин жавабдар ксарни ава. Чи район хуьруьн майишатдинди хьуниз килигна, "Нетижалу АПК" проект иллаки менфятлуду ва нетижалуду яз гьисабиз жеда. Адан патахъай жавабдарвал райондин УСХ-дин начальнигдин хиве ава.

Проектрин офисди райондин кьилиз ва Махачкъалада авай кар алай проектрин экспертизадин ва гуьзчивалдай управленидиз тамарзавай кьвалахрин гьакъиндай малуматар гузва. Республикадин районра, шегьерра проектрин офисар кардик ква ва абуру вирида сад-садах галаз алакълуду яз кьвалахзава.

Винидихъ тивар кьур гуьзчивалдай управленидини райондин кьилиз рейсавилелди тестикъарнавай махсус графикдин бинедаллаз, гьар са проектрин жавабдар касди вацра кьведра проектар бажармишунин гьаларикай чаз - райондин проектрин офисдиз - кхьена ва я электронный кьайдада информация гузва. Жавабдар ксарин куьруь гьаьгьисабрихъ яб акалайдалай ва райондин кьилиз информация гайидалай кьулухъ чна гуьзчивилинни экспертизадин управленидин начальник Д.Леньковаз информация гузва.

■ Гьелелиг тамариз алакълудай кьвалахрал акъвазнайтла канзавар.

- Алай йис Дагъустанда багъманчивилинди яз малумарунихъ галаз алакълуду яз, районда багъманчивилин хел вилик тухун патал са къадар кьвалахар кьилиз акъуднава. Гьелелиг 5 гектарда чилик цийи кьелемар кутунва ва мад 5 гектар чил зулун вахтунда цийи багъдиз элкьурда. Багълар хуьниз ва кутуниз талукъарнавай республикадин кьилдин программа ава. Ада багълар кутаз канзавайбуруз 94 агъзур манатдин куьмек гуда. Багъ кутун кьетнавай касди кьелемар сертифицированвай кьелемлухрай къачурдалай кьулухъ Минсельхозди харжийрин са къадар субсидияр яз эвез хьийизва. Пулдин куьмек федеральный ва республикадин бюджетрай ахъайзава.

"Нетижалу АПК" уьмуьрдиз бажармишунин ва багъманчивилин йисан сергьятра аваз 2015-йисан вахтунда Докъузпара районда кьиле тухудай кьвалахрикай рахайтла, багълар кутунилай алава яз афниярни помидорар цадай теплицаяр арадал гьунизни фикир гузва. Афнияр, помидорар цадай теплицаяр Авадан хуьре 4 чкадал тешкилнава. "Ханмегамед" КФХ-ди зур гектардин, "Каспий" КФХ-ди кьве чкадал гьар санал 1 гектардин, ЛПХ-ди 26 сотокдин майданра теплицаяр кардик кутунва.

Алай йисуз райондин Цийи Къаракуьре хуьре салан майваар гьалдай цех кардик кутада. Цех эцигдай чил гьазур я, эцигунардай компаниядихъ галаз раханва ва и мукъвара кьвалахрив эгечдайвал я.

"Экономика михьиди авун" проектди налогар кьватлун гуьзчивилик кутун истемиззава. Агъалийри чпин квалериз, чилериз "зеленкаяр" туькьурун чарасуз жезва.

Мад са кар къейд ийин, районда регистрация тавунвай кьвалахар къанундалди ихтияр ганвай гьалдиз гьунин жигьетдай махсус комиссия арадал гьанва. Жавабдар кьуллугъчийрикай ибарат тир комиссиядин векилри и месэладин винел кьвалахзава.

"Инсанвилн капитал" проектни вичихъ кьетнен метлебар авайди я. Адак милли меденият вилик тухуниз, халкъдин яратмишунин крар гьевесламишуниз, марифатдиз, бажарагълуду жегьилриз, здравоохраненидиз, спортдиз, яшайишдиз талукъ ва маса месэлаяр акатзава. Проект кьилиз акъудун патал и вири хилериз фикир гун важиблуду я. И проектрин кьилин макъсадни, муькуьбурунди хьиз, тайнарнавай хилерай Дагъустан Республика вилик тухун я. Пландик жуьреба-жуьре хилериз талукъ 20-далайни гзаф серенжемар-мярекатар акатзава.

Медениятдин хиле материалринни техникадин база мягъкемарунихъ галаз сад хьиз, и хиле маканар гегьеншарни авунва ва гележегдани ийида. Халкъдин милли манийрин ва "Гьевечи дагъвиар" тивар алай аялрин яратмишунин фестивалар райондин центрада тешкилда. Проект бажармишунин сергьятра аваз гьар йисан адетдиз элкьвенвай "Манияр лугъузвай симер" ВИА-рин, кьилдин манидаррин Республикадин фестиваль кьиле фида. Милли меденият хуьниз ва вилик тухуниз талукъ яз районда кардик квай Россиядин халкъарин адетдин медениятдин макан герег тир тадаракралди, алатралди таъминарда. Образованидин хиле школадиз фидай яш тахъанвай аялризни кьетнен фикир гуда. Спорт вилик тухунин макъсаддалди спортдин тадаракрин база мягъкемарунин кардизни дикъет гун кьилин серенжемарикай сад я. Гьа са вахтунда спортдал желб авунин мураддалди жуьреба-жуьре мярекатар, акъажунар тешкилда. Спортдин са хейлин гьеле мярекатар тухванва. Райондин пуд идара (райадминистрация, образованидин управление ва ЦРБ) "Тем акаьдай шартлар" программадин бинедаллаз и йисуз ремонтдин тайин кьвалахар кьилиз акъудна, набут ксариз чпин коляскайра аваз кьведайла са манийвилерни амукъ тийидайвал тадаракламышна туькьурда.

Вири проектрин талукъ яз пландик квай ва авунвай кьвалахар тимилай туш. Умудлуду я, абуру чна гуьзетзавай хьтин хьсан нетижаярни гуда.

"Нетижалу АПК" проект - уьмуьрдиз Гьина кьвалахзаватла, гьана хьсан нетижаярни жеда

Хазран КЪАСУМОВ

Сулейман-Стальский районда эхиримжи йисара экономикадин, яшайишдин, эцигунин рекъерай виликди гегьенш камар къачузва, райондин экономика йисалай-суз мягъкем жезва.

Хуьруьн майишатдин хилекай рахайтла, алатай йисуз районда 4224 тонн техил, 15375 тонн емишар, 6545 тонн ципицлар, 28040 тонн салан майваар кьватл хьувуна. Ибуру 2013-йисуз хьайи нетижайрилай артух я.

Районда хуьруьн майишатдин продукция гьасилунал 9 кархана, лежбервилинни фермервилн 146 майишат, 960 арендатор машгул я.

Цийи уьзуьмлухарни багълар кутазвай саки вири карханайра, майишатра канар цунин, техилар кьватл хьувунин, рекъерни хуьрерин куьчяр дуьзарунин кьвалахар МТС-дин техникадин ва механизаторрин кьуватралди тамарзава.

Районда 2020-йисалди багъманчивал, уьзуьмчивал ва санлай АПК вилик тухунин программаяр кьабулнава, абуру кардик акатнава. Абурун бинедаллаз 2020-йисалди багъларин майданар 4670 гектардив, уьзуьмлухрин майданар 1186 гектардив агакьарда.

Чун багъманчивал вилик тухун пай кутазвай "Члар" ООО-диз, "Бабаев Н. М." КФХ-диз, арендаторар тир Г.Насрулаеван (Агъа Стлал), Н.Садикьидин (Агъа Стлал-

"Кюре Агро" МТС ООО-дин директор М.Селяхов

Гьелбетда, карханайра, КФХ-ра, ЛПХ-ра ва арендадин участогра агротехникадин серенжемар тухун патал, сифте нубатда, тракторар, хуьруьн майишатдин маса техника герег къевезва. И кар фикирда кьуналди, "Завод минеральных вод "Рычал-су" ОАО-ди 2009-йисуз "Кюре Агро" МТС ООО тешкилна. Ана 40 миллион манатдилай виниз кьимет авай тракторар, машинар, комбайнир ва хуьруьн майишатдин маса техника ава.

рин Къазмаяр), Т.Батманован (Эминхуьр), М.Мегьамедован (Кьулан Стлал) арендадин участокризни фена, анра кьвалахар тешкилнавай ва кьиле тухузвай гьалдилай рази яз амукъна.

Алатай йисуз районда, план 62 гектар яз, 65 гектарда цийи багълар кутуна, 2015-2020-йисара 651 гектарда багълар кутун планламышнава.

Районда хуьруьн майишатдин амай хилерни вилик физва. ИК,

Агъа Стлалрин хуьруьн участкада шаз кутунвай цийи багъ

- Чи машинринни технологический станцияди хуьруьн майишатдин карханайриз, чилин участокар кьуна кьвалахзавай инвесторриз, арендаторриз, лежбервилинни фермервилн майишатриз цийи багълар, уьзуьмлухар кутунин, канар цунин, техилар кьватл хьувунин ва маса кьвалахра куьмекар гузва, яни абуру техника чара ийизва, - лугъузва "Кюре Агро" МТС ООО-дин директор Мурад Селяхова. - Кьилди къачуртла, Эминхуьруьн "Череяр" ООО-дин 160 гектар чиле уьзуьмлухар кутун патал чи механизаторри канар цана, Кьулан Стлалдал 66 гектарда багълар кутуна.

уьзуьмчивиле "Зардиян", "Гуьлгери вац", "Кварчагъ" ООО-рихъ, "Заря" СПК-дихъ, малдарвиле "Манатилев М.М." КФХ-дихъ, "Сайтар" ООО-дихъ, набататчивиле "Чахар" ООО-дихъ, майвачивиле "Къазиагъмедов А.К.", "Агъмедов Ф.С." КФХ-рихъ, "Агъмедов Ямудин", "Аминов" ИП-рихъ хьсан нетижаяр жезва.

Райондин хуьруьн майишатдин отделдин начальник Мегьамедзагьид Бабаева инанмишвал авурвал, цинин йисузни карханайри, майишатри ва арендаторри емишрин, ципицрин, техилдин, салан майваарин бул бегьерар кьватл хьийида, санлай йис агалкьунар аваз акьалтарда.

Машгъурвал арадал хкин

ФОРУМ

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Республикадин Общественный палатадин заседанидин теклифдалди ва Багъманчивилин йисан мярекатрин сегьятра аваз Ахцегъа Агъасиеван тиварунихъ галай СПК-да "Ахцегърин багъларин машгъурвал арадал хкин" лишандик кваз райондин набататчийринни малдарин форум киле фена.

Форумда райондин руководстводин велири, УСХ-дин регъберри, багъманчивилин, малдарвилини хипехъанвилин майишатрин руководителри иштиракна.

Мярекат Ахцегъ райадминистрациядин кил Мегъамедрауф ГЪАНИЕВА ачухна ва килени тухвана. Ада кьейд авурвал, сада-сад хуьзвай багъманчивалин малдарвал чи халкъдин экономикадинни яшайишдин ата-бубайрилай инихъ адет хъанвай важиблу хилер я. Самур дерадин тлебиатдин шартларини абур вилик тухудай мумкинвал

четинвилеризни килиг тавуна, багълар арадал хкун чи гъар са касдин намусдин кар хъана кланда. Гъилелди са-са кван акъудиз, чилин майданар туклуьрай, вацалай клулалди яд гъиз, тарар-багълар арадал гъайи чи бубайриз мегер регъят тирни?! Кье чун гележег патал алахъзава. Бегъерлу багъ арадал гъун патал 5-10 йис герек кьезева. Чи зегъметдиз кьимет гележегдин несилри гуда.

Али ИСМАИЛОВ, райондин общественный палатадин председатель: - Хуьруьн майишатдин важиблу месэляра чкадал веревирдзавай нетижалу мярекатар чна, виликамаз хъсан гъазурвал акуна, кварталда садра тешкилайтла хъсан я. Абуру зегъметчиар руьгъламишзава, вилик акъвазнавай месэляра гъалдай рекъер-хуьлер жагъуриз кумекзава.

Ханлар РАМАЗАНОВ, райондин УСХ-дин начальник: - И мярекат Агъасиеван тиварунихъ галай СПК-да, вилик машгъур "Ахтынский" совхоздин бригадир, Социализмдин Зегъметдин Игит Саимат Ферзалиевадин бригадирдин чилел киле тухун

Гъейбет РИЗАЕВ, Чеперин хуьруьн хипехъанвилин "Бережат" тивар алай СПК-дин председатель: - Хуьруьн майишатдин месэляри алай девирда хъайивал хъуй лагъана ваъ, илимдин рекъелди эгечна кланзава. Месела, залай гъа сад хътин шартлара гъар виш хипекай 145 клел, гъар са лапагидлай 4 килограмм сар къачуз хъунин, Интернетдин кумекдалди муштерияр жагъурина, сар маса гуз хъунин сирни гъам я. Гъелбетда, чал, хипехъанрал, четинвилерни пара ацалтзава: яхдиз хеб куьчардай рекъер амач, машинра аваз куьчарун пара багъаз акъвазнава ва гъукуматди чи харжияр эвезни хъийизвач, гъайванрин сан артухарун патал кьийшлахар бес жезвач, хипехъанарни абурун хизанар яшайишдин лап чарасуз кьуйлайвилерикай магърум я, гъакъикъатда парабур сар, хамар гадарзава, як ужуз кьиметрай алверчийрив вахкуниз мажбур жезва ва ик мад. Фикир гайила, вири и четинвилер чавай умуми кьуватралди алудиз жадайбур я.

Рамазан МАНАТИЛОВ, тлебиат хуьнин

гузва. Рикл гъаз эгечлайтла, гъевчи харжийралди ина лап чехи ва ерилу бегъерар къачуз жеда. Ик, 1980-йисара районда 10 агъзур тонндив, "Ахтынский" совхозда 3 агъзур тонндив агакъна емишар гъасилзавай. Зегъметдин Игит Саимат Ферзалиевадин, машгъур багъманчивар тир Гъажимегъамед Пашаеван, Агъаверди Агъаеван бригадирин агъзур тонндив агакъна ичерни чуьхверар маса гузвай. Амма алай девирда, эвелимжи нубатда, суьрсет хуьдай, гъалдай ва муштерийрив агакъардай шартлар авачиз хъуни хуьруьн майишатдин и хилер вилик тухуниз кьейд гузва. Дугъри я, Ахцегъ районда 2011-2017-йисара багъманчивал артмишунин мураддин махсус программа кьабулункиди ва гъилевай йис Дагъустанда багъманчивилинди яз малумаруниди гъалар хъсанвилихъ дегишардай мумкинвал арадал атанва. Эхиримжи 4 йисан мурдатда "Агъасиеван колхоз" СПК-да 60 гектардин майданра жегъил багълар кухтунва. Сифте кухтур багълара тарарал ции сифте яз емишар ала.

Малдарвилин хелни алай макъамда хъсандакъа вилик физва. Районда 20 агъзурдалай артух къарамалар ва саки 100 агъзурдав агакъна лапагар ава. Гъар са каликай (абурун кьадар 11700 я) йиса юкван гъисабдалди 1970 килограмм нек ацазва. Суьруьйри ции лап хъсандиз кьуйд акъудна, гила абур сагъ-саламатдиз хайи яйлахриз куьчарзава. Бязи майишатра гъатта 140 процентдив агакъна дул къачунва...

Вевирдзавай важиблу месэлярай, гъелбетда, форумдин иштиракчийрини рахана. Бязибурун кьейдер агъадихъ гъизва.

Сердер МОЛЛАЛИЕВ, райадминистрациядин килин заместитель: - Емиш багълар Ахцегърин машгъур ярж я. Гъич са жуьредин

лишанлу кар я. Хуьруьн майишатдин суьрсет арадал гъун, - им чи мублагъ яшайишдин, мягъкем экономикадин бине я. И бине мягъкемаруни карда гъализ тахъанвай гъар жуьре месэляри пара ава: гъилин зегъмет механизироватиз тахъун, хуьруьн майишатдин техника, запчастар, ГСМ, миянардай шейэрни химикатар кьадарсуз багъа хъун, лапагар хуьн патал кьийшлахарин чилер бес тахъун, сар ва хамар гъакл гадаруниз мажбур хуьн ва ик мад. Умуми кьуватралди чавай абур тамамвилелди гъализ тахъайтлани, и жигъетдай гъалар авайдалай хъсанариз жеда.

Азиди МОЛЛАЛИЕВ, чилин ва эменни-малдин месэлярай райадминистрациядин хилер начальник: - Набататчивал, багъманчивал, хипехъанвал ва хуьруьн майишатдин маса гъи хел къачуртлани, килин месэла чилинди я. Цик квай бегъерлу чилерал, гъакл кьийшлахар гъалтайла Ахцегъ район кесибди хъуниз килигна, чна чи менфятлу гъар са чиб чил кьадирлувилелди ишлемишунал гуьзчивална кланда.

Фридин МИСРИХАНОВ, "Агъасиеван колхоз" СПК-дин председатель: - Зун, кьез чиди хъи, рагъметлу Беглерхан бубадин (Зегъметдин Баркаллувилин II, III дережайрин орден кьзанмишнавай машгъур багъманчи) ва чи майишатдин килин агроном Аливердиев Анри рагъметлу Аливерди муаллимдин тербиядикай хкатнавай, Советрин девирдин руьгъ квай пешекарар я. Чи фикирдик Ахцегърин багъларин машгъурвал арадал хкун, ции ниси кхуддай гъевчи цех кардик кутун, калерин сан маднин артухарна, механизмламишнавай МФ эцигун ква. Райондин руководстводин кумекдалди чна абур килизни акъудда.

рекъяй пешекар: - И форум Тлебиат хуьнин ийкъал ацалтун лишанлу я. Заз куь фикир тлебиатдин ресурсар - чил, яд, тар-там хуьнин ва абур дуьз ишлемишунин жавабдар месэладал желбиз кланзава.

Маждин МАМЕДБЕГОВ, РД-дин Минмелиоводхоз ФГБУ-дин Ахцегърин филиалдин килин мелиоратор: - Садра зун бубадихъ галаз (Камал Мамедбегов тежрибалу агроном, хуьруьн майишатдин илимрин кандидат тир) и рекъяй хкведайла, Калун и участокдин хкатнавай багълар акурла, адан вилерал накъвар акъалтнай. Гена хъсан я, гила и чкайрал абур хквезва. РД-дин Килин кар алай проектрикай, зи фикирдалди, иллаки важиблуди АПК я. Дигидай целди таъминар тавунмаз, ам уьмуьрдиз куьчуьрмишиз тежедайди аннамишуналди, чун хивевай везифаяр намуслувилелди килиз акъудиз алахъзава.

Къазимегъамед КЪАНТЕМИРОВ, Ахцегъа М.Айдунбегован тиварунихъ галай СПК-дин председатель: -Хиве кван, "Агъасиеван колхоз" СПК-дин агалкунрал чна, лугъурвал, экуь пехилвалзава. Са вахтунда Гуьнейда авай чи чешнелу багъларни килин ксарин хуссиятдиз пай хъуьна, гъайиф хъи, гелкьуйн тахъана, кьакъатна. Дагъдин участокриз яд акъудиз хъанайтла, чавай виш гектарралди фад бегъердал кьведай багъларни уьзуьмулухар кутаз жедай. Советрин девирда гъахътин фикир аваз, "Заря" совхоздин директор Къардаш Мамалиева кил кутуналди, Югъвал мигъийдиз машиндин рехъ акъуднай, 5 гектардин майданра кетер атанай, техника хуьн ва зегъметчийри ял ягъун патал квалер, кьуар эцигнай. Чехи пай квалар авуна, акъваз хъхъана. Ажеб тир а крар гъиле хкъаз хъанайта!

Выставка ачухнава

Земфира БАБАЕВА

Накь республикадин меркездин Милли библиотекада "Россиядин кьизил" - "Къашарин алем" выставка ачух хъана. Кьуйд лагъай сеферда Махачкъалада киле тухузвай и гуьзел ва багъа шейэрин выставкадиз Россиядин гъаф регионрай, шегъеррай заргарвилин гъаф карханайрин векилар атанва. Выставкадин квалар вад юкьуз давам жеда.

И мярекатдиз талукъ яз саласа юкьуз "Дагъправда" газетдин конференцзалда пресс-конференция киле фена. Ам тешкилнавай "Дагъстан-ЭКСПО" ВЦ-дин директор Мегъамед Саругъланова лагъайвал, выставкада иштиракзавай заргарвилин компаниярин, фирмайрин кьадар кьвердавай артух ва гъар йисуз республикадиз цийи карханаяр мугъман жезва. Россиядин маса регионрай тир карханайрихъ галаз санал выставкадал чпин безекар Дагъустандин заргарини майдандиз акъудда.

Конференцияда иштираккай Россиядин заргарин меркез Кострома шегъердай тир "Аурус плюс" ООО фирмдин генеральный директор Леонид Серова чпи кьуд лагъай сеферда иштиракзавай и выставкадиз заргарвилин безекар, багъа къашарин, гъа жергедай яз бриллиантар, изумрудар авай кьизилдин затлар гъанвайдакай малумарна.

Выставкадиз атай муштерийривай анай кьизилдин, гимишдин затлар ужуздакъаз къачуз жеда.

Гуьрметлу дагъустанвияр, республикада йиса садра жезвай и мярекатдин тешкилатчийри кьез Махачкъаладин Милли библиотекада 17-21-июндиз киле фидай "Россиядин кьизил" - "Къашарин алем" выставкадиз атун теклифзава.

Алава конкурс

ЧИ КОРР.

Хизандин малдарвилин фермаяр тешкилуни квалар вилик тухунин макъсаддалди кьабулнавай программадин серенжемар уьмуьрдиз куьчуьрмишун патал бюджетдай чара авунвай такъатар тамамдакъаз ишлемиш тавунихъ галаз алакьалу яз, РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрстводи алава тир ачух конкурс малумарзава.

Грантар гун патал малумарнавай конкурсда иштиракдайвал, лазим документар, гъакни и конкурсдин иштиракчийриз ийизвай истемешунар РД-дин Гъукуматди 2012-йисан 15-майдиз кьабулнавай "Хизандин малдарвилин фермаяр вилик тухун патал грантар гудай кьайда" кьарар (159-нумрадин) тайинарнава.

Грант кьачун патал арзаяр ва документация РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрстводин агъадихъ галай адресдиз агакъарун лизим я: Каспийск шегъер, Керпичрин шегъер, 13-дарамат, 7-нумрадин кабинет (квалардин ийкъара пакаман сятдин 10-далай нянин сятдин 5-далди).

Конкурсда иштиракун патал арзаяр 2015-йисан 19-июндиллай 13-июлдалди кьабулда. И вахтунилай кьулухъ атай арзайриз килигда.

Грантар гунин кьайда гуьнгъна твазвай нормативно-правовой актлар, гъакни конкурсдин комиссиядин малуматар РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрстводин официальный сайтдин - www.mcxrd.ru - "Квалар гъиле кьазвай фермерриз ва хизандин малдарвилин фермайриз госуьрстводин патай кумек" разделдай жагъида, хабар гузва министрстводин пресс-кьуллуьгъди.

Алава малуматар кьачун патал телефон: 51-11-91; электронный почтадин адрес: grantmcxrd@mail.ru.

“Меркездин виш къамат”

ФЕСТИВАЛЬ

Хийир ЭМИРОВ

Дагъларин уьлкведин меркезда вишев агакна жуьреба-жуьре миллетрин векилар яшамаш жезва. Абурухъ чпин культура, члалар, адетар, яшайишдин къайдаяр, милли къилихар ава. Шеьгердин администрацияди вири халкъарин и гуьзел ерияр хуьн, вилик тухун патал герек серенжемар кыле тухузва.

ИкI, 16-июндиз шеьгердин Ак-гелъ вирин патав гвай паркунда, урус интеллигентриз хкажнавай памятникдин вилик “Меркездин виш къамат” твар алаз халкъдин яратмишунрин ва культурадин милли адетрин къуд лагъай фестиваль кыле фена.

Мярекат ачухай диктор Марат Тимохина лагъайвал, фестиваль Махачкъаладин ва шеьгердин Ленинский, Советский, Кировский районрин администрацияри, культурадин управлениди тешкилнавайди тир. Адан макъсад Россиядин ва гъа са вахтунда Дагъустандин культурадин ирс хуьн, халкъарин арада авай дуствал, ислягъвал, культурадин ва яшайишдин алакъяр мягъкемарун, халкъдин яратмишунар вилик тухун я. И кар патал шеьгердин администрацияди меркездин къваларив гвай Богатыревка, Цийи Хушет, Тарки, Кяхулай, Шамхал-Термен, Шамхал поселоқрин ва Вирироссиядин буьркьюьбурун обществонин Культурадин квалер сад авуна, “Культурадинни машгулатрин центр” арадал гъана.

Фестиваль тешкилнавайбурун фикир сад тир: алатай йисуз винидихъ твар къунвай поселоқрин Культурадин квалери гъихътин кваллах тухванватIа, гъам тамашачийрин вилик раиж авун. Гъа са вахтунда гъевескар артистриз чпин алакъяр къалурдай мумкинвални гана.

Паркуна гзаф къадар агъалияр, иллаки жегъилар, аялар кватI ханвай. Абуруз шеьгердин поселоқрин тарихдикай авур куьруь суьгъбетрини, гъевескарин манийрини, къуьлерини таъсирна.

Авайвал лагъайтIа, чазни артухан делилар чир хъана.

ИкI, Шура-озень вацун къерехдал алай Шамхал Кировский райондик акатзава. Адаз 1965-йисуз шеьгердиз ухшар поселоқ лагъай твар гана. Ина са шумуд миллетдин векилар яшамаш жезва, къумударни аварвиар гзаф ава. Ина ракъун рекъин станция кардик ква. Поселоқ рекъери Тюбедихъ, Шамхал-Тер-

мендихъ ва Махачкъаладихъ галаз алакъялу ийизва.

Шамхал-Термен - им Шамхалдин регъв лагъай члал я. Ам меркездивай 25 километрдин яргъа кеферпата, Терско-Сулакский чилел ала. Ина 10 агъурдалай виниз агъалияр яшамаш жезва. Юкъван къве школада са агъурдалай виниз аялри келзава. Агъалийрин къуллугъда медпункт, Культурадин квал, библиотека, 7-нумрадин искусствонин школадин филиал акъвазнава.

Цийи Хушет Ленинский райондик акатзава. Ам къибледихъ, федеральный “Кавказ” шеьгердин къерехда экия хъанва. И поселоқдин тарих ихътинди я. 1940-йисара “Пригородный” совхоздин чкадал гъа ихътин твар алаз хуьр тешкилна. 1957-йисуз иниз Цумада райондин Хушет хуьрун агъалияр куьч хъана. Гуьгъуьнлай хуьруьз Цийи Хушет твар гана. Аварвийрилай гъейри, иниз жуьреба-жуьре йисара Дагъустандин саки вири районрай инсанар куьч хъана. Къе ина гзаф миллетар яшамаш жезва. Агъалийриз герек культурадин, яшайишдин ва маса хилерин вири идараярни ава.

Богатыревка хуьрни меркездин кеферпата ава. Ам XX асирдин сифте кылер арадал атайди я. Адан сифтегъан агъалияр Украинадай куьч хъайи инсанар тир. Гъа вахтунда адаз Царедаровка лугъузвай. Ахпа хуьрел Коркмасовка, Кировка тварар акъалтна. Коллективизациядив эгечлай 1930-йисара иниз Шамхалынгиюрт ва Шамхал хуьрерай агъалияр куьч хъана. Инай Советрин Союздин Игит Илья Тахтаров акъатна.

Тарки поселоқдин тарихдин дувлар лап деринриз фена. Ам Тарки дагъдин тепейрал экия хъанва. Таркидикай VIII асирдин кхьинра лагъанва. Ам Дербентдилай алатайла Дагъларин уьлкведа авай алишверидин ва военно-стратегический къвед лагъай пункт тир. 1700-1800-йисара хуьр Таркидин шамхалрин центрадиз элкъвена. 1821-йисуз ина урусрин “Бурная” твар алай къеле эцигна. 1844-йисуз адан патарив Петровское укрепление эцигна. Къе адан чкадал Махачкъала шеьгер арадал атанва. 1958-йисуз Таркидиз шеьгердиз ухшар поселоқдин твар гана.

Шеьгердик акатзавай Кяхулай поселоқ алай чкадал XVII асирда Амирхан хуьр алай. Ам князь Амирханаз табийди тир. Гуьгъуьнлай, советрин девир алуькяйла, виликан твар алатна. 1988-йисуз хуьр алай чил уьцена ва агъалияр шеьгердин къиблепатаз куьч хъана. 1992-йисуз Цийи Кяхулайдиз шеьгердиз ухшар поселоқдин твар гана. Ина юкъван школа, Культурадин квал, медпункт ва маса идараяр ава.

Сеьнедиз поселоқрин Культурадин квалерин мандидарар, къуьлурдайбуру (Исмаил Халитов, Марьям Меьгамедова, Аминат Алибегова, Зубаржат Махаева, Барият Акаева, Хадиджат Расулова, Атакиши Аджиев, Залина Шамова, Зульфия, Рукъуят Гъамзатова, Рабадан Рамазанов, Бурият Ибаева, Рашид Багатаев, Алибег Гъажиев) экъечлиз, паркуниз ял ягъиз атанвайбурун гуьгъуьлар шадарна. Фестивалди вичин кваллах мадни давамарда.

Асали стхадин хуьр

Хазран КЪАСУМОВ,
РФ-дин журналистрин Союздин член

Чи къенин суьгъбет Сулейман-Стальский райондин Асалдхуьруькяй, ам арадал атуникай, адан агъалийрин къадар-къисметдикай, яшайишдикай я.

Тарихдин кхьинри шагъидвалзавайвал, Асалдхуьруьн бинеяр 1370-йисуз арадал атана. Мал-къара артухарун ва абур хуьдай геьенш члурар жагъурун патал девлет авай пуд стха - Асали, Хаки ва Татах (садбуру абур Аваристандай, масадбуру дагълух маса райондай тир лугъуз тистикъарзава) Гъетягъар галай патахъ рекъе гъатна. Аниз агакъдалди са къадар мензил амаз геьенш члурар акур стхайри мал-къарадикай са пай гъаз са стха (Хаки) инал тун меслятна. Муькуь къве стхадал, са шумуд версиниз феийла, къайи яд авай булахар ва геьенш чуьллер гъалтна. Инал Асали акъвазна. Татаха, Гъетягърилай винегди са шумуд версиниз фена, гъана бине кутуна. Гъа икI са хизандикай са шумуд хуьр арадал атана: Хакияр, Асалдхуьр, Татарханар.

Йисар къвез фена. Асалидин гадайри, хтулри, птулри там акъалтнавай чуьллер магъсулрин никлериз элкъуьрна. Гъа икI, чил кларасдин туьрездалди къарагъариз, хуьруьнвийри магъсулар цаз башламышна.

Гуьгъуьнлай хуьре са шумуд тухум арадал атана. ИкI, абуру са зур гектардин чилел 60 хизан яшамаш жедай квалер эцигна.

Хуьре къайда, низам хуьн патал тухумрин арадай са чехиди - кавха хъана. 1760-йисара хуьруьн кавхавилиз Сердеран тухумдай тир Багъир хъана. Ада 25 йисуз кавхавал авуналда. Ада 1780-йисуз хуьруьз сифте яз Бакудай нефт цадай лампани гъаналда...

...Дагъустанда гъелелиг Советрин власть гъалиб хъанвачир. 1919-1920-йисара Деникинан къушунри къенепатан бандитрихъ галаз санал Дагъустанда Советрин власть гъалиб тахъун патал женгер тухузвай. Партизанрин арада асалдхуьруьнвийр тир Шагъаз Селимов, Тагъирмирзе Эмиргъамзаев, Мирзеасан Амаханов, Алимурад Меьгамедов авай. Абуру деникинчийрихъ галаз Дербентдин патав гвай Жалгъандал къати дявээр тухвана.

1925-йисуз Асалдхуьре школа ачухна. Ана 12 касди келзавай. Хуьре сифте муаллимни дарклушви Абдуллагъ хъана. Гуьгъуьнлай школада и хуьруьнвийр тир Гъемзета ва Нуьдурмета муаллимвиле кваллахна.

1930-йисуз хуьруьнвийри чпин такъатралди сифтегъан школадихъ Цийи дарамат гилигна. Ина сифтегъан школа акъалтларай гзафбуру Шихидхуьре, Гъетягъа, Къасумхуьрел ва маса чкайра келун давамарнай. Шеьгериз келлиз феийбуруни хъана. ИкI, Абдуселим Абдуселимова Темир-Хан-Шурада финансрин, Къазими Магъмудова Бакуда аптечный техникумра келна.

1933-йисуз хуьре сельхозартель тешкилна. Аник сифте яз Алимурад Меьгамедов, Селим Селимов, Мирзегъа, Эседуллагъ - вири 15 кас экечIна. Сельхозартелдин кыле Загъирбег Сеферов акъвазна.

1934-йисуз хуьре “Дагъаправда” твар алаз колхоз тешкилна, Загъирбег Сеферовакай председател хъана. Са йисалай председателвиле кел-кхьин чизвай Алимурад Меьгамедов хъана, и везифа ада 1939-йисалди кыле тухвана.

1935-йисуз хуьре колхоздин патав комсомолдин организация тешкилна, адан секретарвиле Сарихалум Меьгамедрасулова хъана. Организациядин

учетда сифтедай 3 кас авай. Са куьруь девирда комсомолдин жергейриз 12 руш гъахъна.

1939-йисуз колхозчийрин гъахъ-гъисабдинни сечкидин собранидал председателвиле Гъажибала Меьгамедрасулов хъана. Ада 1941-йисалди колхоздиз регъбервал гана.

1941-йисан 22-июндиз фашистрин Германияди чи уьлкведал вагъшивилегди вегъейла, Ватан душмандикай хуьн патал гзафбуру фронтдиз рекъе гъатна. Абурун арада колхоздин председател Гъ. Меьгамедрасуловни авай. Адан чкадал председателвиле (1942-йисуз) Алимирзе Мамедов хъана. И йисуз хуьре 73 квал авай. Фронтдиз фенвайбурун чка куьзуь итимри, дишегълийри, аялри къуна. ИкI, 1942-йисуз колхозда 47 итимди, 81 дишегълиди ва 12-16 йисан яшара авай 26 жаванри кваллахзавай. Колхозда 2 бригада ва 8 звено авай.

1943-1944-йисара къазанмишай агалкъунрай колхоз райондин ва республикадин Гуььрметдин доскадиз акъудна. 1944-йисуз “Дагъаправда” колхоздин зегъметчийриз фронтдиз гайи куьмекадай И.В.Сталина чухсагъул малумарна, тебрикдин Чар ракъурна. Колхоздин председател А.Мамедоваз ВКП(б)-дин ЦКдин Политбюродин патай Гуььрметдин грамота гана.

1945-йисуз колхозчийри 298 гектарда магъсулар цана, малдарвилин 4 ферма тешкилна. Анра 206 мал, 570-далай виниз цегъерни хипер, 34 вак, 18 балкIан ва 120-далай виниз квалин къушар авай. И йисуз колхозди 119069 манатдин къазанжи къачуна.

Дяведилай гуьгъуьннин йисара колхоздин зегъметчийри мадни бегъерлувилегди кваллахна, магъсулдарвал, малдарвал, багъманчивал генани вилик тухвана.

1950-йисуз гъукуматди гъевчи колхозар сад авуна, абурун чкадал чехи колхозар тешкилуни кьарар къабулна. Адан бинедаллаз ва къве патанни разивал аваз, “Дагъаправда” ва къуншидаллай “Октябрьская революция” колхозар сад авуна. Адан председателвиле Гъамид Шингъаров хъана. Колхозчийрин къадар 230 касдилай виниз хъана.

1956-йисуз хуьруьз телефон ва радио гъана, 1959-йисуз колхоздиз “ДТ-75” маркадин трактор ва техилар кватIун патал са комбайн къачуна. И йисуз 5 гектарда ичин ва 3 гектарда хутун багълар кутуна, багъларин къадар 55 гектардив агакна.

Гуьгъуьнлай Асалдхуьр “Агасиевский” совхоздик акатна. Хуьруьнвийр магъсулар гъасилунал, мал-къара хуьнал машгуьл хъана. И рекъерай совхоз районда кIенкIе жергейра авай майишатрикай сад тир. Алай вахтунда ина “Цийи рехъ” СПК кардик ква.

Асалдхуьр вични виниз тир культура ва чешнелу общественный къайда авай хуьрерикай сад яз хъуниз килигна, хуьр 1981-йисуз КПСС-дин Дагъустандин обкомдин, Министррин Советдин ва ВЛКСМ-дин обкомдин гилилай-гъилиз къведай Яру пайдахдиз лайихлу хъанай.

Асалдхуьр твар-ван авай гзаф инсанар, еке дережайрин руководителар, пешекарар акъатна, абурал хуьруьнвийри дамахни ийизва.

Алай вахтунда хуьре вишелей виниз квалер ава. Агъалияр къавариз ракъни шифер янавай, багъларин юкъва авай къве мертебадин квалера яшамаш жезва, абуру хуси автотранспортдикай, багъа эменнидикай менфят къачузва.

Хуьруьнвийрин къуллугъда Культурадин квал, медпункт, са шумуд туьквен, школа акъвазнава.

Асалдхуьруьнвийри чпин тарихдал, бубайрин баркаллу крарал дамахзава.

Закондал амал тийизвайбур гзаф я

КУБРУЪ КЪЕЙД.

Рамалдан Рамазанович МУСАЕВ 1978-йисуз Гелхенрин хуьре чехи хизанда дидедиз хъана. Ана юкьван школа акьалтларна, 1996-1998-йисара пограничный къулуьна. 1999-йисуз Дагъустан Республикадин къенепатан органра кваллахал акъвазна. 2010-йисалди Махачкаладин УВД-да ППСМ-дин 2-полкунин батальондин командир яз къулдугъна. 2010-йисалай 2014-йисалди Ахцегь районда авай ОГИБДД-дин начальник хъана, 2014-йисан ноябрдилай Къурагь района авай ОГИБДД-дин начальникдин везифаяр тамамарзава.

А.РАМАЗАНОВ

Югь-къандавай транспортдин такъатар гзаф жезва, гъатта гъевчи хуьрерин куьчейрани бязи вахтара машинрин гилияй яхдиз физ жезвач. Къурагь районда 2861 улакь регистрация авунва. Абурукай 2301 гъевчи машина, 424 - пар члугвадайбур, 118 - автобус, 13 мототранспорт я. Районда кардик квай ОГИБДД-дин гуьзчивилик 148 км рехъ ква, адакай 44 км республикадин, 104 км чкадин рехъ я. Районда алатай йисан ноябрдин вацралай ОГИБДД-да цийи начальник хъанва. Зи са шумуд суалдиз Къурагь районда авай ОГИБДД-дин начальник Рамалдан Рамазанович МУСАЕВА жавабар гана.

■ Рамалдан Рамазанович, куьне куь кваллах квелай башламышна. Жерме авурбур гзаф хъанвани?

- Сифте нубатда чна документар къайдадиз гъана. Рекьерал рейдер ийиз башламышна.

■ Алай вахтунда ички ишлемишна, машин гваз къуртла, гьикъван жерме ийизва?

- Эгер ички ишлемишна, транспорт гъализ хъайитла, РФ-дин КоАП-дин 12,8 ст.1.ч. асаслу яз, суддин къарардалди 1,5-2 йисуз праваяр вахчузва ва 30 агъзур манатдин жерме ийизва. Эгер къвед лагъай сеферда мад тахсиркарвал авуртла, пуд йисуз праваяр вахчузва ва 50 агъзур манатдин жерме ийизва.

■ Куь куьлуьгъчийриз транспортдин такъат гъалзавай касди ички ишлемишнавайди гьикъ чир жезва? Махсус аппарат гвани абурув?

- Ички ишлемишнавайдан сивай зрекьдин ял къведа, чинин хам яру жеда, квалачел дуьз акъвазиз жедач. Куьлуьгъчидив махсус аппарат-алкотектор гва. Алкотектор-

дихъ махсус шагъадатнамани гала. Ам гъар йисуз цийи хъийизва. Адал алай нумраяр аппаратдал алай нумрайрихъ галаз сад хъана кланзава.

■ Транспорт гъализ, телефондай рахазвайди, хатасуз члуд (ремень) кутлун тавунвайди, къилди аял эцигдай махсус тадарак авачирди гьикъван къадарда жерме ийизва?

- Эгер транспортдин такъат телефондай рахаз-рахаз гъализ хъайитла, а кас, закондал асаслу яз, 1500 манатдин, хатасуз члуд вегьин тавунваз хъайитла, 1000 манатдин, машинда аял эцигдай махсус тадарак авачиз хъайитла, 3 агъзур манатдин жерме ийизва.

Бязи диде-бубайри, аял эцигдай махсус тадарак авачиз, аял къужахда къазва. Эгер рекьера хаталувал хъайитла, къужахда авай аял дуьшуьшдик акатзава. Махсус тадарак къачун патал пулдин такъатар гзаф акуниди, абуру аялдин уьмуьр хаталувилик кутазава.

Диде-бубадиз чпи къужахда къурла, аял хаталувиликай хуьзвайди хъиз жезва. Амма абуру гъалатла я.

■ Праваяр вахчун патал вуч авуна кланда.

- 2003-йисан 1- сентябрдилай инихъ акъатнавай закондал асаслу яз праваяр вахчурдалай къулхъ, судди къалурнавай вахт ала-тайла, районрин уртах регистрационный экзамен вахана лагъай чар, медсправкадин копия, права вахчур суддин къарардин копия, арза ОГИБДД-диз гъун лазим я.

■ Улакьар права гвачиз ишлемишай, яш тамам тахъанвайбур машин гъализ къур дуьшуьшар хъанани? И вахтара жерме гьикъван я?

- Алатай йисара праваяр гвачиз машин идара авурбур 2500 манатдин жерме ийизвайтла, гила 5 агъзурдалай 15 агъзур манатдив агакьна жерме ийизва. Цинин йисуз аял-

ри машин гъализ къур 2 дуьшуьш хъана, алатай йисуз - сад. Абуру 5 агъзур манатдин жерме авуна.

■ Цинин йисуз рекьера аварияр хъанани?

- Алай йисан къве вацра са авария арадал атана. Амни машин кевиз гъалун себеп яз хъайиди я.

■ ОГИБДД-дин къуллугъчийриз, рекьера гьерекал авунин къайдайрал амал тавуна, закон члурдай ихтияр авани? Аваз хъайитла, гьихътин дуьшуьшра?

- ОГИБДД-дин ва я полициядин гьич са къуллугъчидизни, гъакни къилди касдизни рекьера гьерекал авунин къайдайрал амал тийидай ихтияр авач. Эгер ДТП (дорожно-транспортное происшествие) хъанваз ва гъакни маса вахтара сифте куьмек ийиз больницадиз тухуз хъайитла, абуруз ихтияр ава. Амай вахтара ваъ.

■ Чехи пай гъевчи машинрин гуьзгъуяр чулаварна (тонироватна) гъалзава. Законди вуч лугъуза?

- Виликдай гуьзгъуяр чулаварна гъалзавай машинрин нумраяр алудзавай, гила 500 манат жерме ийизва ва абуруз къалурнавай тахсиркарвал дуьзар хъийиди вахт гуьза. Эгер истемешунрал амал тийиз хъайитла, 15 суткада дустагдай ихтияр ава.

■ Рекьера, куьчейра машинар дуьз чкайрал акъвазар тавуна, рекьерин гьерекалриз манийвал гуз хъайитла, вучзава?

- Эгер машин члур чкадал акъвазарнаваз хъайитла, жерме 500 манат я, идалайни гъейри, транспортдин такъатриз манийвал гуз хъайитла, 2000 манат, набут патал гъазурнавай махсус чкайриз манийвал гуз хъайитла, 3-5 агъзур манат жерме ийизва.

Административный жерме авуна, жерме гун тавунвайбур, РФ-дин Кодексдал асаслу яз, къве сеферда гзаф жерме хъийизва. Мисал яз, эгер жерме 1,5 агъзур яз хъайитла, ам 3 агъзур манатдин жерме хъийизва ва я 15 суткада дустагдава ва я 50 сятда кваллахиз тазва.

■ Куьне рейд авурла, гьихътин тахсиркарвилер винел акъатзава?

- Страховка, документар гвачирбур, ихтияр авачир пар тухузвай, гуьзгъуяр чулаварнавай машинар, ички ишлемишна гъалзавайбур, транспортдин йигинвал къадардилай артухарзавайбур...

■ Винидихъ къалурнавай тахсиркарвилерин вилик пад къун патал куьне гьихътин кваллах киле тухузза?

- Чна районда, оперативно-профилактический мярекат яз, 9-мартдилай 10-мартдалди "Маршрутка" ва 7-мартдилай 17-мартдалди "Автомобиль" твар алаз мярекатар киле тухвана.

■ Куьне, райондин агъалийрихъ элкьвена, вуч лугъудай?

- Гуьрметлу районзегълияр, ички хъвана, рулдихъ ацукьмир, куьне, куь уьмуьр хъиз, масабурун уьмуьрни хаталувилик кутазава. Аялар машиндин рулдихъ ацукьармир. Рекьера гьерекал авунин къайдайрал амал ая, транспортдин йигинвал къадардилай виниз артухармир.

Чаз кхъизва

За кье незвайди бес фу яни?!

Эльдер ЭЛЬДЕРОВ,

зегъметдин ветеран, яру партизандин хва

Гуьрметлу редакция!

Къез кхъизвайди дяведин вири зулумар, къурбандар виле-ралди акур, Мегъарамдхуьруьн райондин Къепир-Къазмайрин хуьре яшамиз жезвай, фронтовикрин хизандай тир, яру партизан хъайи Эльдеров Гъажимуслиман хва Эльдер я. Зун 1933-йисан февралдиз Докъузпара райондин Гъугъанрин советдик акатзавай Кламакучунрин хуьре кесиб лежбердин хизанда дидедиз хъана.

Дидедин ихтилатралди, чи хизанда 12 аял авай. Зи буба Эльдеров Гъажимуслим Эльдерович Кламакучунрин хуьре 1890-йисуз дидедиз хъана, адан кеспи лежбервал авун тир. Деники-наз акси фронта иштиракуниз килигна, чи сельсоветдай гъугъанви Езибегов Кичибегаз, чи дах Гъажимуслиман хва партизан я лагъай шагъадатнамаяр ганай.

Вахтар алатна, хуьрера клапалар - кватлалар арадал атана. 1936-йисуз чи ва Кучунрин хуьрера Куйбышевван тварунихъ галай колхоз тешкилна. Анин правлениди чи дах старший чубанвиле тайнарна. Ада Вирин клам участкада лапагар хуьз хъана.

Стха Эльдеров Абумуслим, Гъажимуслиман чехи хва, 1920-йисуз дидедиз хъана. Чи хуьре школа тахъуниз килигна, ада Къурагь райондин Къепиррин хуьре 7-класс лап хъсан къиметар аваз куьтягъна. А члавуз чи колхозда бухгалтер авачир, стха савадлу тирвилей Ахцегъиз счетоводар гъазурдай 6 вацран курсариз рекъе туна. 1935-1936-йисар тир. Курсар куьтягъна хтайла, стхади колхозда счетоводвал авуна. 1939-йисуз адаз Докъузпара райвоенкоматдай повестка атана, ам Финский фронтдиз акъатна. Зи буба Гъажимуслимни 1940-йисуз армиядиз тухвана, ам Украинский фронтдиз акъатна. 1943-йисуз Крымда телеф хъана лагъай чар хтанай.

Къвед лагъай стха, Эльдеров Гъажиселим, 1922-йисуз дидедиз хъана, ада Филерин хуьруьн школада 7-класс куьтягъна, ахпа кваллахиз Бакудиз фена, нефтяник хъана, 1943-йисуз анай армиядиз тухвана. Ада Москвадин патарив женгера иштиракна. 1944-йисан мартдиз адалай чар хтана, бес вич госпиталда ава, эрчи гилин туплар галатнава лугъуз кхъенвай, мад хтай са чар-царни хъанач. Гел галачиз квахъна.

Пуд лагъай стха, Эльдеров Гъажикерим, 1928-йисуз дидедиз хъана. Хуьре 4-класс, Гъугъандал 7-класс куьтягъна. Дяведдин гзаф дар вахтар тир, гъавилей клелунар давамариз хъанач. Ада колхоздин ясар хуьзвай. А члавуз чи майишатрин лапагар къуд акъудун патал Мугъандиз физвайди тир. Колхоздин правлениди аниз ятахар ремонт ийиз бригада рекъе туна. Адак зи стха Гъажикерим, Къасум, Шихкерим ва масабурни квай. Пара дар 1946-1947-йисар тир. Гъажикерим ана дизентериядик азарлу хъана, духтурдиз тухудай улакь тахъуниз килигна, 3-4 юкьуз гъа ятахрал аламукъна. Галай юлдашри лагъаналди хъи, ша чна им хуьруьз хутахин, идан гъалар хъсан акъвазвач. Амма председелди балкандал алаз больницадиз тухун буйругъна. Гъажикерима вичивай балкандал акъвазиз хъезмач, эгер тухудатла, юкьваз къац! яна, эцига балкандал лагъаналдай. Эхирин, саклани тахъайла, патав гвай агъулрин ятахрилай фургъун гъана. Гъайиф хъи, стхади больницадиз тухудай рекъе чан гана. Адаз сурни хуьре къисмет хъанач, ам ятахрал кучукна.

Гуьрметлу редакция, газет клелзавай ватанзегълияр! За и цларар вучиз кхъизвайди ятла чидани? 12 велед авай чи хизандай 4 итимди Ватан, халкъ патал чанар гана. Бес за кье незвайди фу яни?! Ада аз дад гузвани? Зун фронтовикрин хизандай 12 веледдик амай тек сад я. Къенин юкьуз зун чар кхъиниз куь мажбурнатла, лугъун. 1930-йисуз хайибуруз суварин йикъара тебрикдин чарар кхъезва. Бес къуд итим дяведа телеф хъайи хизандай амай зегъметдин ветеран тир аз са чухсагъул лугъудай, тебрикдин чар рекъе твадай, зун риклел алай са касни авачни?! Ик! дуьз яни?

Гуьрметлу ватанзегълияр, аз кланзавай са затни авач. Анжах зи хажалатдикай, дердерикай хабар къун я кланзавайди. Къуй виридахъ сагъвал, дуьньяда ислегъвал хуьрай. Гъа им я аз кланзавайди. Дявеяр мад садрани тахъурай. Гъалибвлин югъ чун хътинбур патал зурба сувар я. Къуй чи акъалтзавай несилри гъалибвилер анжах зегъметда, илимда ва хъсан маса кваллахра къазанмишрай.

РЕДАКЦИЯДИН ПАТАЙ

Гуьрметлу Эльдер Гъажимуслимович! Чаз ви рикликай хабар я. Вучда къван, а залум дяведин цай галукь таур хизанар тек-бир ама. Халкъ, Ватан патал чанар къурбанд авурбуруз рагъмет хуьрай. Куь хизандини Чехи Гъалибвлик еке пай кутунва. Баркалла Игит Рухвайриз. Гьелбетда, вун хътинбур саймишун - агъмишун, суварриз тебрикун инсанвилин буржарикай я.

понеделник, 22 июня

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11.35 Местное время. Вести-Дагестан
14.30 Местное время. Вести-Дагестан
17.10 Местное время. Вести-Дагестан
18.15 Реклама
18.20 Акценты. Аналитическая программа Ильмана Алипулатова
18.45 «Страна живет, когда работают заводы».
19.05 Реквием. К дню памяти и скорби
19.35 Местное время. Вести-Дагестан

19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 День памяти. В/ф Нурмагомед Магомедова «Дагестан в годы Великой отечественной войны»
21.05 «Круглый стол»
21.50 «Кунацкая»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Спорт на канале
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Д/ф «Легендарные герои минувшей войны»
01.50 Х/ф «Доктор Живаго»
04.50 День памяти. В/ф Нурмагомед Магомедова «Дагестан в годы Великой отечественной войны»
05.25 Х/ф «В бой идут одни старики»

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 День памяти. Д/ф «Обыкновенный фашизм»
10.10 «Здоровье нации»
10.30 Ток-шоу «Главная тема» с Алексеем Казаком
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 День памяти. «Память поколений. Узник фашизма Савельева З.П.»
13.35 «Глянец»
14.05 «Служа Родине»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 День памяти и скорби. Х/ф «В бой идут одни старики»
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Красота 05. гу» в прямом эфире
17.40 В/ф «Молодежь»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил» Хивскому району 80 лет

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка»
9.45 «Жить здорово!» (12+)
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 «Сегодня вечером с Андреем Малаховым».
14.25 «Время покажет». (16+)
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет». (16+)
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженемся!»
19.50 «Пусть говорят с Андреем Малаховым».
21.00 «Время».
21.30 Т/с «Старшая дочь».
23.30 «Вечерний Ургант».
0.00 «Познер». (16+)
1.00 Ночные новости.
1.15 «Непокоренные». (16+)
2.15 «Время покажет». (16+)
3.00 Новости.
3.05 «Время покажет». (16+)
3.10 «Наедине со всеми».
4.05 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России». (12+)
9.00 «Вести». (12+)
9.15 «Утро России». (12+)

НТВ

6.00 «Кофе с молоком». (12+)
9.00 «Солнечно. Без осадков» с А. Беляевым.
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухомора». (16+)
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт». (16+)
14.30 «Все будет хорошо!»
15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+)
18.00 «Говорим и показываем». (16+)
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Ме». (16+)
21.30 Т/с «Ментовские войны». (16+)
23.20 «Анатомия дня».
0.00 Т/с «Псевдоним «Албанец»». (16+)
1.55 «Слето в СССР». (12+)
2.55 «Дикий мир».

НТВ

6.00 «Кофе с молоком». (12+)
9.00 «Солнечно. Без осадков» с А. Беляевым.
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухомора». (16+)
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт». (16+)
14.30 «Все будет хорошо!»
15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+)
18.00 «Говорим и показываем». (16+)
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Ме». (16+)
21.30 Т/с «Ментовские войны». (16+)
23.20 «Анатомия дня».
0.00 Т/с «Псевдоним «Албанец»». (16+)
1.55 «Слето в СССР». (12+)
2.55 «Дикий мир».

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.20 Х/ф «Военно-полевой роман». (12+)
10.05 Д/ф «Кремлевские лейтенанты: герои и предатели». (12+)
10.55 «Доктор И...» (16+)
11.30 «События».
11.50 «Постскриптум».
12.55 «В центре событий».
13.55 «Осторожно, мошенники!» (16+)
14.30 «События».
14.50 «Городское собрание». (12+)
15.40 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания). (12+)
17.30 «События».
18.00 «Право голоса». (16+)
19.30 «Город новостей».
19.50 Т/с «Позднее раскаяние». (16+)
21.45 «Петровка, 38». (16+)
22.00 «События».
22.30 «Холодная война». Спецрепортаж. (12+)
23.05 «Без обмана». «Еда с антибиотиками». (16+)
0.00 «События. 25-й час».
0.30 Д/с «Династия. Алексичи». (12+)
1.25 «Петровка, 38». (16+)
1.45 Х/ф «Искушение». (16+)
4.15 Х/ф «Двенадцатая ночь».

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с «Оружие XX века».
6.20 Х/ф «До свидания, мальчики!» (12+)
8.00 Х/ф «Восхождение».
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф «Восхождение».
10.30 Х/ф «Иваново детство». (12+)
12.35 Т/с «Брестская крепость» (Россия - Беларусь). (16+)
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Брестская крепость» (Россия - Беларусь). (16+)
16.50 Д/ф «Часовые памяти. Город воинской славы Волоколамск». (6+)
18.00 Новости дня.

REN TV

5.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+)
6.00 «Званный ужин». (16+)
7.00 «Смотреть всем!» (16+)
7.30 «Смотреть всем!» (16+)
8.30 «Новости». (16+)
9.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко». (16+)
11.00 «Документальный проект. «Границы реальности»
12.00 «Информационная программа 112». (16+)
12.30 «Новости». (16+)
13.00 «Званный ужин». (16+)
14.00 «Семейные драмы».
15.00 «Не ври мне!» (16+)
16.00 «Информационная программа 112». (16+)
16.30 «Новости». (16+)
17.00 «Тайны мира с Анной Чапман». «Пепел божественного огня». (16+)
18.00 «Охотники за сенсациями». «Тайна египетских пирамид». (16+)
19.00 «Информационная программа 112». (16+)
19.30 «Новости». (16+)
20.00 Х/ф «Руслан». (США - Канада). (16+)
22.00 «Водить по-русски».
23.00 «Новости». (16+)
23.25 Т/с «Черные паруса». (США). (18+)
0.35 Х/ф «Руслан». (США - Канада). (16+)
2.30 Х/ф «Письма к Джульетте». (США). (16+)
4.30 «Смотреть всем!» (16+)

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5». (6+)
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Х/ф «Контрудар».
12.00 «Сейчас».
12.30 Х/ф «Контрудар».
12.55 Драма «Подвиг Одессы». (12+)
15.30 «Сейчас».
16.00 «Открытая студия».
16.50 Детектив «Пятьдесят на пятьдесят». (12+)
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «Детективы». «Новобранцы». (16+)
20.20 Т/с «След». «Неслучайный взрыв». (16+)
21.10 Т/с «След». «Горько».
22.00 «Сейчас».
22.25 Т/с «След». «По справедливости». (16+)
23.15 Т/с «След». «Девочки дерутся». (16+)
0.00 Х/ф «Собачье сердце».
2.40 Драма «Подвиг Одессы». (12+)
5.05 Т/с «Детективы». «Новобранцы». (16+)
6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+)
7.30 Домашняя кухня. (16+)
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+)
9.50 Давай разведемся!
10.50 Д/ф «Понять. Простить». (16+)
12.00 Кризисный менеджер. (16+)
13.00 Присяжные красоты.
14.00 Т/с «Женский доктор 2». (16+)
16.45 Нет запретных тем.
17.45 Одна за всех. (16+)
18.05 Т/с «Она написала убийство». (16+)
19.00 Мелодрама «Провинциалка». (16+)
20.50 Д/с «Настоящая Ванга»
22.50 Кризисный менеджер. (16+)
23.55 Одна за всех. (16+)
0.30 Мелодрама «Понаехали тут». (16+)
2.20 Мелодрама «Алый камень». (12+)
3.50 Присяжные красоты.
4.50 Домашняя кухня. (16+)
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+)

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5». (6+)
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».

ИНДИЯ

6.10 Боевик «Бездельник».
9.00 «Биография кумиров» «Шилпа Шетти». (12+)
9.30 «Путешествие по Индии» «Гокаран, Мурдешвар». (12+)
10.00 Драма «Княжеский страж». (16+)
12.10 Комедия «Слепой, глухой, немой». (16+)
15.10 Боевик «Местный сын».
18.10 Мелодрама «Непокоренный жених». (16+)
21.10 Мелодрама «Коммерсант». (16+)
0.10 Комедия «Веселая семейка». (16+)

КУЛЬТУРА

7.00 Канал «Евроныус».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Х/ф «Парень из нашего города».
12.45 Д/ф «Один из пяти миллионов».
14.00 Х/ф «Белая гвардия».
14.50 Д/ф «Поль Сезанн».
15.00 «Новости культуры».
15.10 «Новая антология. Российские писатели». А. Кабаков.
15.35 Х/ф «Женитьба».
17.10 Д/ф «Александр Кайдановский. Неприказанный».
18.00 «Неизвестная Европа». «Люксембургский Этернах, или Почему паломники прыгают».
18.30 «Жизнь замечательных идей». «Пятна на Солнце».
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.25 Д/ф «Коран - к истокам книги».
20.20 «Острова».
21.00 «Большой конкурс».
22.05 Х/ф «Белая гвардия».
23.00 «Новости культуры».
23.15 «Худсовет».
23.20 Д/ф «Один из пяти миллионов».
0.35 «Звезды мировой оперной сцены». Чечилия Бортоли.
1.40 Д/ф «Коран - к истокам книги».
2.40 Игрет Валерий Афанасьев.

ИНДИЯ

6.10 Мелодрама «Самая первая любовь». (16+)
9.00 «Биография кумиров» «Джуши Човла». (12+)
9.30 «Путешествие по Индии» «Хампи». (12+)
10.00 Комедия «Городской переполох». (16+)
12.10 Мелодрама «Любовная тайна». (16+)
15.10 Драма «Под дулом пистолета». (16+)
18.10 Боевик «Сингам». (16+)
21.10 Боевик «Тень». (16+)
0.10 Комедия «Призраки виллы Натхов». (16+)
3.00 Комедия «Призраки виллы Натхов. Новые приключения». (16+)

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроныус».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Х/ф «Жди меня».
12.45 Д/ф «Время прощания».
13.50 Д/ф «Лоскутный театр».
14.00 Х/ф «Белая гвардия».
14.50 Д/ф «Герард Меркатор».
15.00 «Новости культуры».
15.10 «Новая антология. Российские писатели». М. Шишкин.
15.35 Д/ф «Его превосходительство товарищ Бахрушин».
16.15 «Большой конкурс».
17.20 «Острова». Иван Иванов-Вано.
18.00 «Неизвестная Европа». «Страсбург, Аббатство Эшо, или Слепая, дарующая зрение».
18.30 «Жизнь замечательных идей». «Этот двуликий атом».
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.25 Д/ф «Трафальгар».
20.20 «Живое слово».
21.00 «Большой конкурс».
22.05 Х/ф «Белая гвардия».
22.50 Д/ф «Поль Сезанн».
23.00 «Новости культуры».
23.15 «Худсовет».
23.20 Д/ф «Время прощания».
0.25 Х/ф «Жди меня».
1.55 Д/ф «Трафальгар».
2.50 Д/ф «Герард Меркатор».

вторник, 23 июня

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:10 Местное время. Вести-Дагестан
18:15 Реклама
18:20 Брейин-ринг
18:50 «Каспий-берега дружбы». В кадре и за кадром
19:10 Путешествие по Дагестану. Выставка художественного училища им. Джемала
19:30 Реклама.
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

16.10 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «Наследие ислама»
17.10 Х/ф «Осторожно, бабушка!»
18.45 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу» Литературная композиция на стихи М. Чаринова
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Бизнес Дагестана»
21.00 «Поклоение» Мурад Кажлаев
22.00 «Правое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Оксюморон»
23.50 В/ф «Антология антитеррора»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Сан-Франциско»
03.15 Отчетный концерт Чародинского района
05.15 Х/ф «Осторожно, бабушка!»
06.40 «Наследие ислама»

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил» Хивскому району 80 лет
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Испанские города XXI века»
09.25 «Круглый стол»
10.05 Х/ф «Мост Ватерлоо»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 Золотая коллекция фильмов о родном крае «Дагестанские узоры»
13.10 В/ф Нурмагомед Магомедова «Дагестан в годы Великой Отечественной войны»
13.50 «Кунацкая»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Спорт на канале

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+)
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Старшая дочь».
14.25 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженемся!»
19.50 «Пусть говорят с Андреем Малаховым».
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Старшая дочь».
23.35 «Вечерний Ургант».
0.10 Ночные новости.

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России». (12+)
9.00 «Вести». (12+)
9.15 «Утро России». (12+)
9.55 «О самом главном». (12+)
11.00 «Вести». (12+)
11.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+)
11.55 Т/с «Тайны следствия». (12+)
12.55 «Особый случай». (12+)
14.00 «Вести». (12+)
14.30 «Местное время. Вести - Москва». (12+)
14.50 «Вести. Дежурная часть». (12+)
15.00 Т/с «Последний январь». (12+)
16.00 «Рассудят люди». (12+)
17.00 «Вести». (12+)
17.10 «Местное время. Вести - Москва». (12+)
17.30 «Вести». (12+)
18.15 «Прямой эфир». (12+)
19.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+)
20.00 «Вести». (12+)

НТВ

6.00 «Кофе с молоком». (12+)
9.00 «Солнечно. Без осадков» с А. Беляевым. (12+)
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухомора». (16+)
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт». (16+)
14.30 «Все будет хорошо!» (16+)
15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+)
18.00 «Говорим и показываем». (16+)
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Ме». (16+)
21.30 Т/с «Ментовские войны». (16+)
23.20 «Анатомия дня».

ТВЦ

23.20 «Анатомия дня».
0.00 Т/с «Псевдоним «Албанец»». (16+)
2.00 «Главная дорога». (16+)
2.40 «Дикий мир».
3.15 Т/с «Знаки судьбы».
5.00 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+)
6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Вий». (12+)
9.40 Х/ф «Не покидай меня».
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Не покидай меня» (12+)
13.40 «Мой герой». (12+)
14.30 «События».
14.50 «Без обмана». «Еда с антибиотиками». (16+)
15.40 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания). (12+)
17.30 «События».
18.00 «Право голоса». (16+)
19.30 «Город новостей».
19.55 Т/с «Позднее раскаяние». (16+)
21.45 «Петровка, 38». (16+)
22.00 «События».
22.30 «Осторожно, мошенники!» (16+)
23.05 «Удар властью. Михаил Евдокимов». (16+)
0.00 «События. 25-й час».
0.35 Х/ф «Иллюзия охоты».
4.20 «Мой герой». (12+)
5.10 Д/ф «Кремлевские лейтенанты: герои и предатели». (12+)

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с «Оружие XX века».
6.20 Х/ф «Чаклун и Румба».
8.00 Х/ф «Дожить до рассвета». (12+)
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф «Дожить до рассвета». (12+)
9.50 Х/ф «Неслужбное задание». (12+)
12.00 Х/ф «Взрыв на рассвете». (12+)
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф «Взрыв на рассвете». (12+)
14.00 Т/с «Полный вперед!»
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с «Зафронтовые разведчики» (12+)
19.15 Х/ф «Волга-Волга».

среда, 24 июня

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:10 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 Парламентский вестник
18.50 Путешествие в горах Салатави
19.10 Каспийский отшельник (Остров Чечень)
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Испанские города XXI века»
09.25 «Оксоморон»
09.50 Х/ф «Индийская гробница»
11.55 «Бизнес Дагестана»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Правовое поле»
13.25 «Поколение» Мурад Кажлаев
14.10 Д/ф «Барият Мурадов»
14.30 Время новостей Дагестан
14.50 Спектакль Лакского драматического театра им. Эфенди Капиева «Ханума» 1 часть
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Спектакль Лакского драматического театра им. Эфенди Капиева «Ханума» 2 часть

18.30 Мультфильм
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замано»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Парламентский вестник»
21.10 «Дорожный ликбез»
21.40 «Гонг»
22.00 «Жилой мир»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Аутодафе»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Знак Зорро»
02.35 Х/ф «Женщина и пацан»
04.25 Спектакль Лакского драматического театра им. Эфенди Капиева «Ханума»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Старшая дочь».
14.25 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят с Андреем Малаховым».
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Курортный роман». (16+).
23.35 «Вечерний Ургант».
0.10 Ночные новости.
0.25 «Политика». (16+).
1.25 «Наедине со всеми». (16+).
2.20 «Время покажет». (16+).
3.00 Новости.
3.05 «Время покажет». (16+).
3.15 «Модный приговор».
4.15 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России». (12+).
9.00 «Вести». (12+).
9.15 «Утро России». (12+).
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
11.55 Т/с «Тайны следствия».
12.55 «Особый случай».
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
15.55 «Вести. Дежурная часть». (12+).
17.00 Т/с «Последний январь». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
17.10 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
17.30 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир». (12+).
19.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
20.00 «Вести». (12+).
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Все только начинается». (12+).
22.55 «Специальный корреспондент». (16+).
0.35 Т/с «Курсанты». (12+).
2.30 Х/ф «Американская трагедия» (12+).
4.00 «Комната смеха». (12+).

НТВ

6.00 «Кофе с молоком». (12+)
9.00 «Солнечно. Без осадков» с А. Беляевым. (12+)
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухомора». (16+)
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт». (16+)
14.30 «Все будет хорошо!»
15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+)
18.00 «Говорим и показываем». (16+)
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Ме». (16+).
21.30 Т/с «Ментовские войны». (16+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.15 Х/ф «Приказ: огонь не открывать».
10.05 Д/ф «Семен Морозов. Судьба, с которой я не боролся». (12+).
10.55 «Доктор И...» (16+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Сказка о женщине и мужчине».
13.35 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Удар властью. Михаил Евдокимов». (16+).
15.40 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания). (12+).
17.30 «События».
18.00 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.55 Т/с «Позднее раскаяние». (16+).
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Линия защиты».
23.05 «Советские мафии. Наркобароны застоя».

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с «Хроника победы».
6.35 Х/ф «Пограничный пес Алыш».
7.50 Х/ф «Юность Петра».
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф «Юность Петра».
11.00 Х/ф «В начале славных дел». (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф «В начале славных дел». (12+).
14.00 Т/с «Полный вперед!»
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с «Зафронтовые разведчики» (12+).
19.15 Х/ф «Екатерина Воронина». (12+).

REN TV

5.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
6.00 «Званый ужин». (16+).
7.00 «Смотреть всем!» (16+).
7.30 «Смотреть всем!» (16+).
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
11.00 «Документальный проект». «Зеленый Солярис». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Званый ужин». (16+).
14.00 «Семейные драмы».
15.00 «Не ври мне!» (16+).
16.00 «Информационная программа 112». (16+).
16.30 «Новости». (16+).

17.00 «Тайны мира с Анной Чапман». «Великая сила слова». (16+).

18.00 «Охотники за сенсациями». «Ядерные войны каменного века».
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости». (16+).
20.00 Х/ф «Часовой механизм». (США). (16+).
21.45 «Смотреть всем!» (16+).
23.00 «Новости». (16+).
23.25 Т/с «Черные паруса».
0.40 Х/ф «Часовой механизм». (США). (16+).
2.30 «Чистая работа». (12+).
3.20 «Смотреть всем!» (16+).
4.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5». (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Боевик «Десант». (Казахстан). (16+).
12.00 «Сейчас».
12.30 Боевик «Десант». (Казахстан). (16+).

13.10 Мелодрама «Перекресток». (Россия - Беларусь). (12+).

15.30 «Сейчас».
16.00 «Открытая студия».
16.50 Детектив «Ларец Марии Медичи». (12+).
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «Детективы». «Верный Гриня». (16+).
20.20 Т/с «След». «Приятный вечер». (16+).
21.10 Т/с «След». «Алхимик». (16+).
22.00 «Сейчас».
22.25 Т/с «След». «Пигмалион». (16+).
23.10 Т/с «След». «Как сделать жизнь еще сложнее». (16+).

ДОМАШНИЙ

0.00 Боевик «Во-банк».
2.00 Детектив «Пятьдесят на пятьдесят». (12+).
3.40 Х/ф «Контрудар». (12+).
5.20 Т/с «Детективы». «Долгая память». (16+).
6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Домашняя кухня. (16+).
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся! (16+).
10.50 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
12.00 Кризисный менеджер.
13.00 Присяжные красоты.
14.00 Т/с «Женский доктор 2». (16+).
16.45 Нет запретных тем.
17.45 Одна за всех. (16+).
18.05 Т/с «Она написала убийство». (16+).
19.00 Мелодрама «Провинциалка». (16+).
20.50 Д/с «Настоящая Ванга». (16+).
22.50 Кризисный менеджер.
23.55 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Не прикажите к чудесам».
2.00 Мелодрама «Собачий пир». (12+).
4.05 Присяжные красоты.
5.05 Домашняя кухня.
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ИНДИЯ

6.10 Мелодрама «Непохищенный жених». (16+).
9.00 «Биография кумиров» «Гопичанд». (12+).
9.30 «Путешествие по Индии» «Дели». (12+).
10.00 Х/ф «Долгожданный».
12.10 Комедия «Веселая семейка». (16+).
15.10 Комедия «Веселая семейка снова в деле».
18.10 Триллер «Удача».
21.10 Комедия «Проздник начинается». (16+).
0.10 Мелодрама «Здравствуй, любовь». (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроноус».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Х/ф «В 6 часов вечера после войны».
12.40 Д/ф
14.00 Х/ф «Белая гвардия»
14.50 Д/ф «Христиан Гюйгенс».
15.00 «Новости культуры».
15.10 «Новая антология. Российские писатели». П. Крусанов.
15.35 «Живое слово».
16.15 «Большой конкурс».
17.20 «Больше, чем любовь». Оюст Роден и Камила Клодель.
18.00 «Неизвестная Европа». «Ахен - третий Рим, или Первая попытка объединения Европы».
18.30 «Жизнь замечательных идей». «Неевклидовы страсти».
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.30 Д/ф
20.20 «Живое слово».
21.00 «Большой конкурс».
22.00 Х/ф «Белая гвардия»
22.50 Д/ф «Фидий».
23.00 «Новости культуры».
23.15 «Худсовет».
23.20 Д/ф «Запечатленное время». «Два парода победы».
23.45 Д/ф «Парад победы».
0.35 Х/ф «Воздушный извозчик».
1.50 Д/ф «Франсиско Гойя».
1.55 Д/ф «Противоречивая история Жанны д'Арк».

четверг, 25 июня

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:10 Местное время. Вести-Дагестан
18:15 Реклама
18.20 Репортаж с сессии НС РД
19:30 Реклама
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замано» «Родные напевы» Музыкально-художественная композиция
07.55 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Испанские города XXI века»
09.25 Х/ф «Гибель на вулкане Кракатау»
11.30 «Аутодафе»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Дорожный ликбез»
13.00 «Гонг»
14.00 «Жилой мир»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Беспреданница»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «Кругозор»
17.10 Х/ф «Девушка спешит на свидание»
18.25 Обзор газеты «Хлакькьат»

18.45 Передача на аварском языке «Гаданги гаданги заманги» Садоводство в Унцукальском районе
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «На виду. Спорт» в прямом эфире
21.10 «Вернисаж» Муса Гайворонский «Сильсилья»
21.45 Обзор газеты «Дагестанская правда»
21.55 «Агросектор»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Колеса»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Русалочка с Миссисипи»
03.05 «Боевой киносборник»
04.00 Х/ф «Рыв мыши»
05.35 Х/ф «Беспреданница»

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Курортный роман». (16+).
14.25 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Наедине со всеми». (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Давай поженимся!»
19.50 «Пусть говорят с Андреем Малаховым».
21.00 «Время».
21.35 Т/с «Курортный роман». (16+).
23.35 «Вечерний Ургант».

0.10 Ночные новости.
0.25 «На ночь глядя». (16+).
1.20 «Время покажет». (16+).
2.15 «Наедине со всеми». (16+).
3.00 Новости.
3.05 «Наедине со всеми». (16+).
3.15 «Модный приговор».
4.15 «Контрольная закупка».

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России». (12+).
9.00 «Вести». (12+).
9.15 «Утро России». (12+).
9.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
11.55 Т/с «Тайны следствия». (12+).
12.55 «Особый случай». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
14.50 «Вести. Дежурная часть». (12+).
15.00 Т/с «Последний январь». (12+).
16.00 «Рассудят люди». (12+).
17.00 «Вести». (12+).
17.10 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
17.30 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир». (12+).
19.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
20.00 «Вести». (12+).
20.50 «Спокойной ночи, малыши!»
21.00 Т/с «Все только начинается». (12+).
22.55 Т/с «Курсанты». (12+).
2.40 Х/ф «Американская трагедия» (12+).
4.15 «Комната смеха». (12+).

НТВ

6.00 «Кофе с молоком». (12+)
9.00 «Солнечно. Без осадков» с А. Беляевым. (12+)
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухомора». (16+)
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».

13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт». (16+)
14.30 «Все будет хорошо!»
15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».
16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+)
18.00 «Говорим и показываем». (16+)
19.00 «Сегодня».
19.40 Т/с «Ме». (16+).
21.30 Т/с «Ментовские войны». (16+).
23.20 «Анатомия дня».
0.00 Т/с «Псевдоним «Албанец». (16+).
1.55 «Дачный ответ».
3.00 «Дикий мир».
3.10 Т/с «Знаки судьбы».
5.00 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).

ТВЦ

6.00 «Настроение».
8.15 Х/ф «Жизнь и удивительные приключения Робинзона Крузо».
10.05 Д/ф «Станислав Говорухин. Одинокий волк». (16+).
10.55 «Доктор И...» (16+).
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Олимпийская деревня». (16+).
13.30 «Мой герой». (12+).
14.30 «События».
14.50 «Советские мафии. Наркобароны застоя».
15.40 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания). (12+).
17.30 «События».
18.00 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.50 Т/с «Позднее раскаяние». (16+).
21.45 «Петровка, 38». (16+).
22.00 «События».
22.30 «Образ врага». Спецрепортаж. (16+).
23.05 Д/ф «Иосиф Сталин. Убить вождя». (12+).
0.00 «События. 25-й час».
0.35 Д/ф «Имя. Защищенная судьба». (12+).
2.15 Х/ф «Приказ: огонь не открывать».
4.00 Х/ф «Приказ: перейти границу».

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с «Победоносцы». «Конец И.С». (6+).
6.25 Х/ф «Опасные тропы».
7.40 Х/ф «Повесть о настоящем человеке». (6+).
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф «Повесть о настоящем человеке». (6+).
9.50 Х/ф «Бессмертный гарнизон». (12+).
11.50 Х/ф «Екатерина Воронина». (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф «Екатерина Воронина». (12+).
14.00 Т/с «Полный вперед!»
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с «Зафронтовые разведчики» (12+).
19.15 Х/ф «Человек-амфибия».
21.10 Х/ф «Сумка инкассатора». (6+).
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с «Легенды советского сыска». (16+).
0.55 Х/ф «Опаленные Кандагаром». (12+).
2.30 Х/ф «Крепость». (12+).
4.15 Х/ф «Любимая женщина механика Гаврилова». (12+).

REN TV

5.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
6.00 «Званый ужин». (16+).
7.00 «Смотреть всем!» (16+).
7.30 «Смотреть всем!» (16+).
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Документальный спецпроект». «Следы богов». (16+).
10.00 «Документальный спецпроект». «Наследники богов». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Званый ужин». (16+).
14.00 «Семейные драмы». (16+).
15.00 «Не ври мне!» (16+).
16.00 «Информационная программа 112». (16+).
16.30 «Новости». (16+).

17.00 «Тайны мира с Анной Чапман». «Живая и мертвая вода». (16+).

18.00 «Охотники за сенсациями». «Технологии древних богов». (16+).
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости». (16+).
20.00 Х/ф «Карательный отряд». (США). (16+).
22.00 «Смотреть всем!» (16+).
23.00 «Новости». (16+).
23.05 Т/с «Черные паруса». (США). (18+).
0.00 «Церемония вручения национальной телевизионной премии ТЭФИ 2015». (16+).
2.00 Х/ф «Карательный отряд». (США). (16+).
4.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 «Сейчас».
6.10 «Утро на 5». (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Драма «Тихая застава». (16+).
12.00 «Сейчас».
12.30 Драма «Тихая застава». (16+).
12.55 Боевик «Турецкий гамбит». (16+).
13.30 «Сейчас».
16.00 «Открытая студия».
16.55 Детектив «Три неадекватных дня». (12+).
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «Детективы». «Поездка в Милан». (16+).
19.40 Т/с «Детективы». «Выпускной». (16+).
20.20 Т/с «След». «Заказ». (16+).
21.10 Т/с «След». «Бегство под залог». (16+).
22.00 «Сейчас».
22.25 Т/с «След». «Золотое дело». (16+).
23.15 Т/с «След». «Девушка и смерть». (16+).
0.00 Боевик «Во-банк 2». (Польша). (16+).
1.50 Мелодрама «Перекресток». (Россия - Беларусь). (12+).
4.00 Детектив «Ларец Марии Медичи». (12+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Домашняя кухня. (16+).
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся! (16+).
10.50 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
12.00 Кризисный менеджер. (16+).
13.00 Присяжные красоты. (16+).
14.00 Т/с «Женский доктор 2». (16+).
16.45 Нет запретных тем. (16+).
17.45 Одна за всех. (16+).
18.05 Т/с «Она написала убийство». (16+).
19.00 Мелодрама «Провинциалка». (16+).
20.50 Д/с «Настоящая Ванга». (16+).
22.50 Кризисный менеджер. (16+).
23.55 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама «Преданный друг». (Украина). (16+).
2.15 Комедия «Трижды о любви». (6+).
4.00 Присяжные красоты. (16+).
5.00 Домашняя кухня. (16+).
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ИНДИЯ

6.10 Боевик «Сингам». (16+)
9.00 «Биография кумиров» «Викрам Кеннеди». (12+).
9.30 «Путешествие по Индии» «Агра». (12+).
10.00 Комедия «Простак».
12.10 Комедия «Призрак виллы Натхов». (16+).
15.10 Комедия «Призрак виллы Натхов. Новые приключения». (16+).
18.10 Драма «Сантош». (16+).
21.10 Боевик «Репортеры». (16+).

0.10 Мелодрама «Придет ли новый день?» (Индия). (16+).

3.20 Драма «Воздушные змеи». (16+).
КУЛЬТУРА
6.30 Канал «Евроноус».
10.00 «Новости культуры».
10.15 «Наблюдатель».
11.15 Х/ф «Воздушный извозчик».
12.25 Д/ф «Михаил Жаров».
13.10 Д/ф «Сакро-Монте-ди-Оропа».
13.30 «Россия, любовь моя!» «Культура тувицев».
14.00 Х/ф «Белая гвардия».
15.00 «Новости культуры».
15.10 «Новая антология. Российские писатели». И. Бояшов.
15.35 «Живое слово».
16.15 «Большой конкурс».
17.20 Д/ф «Очарованный жизнью. Борис Иванов».
18.00 «Неизвестная Европа». «Париж - город влюбленных, или Благословение Марии Магдалины».
18.30 «Жизнь замечательных идей». «Невероятный 102-й».
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Спокойной ночи, малыши!»
19.30 Д/ф «Противоречивая история Жанны д'Арк» (Франция).
20.20 «Живое слово».
21.00 «Большой конкурс».
22.00 Х/ф «Белая гвардия».
23.00 «Новости культуры».
23.15 «Худсовет».
23.20 Д/ф «Запечатленное время». «Знамя победы над Рейхстагом водружено!»
23.45 Х/ф «В 6 часов вечера после войны».
1.15 Л. Бетховен. Симфония N 7. Кшиштоф Пендерецкий и Большой симфонический оркестр им. П.И. Чайковского.
1.55 Д/ф «Противоречивая история Жанны д'Арк». (Франция).
2.45 Д/ф «Фидий».

пятница, 26 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:10 Вести - Северный Кавказ.
18.20 Порт-Петровские ассамблеи. Флэйтист **О.Сытынкао** (Финляндия)
18.40 «Планета Культура»
19.30 Реклама
19:35 Местное время. Вести-Дагестан
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Паданги гамалги заманги» Садоводство в Унцукльском районе
08.00 Обзор газеты «Жакъикъат»
08.10 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Испанские города XXI века»
09.25 Х/ф «Василиса Прекрасная»
10.50 «Вернисаж» Муса Гайворонский «Сильсия»
11.25 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
12.10 «Кругозор»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Агросектор»
13.35 «Колеса»
14.10 Обзор газеты «Дагестанская правда»
14.30 Время новостей Дагестана

14.50 Спектакль «Две стрельы» (Ингушетия)
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Гаврош»
18.10 «Наши дети»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес» К 80-летию писателя Абаса Дадиева
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Здоровье» в прямом эфире
21.10 Пятничная проповедь. Трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
21.50 «Еу имя - Женщина»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Сессия НС РД
03.00 Время новостей Дагестана
01.00 «Город молодых»
01.30 Х/ф «Большие каникулы»
02.55 Концерт Камерного оркестра филармонии женской артистки РФ Султанат Курбановой
04.35 Спектакль «Две стрельы» (Ингушетия)
05.45 Х/ф «Гаврош»
ПЕРВЫЙ
5.00 «Доброе утро».
9.00 Новости.
9.15 «Контрольная закупка».
9.45 «Жить здорово!» (12+).
10.55 «Модный приговор».
12.00 Новости.
12.20 Т/с «Курортный роман» (16+).
14.25 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Время покажет».
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Жди меня».
18.00 Вечерние новости.
18.45 «Человек и закон с Алексеем Пимановым» (16+).

19.50 Телеигра «Поле чудес». (16+).
21.00 «Время».
21.30 «Три аккорда» (16+).
23.30 «Вечерний Ургант».
0.25 Х/ф «Правдивая ложь».
3.05 «Модный приговор».
4.05 «Контрольная закупка».
4.50 Х/ф «План на игру».
РОССИЯ 1
5.00 «Утро России». (12+).
9.00 «Вести». (12+).
9.15 «Утро России». (12+).
9.55 «О самом главном».
11.00 «Вести». (12+).
11.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
11.55 Т/с «Тайны следствия».
12.55 «Особый случай».
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
14.50 «Вести. Дежурная часть». (12+).
15.00 Т/с «Последний январь».
16.00 «Вести». (12+).
17.00 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
17.10 «Вести». (12+).
17.30 «Вести». (12+).
18.15 «Прямой эфир». (12+).
19.35 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
19.30 «Город новостей».
20.00 «Вести». (12+).
21.00 «Юморина». (12+).
22.55 Х/ф «Жила-была любовь». (12+).
0.50 Торжественное закрытие 37-го Московского международного кинофестиваля. (12+).
2.10 «Живой звук». (12+).
4.00 «Горячая десятка». (12+).
5.05 «Комната смеха». (12+).
НТВ
6.00 «Кофе с молоком». (12+)
9.00 «Солнечно. Без осадков» с А. Беляевым. (12+)
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
12.00 «Суд присяжных».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт». (16+).
14.30 «Все будет хорошо!»
15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».

16.00 «Сегодня».
16.20 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
18.00 «Говорим и показываем». (16+).
19.00 «Сегодня».
19.40 Х/ф «Розыгрыш». (16+).
23.30 Х/ф «Жил-был дед». (16+).
1.35 «Тайны любви». (16+).
2.30 «Дикий мир».
2.50 Т/с «Знаки судьбы». (16+).
4.40 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
ТВЦ
6.00 «Настроение».
8.10 Х/ф «Первый троллейбус».
9.55 Х/ф «Таможня».
11.30 «События».
11.50 Х/ф «Аврора». (16+).
13.55 «Обложка. Письмо Саманты». (16+).
14.30 «События».
14.50 Д/ф «Иосиф Сталин. Убить вождя». (12+).
15.40 Т/с «Чисто английское убийство». (Великобритания). (16+).
17.30 «События».
18.00 «Право голоса». (16+).
19.30 «Город новостей».
19.55 Х/ф «Разные судьбы». (12+).
22.00 «События».
22.30 М. Кожевникова «Жена. История любви». (16+).
0.00 Х/ф «Небесный суд».
3.50 «Петровка, 38». (16+).
4.05 Х/ф «Жизнь и удивительные приключения Робинзона Крузо».
ЗВЕЗДА
6.00 Х/ф «Американская дочь». (6+).
8.00 Х/ф «Сто солдат и две девушки». (16+).
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф «Сто солдат и две девушки». (16+).
10.15 Х/ф «Седьмая жертва». (16+).
12.20 Т/с «Сильнее огня» (Россия - Украина).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Сильнее огня» (Россия - Украина).

16.55 Д/ф «Комиссар безопасности». (12+).
18.00 Новости дня.
18.30 Х/ф «Командир счастливой «Шуки». (12+).
20.30 Х/ф «Клуб самоубийц, или Приключения титулованной особы».
23.00 Новости дня.
23.20 Х/ф «Клуб самоубийц, или Приключения титулованной особы».
0.50 Х/ф «Мертвый сезон».
3.30 Х/ф «Человек на колесах». (Италия). (16+).
REN TV
5.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
6.00 «Званый ужин». (16+).
7.00 «Смотреть всем!» (16+).
7.30 «Смотреть всем!» (16+).
8.30 «Новости». (16+).
9.00 «Документальный спецпроект». «Секретный план богов». (16+).
10.00 «Документальный спецпроект». «Проклятые Монтекумы». (16+).
11.00 «Документальный спецпроект». «Планета хочет любить». (16+).
12.00 «Информационная программа 112». (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Званый ужин». (16+).
14.00 «Ночь после судного дня». (16+).
16.00 «Информационная программа 112». (16+).
16.30 «Новости». (16+).
17.00 «Тайны мира с Анной Чапман». «Власть огня». (16+).
18.00 «Водить по-русски». (16+).
19.00 «Информационная программа 112». (16+).
19.30 «Новости». (16+).
20.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
22.00 «Смотреть всем!» (16+).
23.00 Х/ф «Пипец». (США - Великобритания). (18+).
1.10 Х/ф «Обещать - не значит жениться». (16+).
3.40 «Смотреть всем!» (16+).
4.15 Т/с «Туристы». (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ
6.00 «Сейчас».
6.10 «Момент истины». (16+).
7.00 «Утро на 5». (6+).
9.30 «Место происшествия».
10.00 «Сейчас».
10.30 Комедия «Русский бизнес». (16+).
12.00 «Сейчас».
12.30 Детектив «Возвращение резидента». (12+).
15.10 Детектив «Конец операции «Резидент». (12+).
15.30 «Сейчас».
16.00 Детектив «Конец операции «Резидент». (12+).
18.30 «Сейчас».
19.00 Т/с «След». «Боа для Сусанны». (16+).
19.45 Т/с «След». «Бокс номер восемь». (16+).
20.35 Т/с «След». «Жиголо». (16+).
21.20 Т/с «След». «Детский конкурс красоты». (16+).
22.05 Т/с «След». «Кольбельная». (16+).
22.55 Т/с «След». «Невинные». (16+).
23.40 Т/с «След». «Неслучайный взрыв». (16+).
0.25 Т/с «След». «Надежда умирает первой». (16+).
1.15 Т/с «След». «Приятный вечер». (16+).
2.00-5.20 Т/с «Детективы». «Верный Гриня». (16+).
ДОМАШНИЙ
6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Мелодрама «Знак истинного пути». (Россия - Украина). (16+).
11.10 Мелодрама «Море. Горы. Керамзит». (16+).
18.00 Т/с «Она написала убийство». (16+).
18.55 Одна за всех. (16+).
19.00 Мелодрама «У реки два берега». (16+).
22.55 Д/с «Звездная жизнь».
23.50 Одна за всех. (16+).
0.30 Комедия «Полный вперед!» (6+).
2.25 Драма «Кузнецик».
4.10 Д/с «Звездная жизнь».
5.10 Домашняя кухня. (16+).
5.40 Тайны еды. (16+).
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ИНДИЯ
6.10 Триллер «Удача». (16+).
9.00 «Биография кумиров» «Саиф Али Кхан». (12+).
9.30 «Путешествие по Индии» «Джайпур». (12+).
10.00 Драма «Подруга детства». (16+).
12.10 Х/ф «Легенда о Паласси Радже». (16+).
15.35 Драма «Небоскребы». (16+).
18.10 Боевик «Тот самый день». (16+).
21.10 Драма «Иммануил». (16+).
0.10 Драма «Месть превыше всего». (16+).
3.00 Драма «Месть превыше всего всегда». (16+).
КУЛЬТУРА
6.30 Канал «Евроныюз».
10.00 «Новости культуры».
10.20 Х/ф «Бобы».
12.05 Д/ф «Андрис Лиела. Трудно быть принцем».
12.50 «Письма из провинции». Мурманск.
13.20 Х/ф «Дачники».
15.00 «Новости культуры».
15.10 «Новая антология. Российские писатели». А. Терехов.
15.35 «Живое слово».
16.15 «Большой конкурс».
17.20 «Царская ложа».
18.00 «Неизвестная Европа». «Люди Второй: безумие или стремление к святости?»
18.30 «Жизнь замечательных идей». «Охотники за планетами».
19.00 «Новости культуры».
19.15 «Искатели». Тайна гибели «Ильи Муромца».
20.00 Х/ф «Пока безумствует мечта».
21.15 «Линия жизни».
22.05 Д/ф «Таинство брака».
23.20 «Новости культуры».
23.35 «Худсовет».
23.40 Х/ф «Бальная записная книжка».
1.45 М/ф «Выкрутасы».
1.55 «Искатели». Тайна гибели «Ильи Муромца».
2.40 Д/ф «Госпиталь Кобанья в Гвадалахаре. Дом милосердия».

суббота, 27 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10:05 Реклама
10.10 «Каспий-берега дружбы». Гала-концерт
10.55 Реклама
11:20 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес» К 80-летию писателя Абаса Дадиева
08.00 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 «PRO SPORT»
09.10 «Здоровье»
10.00 «Ее имя - Женщина»
10.50 «Город молодых»
11.20 «Мой малыш» в прямом эфире
11.55 Х/ф «Не покидай»
15.10 Межрегиональный фестиваль народного творчества регионов СКФО «Кавказ - единая семья» 1 часть
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Межрегиональный фестиваль народного творчества регионов СКФО «Кавказ - единая семья» 2 часть
18.10 «Здравствуй, мир!»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Собеседник. Гасан Велибеков, редактор газеты «Ас-салам» на лезгинском языке
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Детская газета»
20.20 Мультфильм
20.40 «Линия судьбы» Ибрагим Магомедов

21.20 «Молодежный микс»
21.50 «Розумный взгляд»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Х/ф «Белые росы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Как выйти замуж за миллионера»
02.35 Межрегиональный фестиваль народного творчества регионов СКФО «Кавказ - единая семья»
04.35 Х/ф «Не покидай»
ПЕРВЫЙ
6.00 Новости.
6.10 Х/ф «План на игру».
7.00 Т/с «Зимняя вишня».
8.45 М/ф.
9.00 «Играй, гармонь любимая!»
9.45 «Слово пастыря».
10.00 Новости.
10.15 «Смак». (12+).
10.55 Д/ф «Инна Чурикова. «Не принцесса! Королева!» (12+).
12.00 Новости.
12.15 «Идеальный ремонт».
13.10 Т/с «Московская сага». (16+).
17.00 «Кто хочет стать миллионером?»
18.00 Вечерние новости.
18.15 Телеигра «Угадай мелодию».
19.00 «Достоинство Республики»: Игорь Николаев»
21.00 «Время».
21.20 «Сегодня вечером с Андреем Малаховым».
22.55 «Танцуй!» Объявление победителя.
1.35 Х/ф «Омен». (18+).
3.40 Х/ф «Женщина сверху».
5.40 «В наше время». (12+).
РОССИЯ 1
5.55 Х/ф «Очень верная жена». (12+).
7.30 «Сельское утро». (12+).
8.00 «Вести». (12+).
8.20 «Местное время. Вести - Москва». (12+).

8.30 «Укротители звука».
9.25 «Субботник». (12+).
10.05 «Рецепт Победы. Медицина в годы Великой Отечественной войны». (12+).
11.00 «Вести». (12+).
11.20 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
11.30 «Кулинарная звезда».
12.35 Х/ф «Карусель». (12+).
14.00 «Вести». (12+).
14.30 «Местное время. Вести - Москва». (12+).
14.40 Х/ф «Карусель». (12+).
15.15 «Субботний вечер».
17.05 «Улица Веселая». (12+).
18.00 Х/ф «Я буду рядом».
20.00 «Вести в субботу».
20.45 Х/ф «Деревенщина».
0.40 Х/ф «Везучая». (12+).
2.40 Х/ф «Неоконченный урок». (12+).
4.30 «Рецепт Победы. Медицина в годы Великой Отечественной войны». (12+).
НТВ
5.40 Т/с «Пляж». (16+).
7.25 «Смотр».
8.00, 10.00 «Сегодня».
8.20 «Медицинские тайны».
8.55 «Их нравы».
9.25 «Готовим с Алексеем Зиминим».
10.20 «Главная дорога».
11.00 «Поедем, поедим!»
11.50 «Квотиринный вопрос».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Я худею». (16+).
14.15 «Своя игра».
15.10 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
18.00 «Следствие вели...»
19.00 «Центральное телевидение».
20.00 «Самые громкие русские сенсации». (16+).
22.00 «Ты не поверишь!»
23.00 Х/ф «Квартал». (16+).
0.55 Т/с «Пляж». (16+).
2.45 «Дикий мир».
3.20 Т/с «Знаки судьбы».
5.05 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).

ТВЦ
5.55 «Марш-бросок». (12+).
6.25 Х/ф «Аврора». (16+).
8.35 «Православная энциклопедия». (6+).
9.05 Х/ф «Приключения желтого чемоданчика».
10.25 Х/ф «Разные судьбы».
11.30 «События».
11.45 Х/ф «Разные судьбы».
12.45 Детектив «Пять минут страха». (12+).
14.30 «События».
14.40 «Тайны нашего кино». «Кавказская пленница».
15.10 Х/ф «Грех». (16+).
17.05 Х/ф «Сетевая угроза». (12+).
21.00 «Пастаскриптум».
22.10 «Право голоса». (16+).
0.55 «Образ врага». Спецрепортаж. (16+).
1.30 Х/ф «Олимпийская деревня». (16+).
3.00 «Линия защиты». (16+).
3.35 Х/ф «Таможня».
5.10 Д/ф «Звериная семья. Детеныши». (Великобритания). (12+).
ЗВЕЗДА
6.00 М/ф.
6.15 Х/ф «Дорогой мальчик».
7.40 Х/ф «Человек-амфибия»
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф «Человек-амфибия»
9.50 «Папа сможет?» (6+).
11.00 «Легенды цирка с Эдгардом Запашиным».
11.00 Т/с «Полный вперед!»
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Полный вперед!»
17.00 Х/ф «Сумка инкассатора». (6+).
18.00 Новости дня.
18.20 Х/ф «Сумка инкассатора». (6+).
19.10 Х/ф «Приступить к ликвидации!».
21.50 Х/ф «К сокровищам авиакатастрофы». (Австралия - Новая Зеландия - США). (16+).
23.00 Новости дня.
23.20 Х/ф «К сокровищам авиакатастрофы». (Австралия - Новая Зеландия - США). (16+).
0.15 Х/ф «Без права на ошибку». (12+).

РЕН TV
5.00 Т/с «Туристы». (16+).
7.00 Т/с «Фирменная история». (16+).
9.40 «Чистая работа». (12+).
10.30 «Смотреть всем!» (16+).
12.30 «Новости». (16+).
13.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».
17.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).
19.00 «Не дай себе заглохнуть».
21.10 «Мужчины и женщины». (16+).
23.00 Х/ф «Криминальное чтиво». (США). (18+).
2.00 Х/ф «Особь 3». (США).
4.10 Х/ф «Ночной продавец».
ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ
5.55 М/ф.
9.35 «День ангела».
10.00 «Сейчас».
10.10 Т/с «След». «Золотое дело». (16+).
11.00 Т/с «След». «Бегство под залог». (16+).
11.55 Т/с «След». «Заказ».
12.40 Т/с «След». «Пигмалион». (16+).
13.30 Т/с «След». «Алхимик».
14.20 Т/с «След». «По справедливости». (16+).
15.05 Т/с «След». «Горько».
16.00 Т/с «След». «Друг, которого не было». (16+).
16.50 Т/с «След». «Убийство на бис». (16+).
17.40 Т/с «След». «ФЭС по вызову». (16+).
18.30 «Сейчас».
19.00-23.50 Т/с «Кулинар» (Россия - Украина). (16+)
0.50 Боевик «Турецкий гамбит». (16+).
3.20 Детектив «Возвращение резидента». (12+).
5.35 Детектив «Конец операции «Резидент»».
ДОМАШНИЙ
6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Одна за всех. (16+).

7.50 Х/ф «Там, на неведомых дорожках...».
9.10 Т/с «Не твоё тело». (Германия). (16+).
15.15 Мелодрама «1001 ночь». (12+).
18.00 Д/с «Восточные жены». (16+).
19.00 Мелодрама «1001 ночь». (12+).
21.45 Д/с «Восточные жены». (16+).
22.45 Д/с «Звездная жизнь».
23.45 Одна за всех. (16+).
0.30 Х/ф «Невеста с заправкой». (16+).
2.30 Церемония награждения премии Top 50. Самые знаменитые люди Петербурга. (16+).
3.30 Д/с «Звездная жизнь».
5.30 Домашняя кухня. (16+).
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
КУЛЬТУРА
6.30 Канал «Евроныюз».
10.00 «Библейский сюжет».
10.35 Х/ф «Пока безумствует мечта».
11.45 «Острова». Н. Караченцов.
12.30 «Большая семья». О. Яковлева.
13.25 «Пряничный домик». «Бисероплетение».
13.50 Д/с «Нефронтовые заметки».
15.10 Х/ф «Бальная записная книжка».
17.20 «Больше, чем любовь». Марк Шагал и Белла Розенфельд.
18.00 «Романтика романа». Игорю Шаферану посвящается...
18.55 «Игра в бисер» с И. Волгиним. И. Ильф, Е. Петров. «12 стульев».
19.35 Х/ф «12 стульев».
22.15 Х/ф «Почелобу женщины-паука».
0.30 Юрию Визбору посвящается... Вечер бардов

воскресенье, 28 июня

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

10.20 Местное время. Вести Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа
РГВК
07.00 Время новостей Дагестан
07.15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Собеседник. Гасан Велибеков, редактор газеты «Ас-салам» на лезгинском языке
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Х/ф «Белые росы»
10.25 «Линия судьбы» Ибрагим Магомедов
11.05 «Здравствуй, мир!»
11.40 «Молодежный микс»
12.05 «Разумный взгляд»
12.50 «Наши дети»
13.20 «Красота 05.ru»
14.00 Х/ф «Баши-Ачук»
16.00 «Путь к триумфу» Финал
18.45 Передача на чеченском языке «Вайнах» Телеочерк «Депутат НС Хазали Мисиев»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.00 «7 news»
20.10 «Здоровье нации»
20.30 Ток-шоу «Главная тема» с Алексеем Казаком
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.00 «Человек и право»

01.20 Х/ф «Аванти!»
04.00 Ток-шоу «Главная тема» с Алексеем Казаком
05.30 Х/ф «Я встретил девушку»
ПЕРВЫЙ
6.00 Новости.
6.10 «В наше время». (12+)
6.40 Х/ф «Дети Дон Кихота»
8.10 «Служу Отчизне!»
8.45 М/ф.
8.55 «Здоровье». (16+)
10.00 Новости.
10.15 «Парк». Новое летнее телевидение.
12.00 Новости.
12.15 «Фазенда».
12.50 Т/с «Московская сага».
16.40 Теория заговора.
17.45 Муз. фестиваль «Голосащий КиВиН». (16+)
21.00 Воскресное «Время».
22.30 «Что? Где? Когда?» Финал летней серии игр.
23.50 Х/ф «Шопоголик».
1.45 Х/ф «Проклятый путь».
3.55 «Мужское/Женское».
РОССИЯ 1
5.45 Детектив «Три дня на размышление». (12+)
8.35 «Планета собак». (12+)
9.10 «Смехопанорама».
9.40 «Утренняя почта». (12+)
10.20 «Местное время. Вести - Москва». Неделя в городе. (12+)
11.00 «Вести». (12+)
11.10 Т/с «Родители». (12+)
12.10 Х/ф «Подруги». (12+)
14.00 «Вести». (12+)
14.20 «Смеяться разрешается». (12+)

16.10 Х/ф «Путь к себе».
20.00 «Вести недели». (12+)
22.00 «Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).

11.00 «Сегодня».
10.20 «Первая передача».
11.00 «Чудо техники». (12+).
11.50 «Дачный ответ».
13.00 «Сегодня».
13.20 «Тайны любви». (16+).
14.20 «Своя игра».
15.10 Т/с «Улицы разбитых фонарей». (16+).
18.00 «Чрезвычайное происшествие. Обзор за неделю».
19.00 «Сегодня. Итоги».
20.00 Х/ф «Русский характер». (16+).
22.00 Боевик «Терминатор 2: Судный день».
0.35 Т/с «Пляж». (16+).
2.30 «Дикий мир».

10.00 «Сегодня».
10.20 «Первая передача».
11.00 «Чудо техники». (12+).
11.50 «Дачный ответ».
13.00 «Сегодня».

ТВЦ

5.50 Х/ф «Первый троллейбус»
7.30 «Фактор жизни». (12+)
8.00 Комедия «Жандарм в Нью-Йорке». (Франция - Италия). (6+)
10.05 «Барышня и кулинар».
10.35 Д/ф «Олег Стриженов. Никаких компромиссов». (12+).
11.30 «События».
11.40 Х/ф «Жених из Майами»
13.15 Фильм-концерт «Игорь Крутой. Мой путь». (12+).

18.00 Новости. Главное.
18.45 Д/с «Легенды советского сыска». (16+).
22.45 Т/с «Телохранитель 2». «Охота на свидетеля». Фильм 3. (16+).
23.00 Новости дня.
23.20 Т/с «Телохранитель 2». «Охота на свидетеля». Фильм 3. (16+).
2.40 Х/ф «Приказано взять живым». (12+).
4.25 Х/ф «Волшебная сила».

REN TV

5.00 Х/ф «Ночной продавец». (16+)
5.50 Х/ф «Особь 3». (США).
8.00 Х/ф «13-й район: Ультиматум». (Франция).
10.00 Х/ф «Во имя справедливости». (США). (16+).
11.45 Х/ф «Сегодня ты умрешь». (США). (16+).
13.30 «Не дай себе заглохнуть!» (16+)
15.40 «Мужчины и женщины»
17.30 Х/ф «13-й район: Ультиматум». (Франция).
19.30 Х/ф «Во имя справедливости». (США). (16+).
21.15 Х/ф «Сегодня ты умрешь». (США). (16+).
23.00 «Добров в эфире».
0.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».
4.00 «Территория заблуждений с Игорем Прокопенко». (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

8.00 М/ф
10.00 «Сейчас».
10.10 «Истории из будущего» с М. Ковальчуком.
11.00 Комедия «Я шагаю по Москве». (12+).

12.40 Комедия «Ребенок к ноябрю». (Украина).
14.45 Детектив «Дело Румянцева». (12+).
17.00 «Место происшествия. О главном».
18.00 Главное.
19.30-0.25 Т/с «Кулинар» (Россия - Украина).
1.25 Драма «Тихая застава».
3.10 Комедия «Русский бизнес». (16+).
4.40 Д/с «Агентство специальных расследований» с В. Разбегавым. (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Д/с «Звездная жизнь».
8.25 Х/ф «Старик Хоттабыч».
10.05 Детектив «Большое зло и мелкие пакости».
14.05 Мелодрама «У реки два берега». (16+).
18.00 Т/с «Она написала убийство». (16+).
18.55 Одна за всех. (16+).
19.00 Мелодрама «Нелюбимая». (12+).
22.35 Д/с «Звездная жизнь».
23.35 Одна за всех. (16+).
0.30 Комедия «Золотой ключик». (16+).
2.50 Комедия «Нежданно-негаданно». (12+).
4.30 Д/с «Звездная жизнь».
5.30 Домашняя кухня. (16+).
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ИНДИЯ

6.10 Боевик «Тот самый день». (16+).
9.00 «Биография кумиров» «Прабхас». (12+).
9.30 «Путешествие по Индии» «Агра». (12+).
10.00 Драма «Измены».
12.10 Драма «Месть пренебреженого». (16+).
18.10 Мелодрама «Жених-самозванец». (16+).
21.10 Мелодрама «Вор и полицейский». (16+).
0.10 Драма «Истинная женщина». (16+).
3.00 Драма «Омкара». (16+)

КУЛЬТУРА

6.30 Канал «Евроныюз».
10.00 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфиоровым».
10.35 Х/ф «Шестнадцатая весна».
12.00 «Легенды мирового кино». Джек Николсон.
12.30 «Россия, любовь моя!» «Жизнь хантов».
13.00 «Гении и злодеи». В. Зубов.
13.30 Д/ф «Воронь большого города».
14.25 «Пешком...» Москва бронзовая.
14.55 Юрию Визбору посвящается... Вечер бардовской песни.
16.10 Д/ф «По ту сторону сказки».
16.50 Х/ф «Ученик лекаря».
18.00 «Контекст».
18.40 Всемирная выставка Экспо-2015 в Милане. Спецрепортаж.
18.55 Ренцо Арборе и «Итальянский оркестр».
20.10 Х/ф «Сорок первый».
21.40 Опера «Богема».
23.55 Х/ф «Шестнадцатая весна».
1.20 Д/ф «Оноре де Бальзак»
1.30 М/ф: «И смех, и грех», «Таракан», «Фатум».
1.55 «Искатели». «Священная тайна Сибири».
2.40 Д/ф

СПОРТ с 22 ПО 28 ИЮНЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.30 «Панорама дня. Live».
8.30 Х/ф «Монтана». (16+)
10.15 «Эволюция».
11.45 «Большой спорт».
12.05 «Диверсанты». Ликвидатор.
13.00 «Диверсанты». Полярный лис.
13.50 «Диверсанты». Убить гаулятера.
14.45 «Диверсанты». Противостояние.
15.35 «Полигон». Оружие Победы.
16.05 Х/ф «Мы из будущего». (16+)
19.25 Х/ф «Мы из будущего 2». (16+).
21.20 «Большой спорт».
21.35 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
23.15 Х/ф «Монтана». (16+)
1.10 «24 кадра». (16+)
1.45 Формула-1. Гран-при Австрии.
2.50 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
4.55 Х/ф «Пыльная работа». (16+).

10.10 «Эволюция».
11.45 «Большой спорт».
12.05 Х/ф «Две легенды. По следу призрака». (16+)
13.50 Х/ф «Две легенды. Выстрел из прошлого». (16+).
15.40 «Освободители». Истребители.
16.30 «Большой спорт».
16.55 Первые Европейские игры. Пляжный футбол. Россия - Венгрия. Прямая трансляция из Азербайджана.
18.00 Х/ф «Земляк». (16+)
21.50 «Большой спорт».
22.15 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
23.55 Х/ф «Военная разведка. Западный фронт». (16+).
1.55 «Эволюция».
2.50 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
4.55 Х/ф «Пыльная работа». (16+).

ЧЕТВЕРГ

6.30 «Панорама дня. Live».
8.10 Х/ф «Военная разведка. Западный фронт». (16+).
10.10 «Эволюция».
11.45 «Большой спорт».
12.05 Х/ф «Две легенды. Двойные стандарты». (16+).
13.50 Х/ф «Две легенды. Полная перезагрузка». (16+).
15.40 «Освободители». Воздушный десант.
16.35 «Освободители». Разведчики.
17.30 «Освободители». Танкисты.
18.25 Х/ф «Земляк». (16+)
21.20 «Большой спорт».
21.35 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
23.15 Х/ф «Военная разведка. Западный фронт». (16+).
1.20 «Эволюция».
2.50 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
4.55 Х/ф «Пыльная работа». (16+).

6.30 «Панорама дня. Live».
8.10 Х/ф «Военная разведка. Западный фронт». (16+).
10.10 «Эволюция».
11.45 «Большой спорт».
12.05 Х/ф «Летучий отряд. Порт». (16+).
13.40 Х/ф «Летучий отряд. В тихом омуте». (16+).

СРЕДА

6.30 «Панорама дня. Live».
8.10 Х/ф «Военная разведка. Западный фронт». (16+).

15.25 «Освободители». Артиллеристы.
16.30 «Большой спорт».
16.55 Первые Европейские игры. Дзюдо. Финалы. Прямая трансляция из Азербайджана.
19.15 Х/ф «Смертельная схватка». (16+).
22.40 «Большой спорт».
23.00 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
0.40 Х/ф «Военная разведка. Западный фронт». (16+).
2.50 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
4.55 Х/ф «Пыльная работа». (16+).

15.25 «Освободители». Артиллеристы.
16.30 «Большой спорт».
16.55 Первые Европейские игры. Дзюдо. Финалы. Прямая трансляция из Азербайджана.
19.15 Х/ф «Смертельная схватка». (16+).
22.40 «Большой спорт».
23.00 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
0.40 Х/ф «Военная разведка. Западный фронт». (16+).
2.50 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
4.55 Х/ф «Пыльная работа». (16+).

0.40 Х/ф «Военная разведка. Западный фронт». (16+).
2.40 Смешанные единоборства. Bellator. Александр Волков (Россия) против Чейка Конга.

СУББОТА

6.00 «Панорама дня. Live».
8.30 «В мире животных».
9.00 «Диалоги о рыбалке».
10.00 Х/ф «Поцелуй сквозь стену». (16+)
11.45 «Большой спорт».
11.55 «Задай вопрос министру».
12.35 «24 кадра». (16+)
13.10 Х/ф «Охота на пираниню». (16+).
16.30 «Большой спорт».
16.55 Первые Европейские игры. Дзюдо. Финалы. Прямая трансляция из Азербайджана.
19.15 Х/ф «След пиранины». (16+).
22.40 «Большой спорт».
23.00 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
0.40 Х/ф «Нулевой километр». (16+).
2.20 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
4.50 Профессиональный бокс.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 «Панорама дня. Live».
8.30 «Моя рыбалка».
9.15 «Язь против ед».
9.45 «Рейтинг Баженова». Война миров. (16+)
10.15 Х/ф «Нулевой километр». (16+).
12.00 «Большой спорт».
12.25 Первые Европейские игры. Дзюдо. Команды. Финалы. Прямая трансляция из Азербайджана.
15.15 Х/ф «Смертельная схватка». (16+).
18.40 «Большой спорт».
18.55 Церемония закрытия Первых Европейских игр. Прямая трансляция из Азербайджана.
21.15 «Большой спорт».
21.40 Х/ф «Книга Илая». (16+).
23.45 Х/ф «Война богов: Бессмертные». (16+).
1.40 «Експерименты». Необычные здания мира.
3.05 «Мастера». Военный водопаз.
3.35 «Максимальное приближение». Экстрим по-каталонски.
4.00 Х/ф «Пыльная работа». (16+).

ТНТ с 22 по 28 июня

ПОНЕДЕЛЬНИК

7.00-8.25 М/с
9.00 «Дом 2. Lite». (16+).
10.30 «Битва экстрасенсов». (16+).
11.30 Боевик «Широко шагая». (США). (12+).
13.00 «Комеди Клуб. Лучшее». (16+).
13.30 Т/с «Универ». «Шепоты и крики» (16+).
14.00 Т/с «Универ». «Лучший друг» (16+).
14.30-20.00 Т/с «Реальные пацаны». «Драка в кафе» (16+).
20.30 Т/с «Универ. Новая общага» (16+).
21.00 Комедия «Формула любви для узников брака». (США). (16+).
23.15 «Дом 2. Город любви». (16+).
0.10 «Дом 2. После заката». (16+).
1.15 Боевик «Грязный Гарри». (США). (16+).
3.15 Т/с «Хор». «Девочки (и мальчики) в фильме» (16+).
4.10 «Без следа 6» (16+).
5.05 «Без следа 6» (16+).
5.54 «Без следа 6» (16+).

ВТОРНИК

7.00-8.25 М/с
9.00 «Дом 2. Lite». (16+).
10.30 «Битва экстрасенсов». (16+).
11.30 Комедия «Формула любви для узников брака». (США). (16+).
14.00 Т/с «Универ». «Ярмарка тщеславия» (16+).
14.30-19.00 Т/с «Интерны»
19.30 Т/с «Реальные пацаны». «Мужское воспитание» (16+).
20.00 Т/с «Реальные пацаны». «День рождения Эдика» (16+).
20.30 Т/с «Универ. Новая общага» (16+).
21.00 Мелодрама «А вот и Полли!». (США). (12+).
23.00 «Дом 2. Город любви». (16+).
0.00 «Дом 2. После заката». (16+).
1.00 Комедия «Неприятности с обезьянкой». (США - Япония). (12+).
2.50 Т/с «Хор». «Вражда» (16+).
3.45 «Без следа 6» (16+).
4.40 «Без следа 6» (16+).
5.30 «Без следа 6» (16+).
6.30 Т/с «Женская лига» (16+).

СРЕДА

7.00-8.25 М/с «Кунг-фу Панда: Удивительные легенды». «Невеста По» (12+).

ПЯТНИЦА

7.00 М/с «Кунг-фу Панда: Удивительные легенды». «Мама не разрешает мне заниматься кунг-фу» (12+).
7.30 М/с «Губка Боб Квадратные штаны» (12+).
7.55 М/с «Пингвины из «Мадагаскара». «Шорки за ролики. Добрый вечер! Добрый Чак!» (12+).
8.25 М/с «Турбо-Агент Дадли». «Дадли неправый / Дадли без интернета» (12+).
9.00 «Дом 2. Lite». (16+).
10.30 «Школа ремонта». (16+).
11.30 Комедия «Дюплекс». (Германия - США).
13.30-19.00 Т/с «Универ». «Поймай меня, если сможешь» (16+).
19.30 Т/с «Реальные пацаны». «Хэллоуин» (16+).
20.00 «Comedy Woman». (16+).
21.00 «Комеди Клуб». (16+).
22.00 «Comedy Батл. Последний сезон». (16+).
23.00 «Дом 2. Город любви». (16+).
0.00 «Дом 2. После заката». (16+).
1.00 «Не спать!» (16+).
2.00 Х/ф «Дом восковых фигур». (Австралия - США). (16+).
4.15 М/ф «Стальной гигант». (12+).
6.00 Т/с «Хор». «Падающая звезда» (16+).

СУББОТА

7.00 «Comedy Club. Exclusive!» (16+).
7.35 М/с «Губка Боб Квадратные штаны». «Ты не знаешь Губку. Туннель-перчатка» (12+).
8.00 М/с «Губка Боб Квадратные штаны». «Красоти даги. Обломки Моно Лоа» (12+).
8.30 М/с «Губка Боб Квадратные штаны». «Новый сосед. Обожаю Скриди» (12+).
9.00 Т/с «Зайцев+1». «Спасибо, что живой» (16+).
9.30 Т/с «Зайцев+1». «Отцы и дети» (16+).
10.00 «Дом 2. Lite». (16+).
11.00 «Школа ремонта». (12+).
12.00 Т/с «СашаТаня» (16+).
12.30 «Такое кино!» (16+).
13.00 «Комеди Клуб». (16+).
14.00 «Комеди Клуб». (16+).
15.00 «Комеди Клуб». (16+).
16.00 «Комеди Клуб». (16+).

17.00 «Комеди Клуб». (16+).
19.00 «Комеди Клуб. Лучшее».
19.30 «Комеди Клуб. Лучшее».
20.00 Х/ф «Охотники на ведьмы». (Германия - США). (16+).
21.40 Д/ф «Жир». (16+).
22.40 «Комеди Клуб. Лучшее».
23.00 «Дом 2. Город любви». (16+).
0.00 «Дом 2. После заката». (16+).
0.30 «Такое кино!» (16+).
1.00 Драма «Везунчик». (Австралия - Германия - США). (16+).
3.25 Т/с «Хор». «Сладкие грезы» (16+).
4.20 «Без следа 6» (16+).
5.10 «Без следа 6» (16+).
6.00 М/с «Кунг-фу Панда: Удивительные легенды». «Гигант» (12+).
6.30 М/с «Пингвины из «Мадагаскара». «Мелкогон. Удающющая любовь» (12+).

ВОСКРЕСЕНЬЕ

7.00 «ТНТ.Mix» (16+).
7.35 М/с «Губка Боб Квадратные штаны». «Морозные гонки» (12+).
9.00 Т/с «Зайцев+1». «Дурдом» (16+).
9.30 Т/с «Зайцев+1». «Бал короля» (16+).
10.00 «Дом 2. Lite». (16+).
11.00 «Сделано со вкусом» (16+).
12.00 «Перезагрузка». (16+).
13.00 Х/ф «Охотники на ведьмы». (Германия - США). (16+).
14.40 Х/ф «История одного вампира». (США). (16+).
16.45-19.30 «Comedy Woman». (16+).
20.00 «Комеди Клуб». (16+).
21.00 «Однажды в России» (16+).
22.00 «Stand up» (16+).
23.00 «Дом 2. Город любви». (16+).
0.00 «Дом 2. После заката». (16+).
1.00 Триллер «Однажды в Ирландии». (Ирландия). (16+).
2.55 Т/с «Хор». «Тушите свет» (16+).
3.50 «Без следа 6» (16+).
4.40 «Без следа 6» (16+).
5.30 Т/с «Женская лига» (16+).
6.00 М/с «Пингвины из «Мадагаскара». «Лосось для скипера. Высоковольтные линии» (12+).

Дербентдин 2000 йис

Лезгийрин СтАл Сулейманан тIварунихъ галай
госмуздрамтеатрдин 110 йис

Дагъустанда сад лагъайди

Азиз МИРЗЕБЕГОВ,
филологиядин илимрин
кандидат

(Эвел 24-нумрада)

* * *

Винидихъ чна къейд авурвал, лезги халкъдин театрдин дувулар дегъзаманайриз фенватлани, чахъ пешекар театр, яни Европадин къайдадинди ХХ асирдал къведалди авачир. Ам гъа асирдин сифте киле лезги интеллигентрин милли къанажагъ хкаж хъунихъ галаз алакълу яз арадал атанай.

Малум тирвал, XIX асирдин эхиррилай Бакуда нафтIадин санайи вилик финихъ галаз алакълу яз, и шегъерда медениятни виликди физвай. Иниз дуьньядин гзаф чкайрай жуьреба-жуьре режерай пешекарар - инженерар, муаллимар, алимар, артистар, бизнесменар ва маса кеспийрал машгъл ксар къевез гатIуннай. Бакудиз дуьньядин гзаф чкайрай искусстводин устадар къевезвай ва абур ина концертар гузвай, тамашаяр къалурзавай. И шегъерда гъакIни туьркверин (азербайжанвийрин), урусин, чувудрин, эрменийрин театррин труппаяр арадал атанвай ва ина нафтIадин магнатри театрдин дараматри эцигнавай.

Машгъл тарихчи алим А.Бакиханова тестикулярзавайвал, вири Апшерондин зонада XIX асирда туьрк чIалал рахазвай ругуд хуьр авай. Амай хуьрерин агъалияр иниз Ирандай къучарнавай татрикар ибарат тир. Баку шегъердиз ва адан патарив гвай хуьрериз туьрквер куьч жез XIX асирдин эхирра ина нафтIадин санайи вилик физ эгечIайдалай къулухъ гатIуннай.

XX асирдин сифте килера Бакуда яшамиз жезвай ва ина нафтIадин мяденра кIвалахзавай лезгийрин къадар, амай миллетрив гекъигайла, гзаф тир. Гъавилияр лезги чIалал сифтегъан тамашани Бакуда гъазурун ва ам гъанавай чкадин лезгийриз къалурун дуьшуйшдин кар тушир. Эхиримжи йисара театрдал рикI алай ксари майдандиз акъуднавай делири къалурзавайвал, Лезги театр, виликан вахтара къалурзавайвал, 1906-йисуз ваъ, 1905-йисуз арадал атанва². Ам Бакуда нафтIадин мяденра кIвалахзавай лезги фялейрин "Фарух" жемиятдин куьмекдалди кIвачел акъалтнай. А театр чи халкъдин тарихда чIехи ватанпересар ва маарифчи хъиз машгълвал къазанмишай Идрис Шамхалова, Гъасан Кисриева, Халил Гъуьсейнова, Ашурбег Ашуралиева, Жавад Межидова, Умудхан Межидова, Къазимегамед Алибегова, Абдурагъман Алибегова ва масабур арадал гъанай³.

Гуьгъуьнин йисара лезги сегънедиз Сефербег Агъабалаев (1890-1964), Бабахан Бабаханов, Абдуллетиф Межидов, Жалал Межидов (прозаик ва драматург Къияс Межидован стха), Мегамед Эфендиев, Р.Муьгулов, Абдулазиз Мегамедов, Нуреддин Дагъларов, Малик Гъаниев ва масабур атанай. Абур вири сегънедин режерай тагъсил авачир ксар тир. ЯтIани рикIе театрдин чIехи ашкъи, халкъ маарифлу, савадлу авунин кардиз гъевес авайвилляй, абур и четин кардик экечIнай ва уьмуьрдин эхирдалди абур и сенятдин ибадатханадиз къуллугънай.

Лезги театрдин гъевескарри къалурай сад лагъай тамашадин тIвар

"Буржали" я. Сюжет лезги фольклордай къачунвай и пьесадин автор ва ам сегънедал эцигай режиссер Идрис Шамхалов (1877-1944) тир. Ада уьмуьрдин эхирдалди гъам режиссервиллин, гъам актервиллин, гъамни драматургвиллин кIвалах давамарнай. Тамаша сад лагъай сеферда Бакудин Сурахани поселокада сегънедал эцигнай. 1906-йисуз лезги гъевескарри и тамаша Ахцеьгани къалурнай, вучиз лагъайтIа Бакуда сифтегъан тамашада иштиракай актерин са пай ахцеьги фялеяр тир. Абур, зулуз ва хуьтIуьз Бакудин нафтIадин мяденра кIвалахиз, гатфаризни гатуз хъфена, Ахцеьга хуьруьн майишатдин кIвалахрал машгъл жезвай. Гъа и девирда, яни хуьруьз хтай вахтунда, абур чпи Бакуда сегънедал эцигай тамашаяр Ахцеьгани къалурзавай.

1914-йисуз лезги артистри урусин чIехи писатель Лев Николаевич Толстойн "Сад лагъай шарабчи" пьеса сегънедал эцигнай. Тамашадин режиссер Гъасан Кисриев, художник Нуьг Аскеров, пьесадин таржумачи Сефербег Агъабалаев (1896-1964) тир. Тамашада асас ролар Идрис Шамхалова, Сефербег Агъабалаева, Бабахан Бабаханова, Абдуллетиф Межидова, Мегамед Эфендиева ва масабур тамамарнай⁴. Коллективди адалай вилик эцигай маса тамашаяр хъиз, и тамашани жемиятди хъсандиз къабулнай. Гуьгъуьнин йисара, иллаки Советрин гъукуматдин девирда театрдин труппади урусин драматургиядай маса эсерарни эцигнай. Мисал яз, чавай Н.В.Гоголан "Эвленмиш хъун", К.Симонован "Йикъар ва йифер", С.Михалкован "Яру галстук" В.Павлован "Архайин чка", Р.Фатуеван "Дагъвияр", Н.Погодинан "Гимишдин дере", Б.Лавреневан "Америкадин сес" ва маса пьесаяр къалуриз жеда.

Советрин девирдин сифтегъан йисариллай цийи гъукумат Лезги театрдин коллективдиз куьмекар гуз, адан къайгъуда акъвазиз, адаз даях ва дестек жез эгечIнай. 1920-йисуз адаз гъукуматдин театрдин статус ганай ва адал Ахцеьгнин советрин театр тIвар акъалтнай. Театрдиз вичин дирекция, труппа, печать, штамп, са гафуналди, гъукуматдин идарайриз герек вири яржар арадал атанай⁵. Артистрин дуьланажагъ хъсан жез гатIуннай.

1927-йисуз Самур округдин исполкомдин председател Гъажимет Сафаралиеван эмирдалди Ахцеьгнин хуьруьн къуза пата 500 кас тамашачияр гъакъдай зал авай театрдин дарамат эцигнай. Ахцеьгнин советрин театрдин директор Мегамед Эфендиев, художественный руководитель Малик Гъаниев, режиссерарни Идрис Шамхаловни Сефербег Агъабалаев тир.

1935-йисуз ВКП(б)-дин Дагъустандин обкомдин ва гъукуматдин къарардалди Ахцеьгнин советрин театрдин тIвар дегешарнай. Адал Государстводин лезги драмтеатр тIвар

акъалтIава⁶. Гъа идалди ада са Ахцеь райондин ваъ, вири лезги тамашачийрин медени игътияжар таъминарна кIанзавайди тестикулярнай.

Сураханида авай Лезги театрди 1939-йисалди тамашаяр къалурнай. Гъа йисалай Азербайжанда, республикадин киле акъвазнавай акъалтIай миллетчи Мир Жефер Багъирован гъукум (власть) гужлу хъунихъ галаз алакълу яз, и театр агалнай, коллективдиз тамашаяр къалурун къадагъа авунай.

1949-йисуз Лезги театр Ахцеьгай Дербентдиз куьчарнай ва ина театр паталди хъсан шартIар арадал атанай. Лезги театрдин пешекар артистар ва режиссерар герекзавай. А чIавуз ина кIвалахзавай ксар вири сегънедин режерай тагъсил авачирбур тир. Абурун рикIе театрдин гъикъан чIехи ашкъи, халкъ маарифлу, савадлу авунин кардиз гъевес авайтIани, театрдин режерай тагъсил тахъуни кIвалахдиз гзаф манивалзавай. Гъа и кар себеб яз, пешекар артистрихъ авай игътияж таминарун паталди театрди 1950-йисуз са десте лезги жегъилар Москвадин театрдин институтдиз - ГИТИС-диз реке тунай. 1955-йисуз Москвада кIелунар акъалтIарна, хайи театрдин хтай гъа жегъилрикай са бязибур гуьгъуьнлай тек са Лезгистанда ваъ, вири Дагъустанда ва вири Урусатда машгъл хъанай. Мисал яз, РФ-дин лайихлу артистар - Абдурашид Магъсудов, Абдулкадир Сайдумов, Расми Жабраилов, Дагъустандин лайихлу артистар - Аллагъкули Аллагъкулиев, Амнат Алиева ва масабур къалуриз жеда.

Лезги театрдин тарихда ахътин девирар хъана хъи, дишегъли артистар авачирвилляй, абурон роларни итимири тамамарзавай. Мисал яз чавай Сефербег Агъабалаевни Ражабали Гъажиев къалуриз жеда. Амма гуьгъуьнай Лезги театрдин сегънедиз Сафият Аскарова (1907-1955), Саяд Аскарова, Рагъимат Гъажиева (1909-1990), Гуьлпери Эфендиева, Часият Гъажиева, Гуьлпери Салманова, Марьям Гъажиева, Паки Агъмедова, Гуьлханум Аллагъвердиева, Зуьгъре Рамазанова, Зулейха Давудова, Шемсизагъан Къухмазова (1924-2009) хътин актрисаяр атанай ва абур чIехи гъевес ва илгъамдалди кIвалахиз эгечIна, тамашачийрин дерин гъурмет къазанмишнай. И актрисайрике садани театрдин режерай тагъсил къачунвай. И карди абурон ва гъакIни Лезги театрдин кIвалахдиз са къадар къеци гузвай. Ала тIай асирдин 50-йисариллай къулухъ Лезги театрдин искусстводин режерай дерин чирвилер къачунвай, институтар куьтягнавай актрисаяр къевез гатIумна. И режерай сифтегъан чубарукар Ася Исрафилова, Амнат Алиева ва Къизил Гъажимурадова (Аллагъкулиева) хъанай. Абур 1955-йисуз, ГИТИС акъалтIарна, Лезги театрдин сегънедиз экечIнай.

(КъатIама)

1 А.Бакиханов. Гулистани-Ирам, Баку, 1926. 16-чин.

2 А.Къардаш. Четин йисар - эркин йисар, "Лезги газет", 2006-йисан 1-июнь; М.Меликмамедов. Тежер хътин инсан (азерб. чIалал), "Самур" газет, 2006-йисан 29-ноябрь; А.Къафарова. Первый лезгинский театр возник не в 1906 году, а в 1905 году, газ. "Лезгинские известия", № 9, сентябрь 2009 г.

3 А.Къафарова. Сад лагъай Лезги театр 1906-йисуз ваъ, 1905-йисуз арадал атанай // "Чи Рагъ" журнал, № 1, 2009-йис, 22-25-чинар.

4 И.Асланов. Куьгъне дафтар. "Дуствал" альманах, № 2, 1981, 85-91-чинар.

5 М.Зульфукарова. Дагестанская советская драматургия. - Махачкала, 1965. 38-чин.

6 Дж.Ахмедов. Новая "Ахтынаме". - Махачкала, 2000. 308-310-чинар.

Пачагъ I Петрдин
эмирдалди

(Д.Трунован "Экуьнихъди рехъ" ктабдай.
ДКИ. 1962-йис)

(Эвел - 22-24-нумрайра)

Пачагъ I Петрдал къведалди урусин са пачагъни вичин гъилик квай къван вилаятрин къадар ва сергъатар гъинал къван ятIа чириз алахънач. Ихътин кар сифте яз I Петрди гъиле къуна. Гъадан девирда Каспий галайвални чIехи экспедицияр реке туна.

Каспий гъа вахтарани, гилани Россиядин къибле пата вичихъ къетIен метлеб авай порт ва алишверишдин рехъни я. Лап фад вахтариллай ингилисрин девлетлу сагъибрин вил и чкадик хIлунвай. Гъар са мумкинвилекай хийир къачуз, абур и вилаятра чпин мукар кутаз алахъзавай. 1555-йисуз Англияда Москвадин алишверишдин компания лугъудайди арадал гъана. Адан метлеб (къаст) Волгадинни Каспийдин цин рехъ Персиядихъ галаз алишвериш тешкилун патал ингилисри чпин пацук кутун тир. Сад лагъайди яз Англиядай Каспий гъуьлел сиягъатчи ва савагар Антони Дженкинсон лугъудайди атана. Ада, Каспий гъуьлелай Персиядиз фидай режерай мумкинвилериз къимет гана, картани туькIурна.

Каспийдал ахтармишунар Дженкинсонахъ галаз санал атай Рихард Джонсонани давамарна. 1565-йисуз ада Россиядин чилелай Персиядиз къван, гъуьлуьн къерех къуна, къураматдай вичин экспедиция агакъарна.

Идалай къулухъ мадни цийи экспедицияр атана. Каспий гъуьлелай чпин гимияр Эдварса, Чэпмена, Бурроди, масабурни гъална. Ихътин гъалди Урусатдин пачагъдик къабулулук кутун тавуна тунач. Петрдин буба Алексей Михайловича Каспий гъуьлел вичин флот арадал гъун къетIна, амма алахъунрихъ нетижа хъанач. Адан хцелай ина гзаф край ийиз алакълна.

Алексей Михайловича Каспийдал ингилисар хъуни къурху кутазавайтIа, Петрди ина туьрквери къурху кутазавай. Къвед лагъайбур гзаф хаталу тир. Хейлин йисара Ирандихъ (Персиядихъ) галаз даяе чIугунвай Туьркия Петрдин девирда къуватлу пачагълуьгъдиз элкъвенвай. Адан къаст Кавказ санлай вичин пацук кутун тир.

Иран а чIавуз зайиф хъанвай, Туьркиядиз акси са гъерекатни адалай алакълзамачир.

Султандин Туьркиядин гъерекатар Петрди дикъетлувилелди веревирдзавай ва Каспийдин патарив гвай Персиядин гъилик квай мулкар Туьркиядилай фад Россиядин пачагълуьгъдик акал хъувун къетIна.

Каспий вичин гъилик (гъукумдик) кутун Петрди Урусатдин къибле патан сергъатар Ирандинни Туьркиядин патай хасаратвилерикай мягкемдиз хуьз алакълун яз гъисабзавай. Идалайни артух, Каспий гъуьлелай Россиядиз РагъэкечIдай патан уьлквейриз фидай варар ачухун язни гъисабзавай. И карди Россиядиз хейлин къеце патан уьлквейрихъ, иллаки Индиядихъ ва Китайдихъ галаз алишвериш артухардай, Гуржистандихъ галаз алакълар гегъеншардай мумкинвални гузвай. ГъикI хъи, Гуржистандин пачагъди Петрдивай са шумудра вичиз военный режерай куьмек гун тIалабнавай. "Индиядиз целай фидай рехъ жагури!"... Чи интересри Каспийдал маса гъихътин хъайитIани пачагълуьгъди агъавал авун къабулудачI!" - лугъузвай ада.

1722-йисан гатуз I Петр лап къуватлу къушун галаз Каспий гъуьлел атана. 27-июлдиз адан гимияр Дагъустандин къерехрив агакъна. Зур вацралай пачагъдин къилин къуватар Таркидиз гъахъна.

Пачагъ Петр Таркидин шамхал Адиль-Гирейан тавханайра са шумуд юкъуз амукълна. Гъа йикъара Петрди са шумуд сеферда Каспий гъуьлуьн къерех тирвалди сиягъатна, анагар ахтармишна. Таркидин клиник, гъуьлуьн къерехда яд лап мукъва ва дерин чка, гимияр акъвазариз жедай чка (гавань) жагъана. Пачагъдиз гъа инал гъуьлуьн порт арадал гъиз жедайди акуна.

Са юкъуз, нисинин дуьадилай къулухъ пачагъди гъуьлуьн къерехда, гъа вичи хкъагъай чкадал къван эцигна, амайбурузни и кар авун эмирна. ИкI инал яргъалайни аквадай клунтI арадал атана. Гъа инал гележегда порт жедайди лагъана. Гуьгъуьнлай гъакъикъатдани инал порт хъана, патав Порт-Петровск шегъерни (гилан Махачкъала) хкаж хъана.

Таркидай экечIдай югъни алуькълна. Адиль-Гирей мугъманар реке хуьз экечIна. Пачагъдихъ галаз чара жедайла шамхалди адаз ипекдин алачул, къизилдин пурар, къенарар алай араб жинсинин шив багъишна.

23-августдиз I Петр вичин къушунни галаз Дербентдин цлав агакъна.

Каспийдин къерехдал Ирандин шагъдиз къуллугъиз хъайи къеледин сагъибри, са туп къванни ягъ тавуна, Петрдив анин варарин куьлегар вугана...

(КъатIама)

Рутул рутулкай кьве гаф

Сафинат КИЧИБЕГОВА

Сафинат Абакаровна КИЧИБЕГОВА Рутула гзаф аялар авай хизанда чехи хьана.

Хуре 10-класс кутьягна, 1956-йисуз ам Дербентдин культпросветучилищедиз гьахьна. Анаг акьалтларай 1958-йисалай адакай хайи райондин Културадин квалеструктор хьана.

1963-йисуз вичин итимдихъ галаз Приморский крайдин акьатна. 1965-йисуз хизан Дагъустандиз хтана. Огнида Сафинат Абакаровна-надикай шегьердин администрацияда културадин отделедин заведующий хьана. И кьулдугъ ада 2005-йисалди, та пенсиядиз экьечидалди тамамарна. 1965-1970-йисара ада ДГУ-дин филологиядин факультетни акьалтларна.

Шишар кьхьинал Сафинат эсегил йисарилай маишгул тир. Урус, рутул, лезги чалалар кьхьизва.

Чи гьиле адан и мукьвара чандай акьатнавай (Дербент. "Типография-М") "Умуьрдин легъзеяр" ктаб ава. Агъадихъ галай эсерар гьанай кьачунва.

Рутул

Рутул, Рутул! Чан зи ватан, Инсанар шад, сагъ я хизан! Вакай яргъа хьун я залан, Дерт жеда заз а кар пара.

Женнетар я дереяр ви, Дарманд цуьквер-зерреяр ви, Цайлахъан дагъ Мекка я ви! Гьар дердиниз я ам чара.

Гьар са булах -

шуьрбет ширин,
Багъ-бахчадиз хуьзва серин,
Зегьметчийриз хуй аферин!
Несилриз хвей уьтквем крар.

Дагъда авай шегьер я вун,
Руть тухардай бегьер я вун,
Намуслуйрин хуш хьвер я вун,
Алай чпел экуьн ярар.

Абад хьурай Рутулар мад,
Кьепер рахаз квалера шад,
Са тарцикай хьурай

куьн кьад,
Даим ачух кьени суфра!

Легъзеяр

Умуьр я чи легъзеяр,
Виш йис кьванни гудач хьи.

Вири зерре - зерре яз,
Пайда кьисмет, гьар живи.

Гьасилиз кланз аламат,
Марф, хар гьида цифери.
Руть гьик! хуьда саламат,
Варз тахьайтла йифериз.

Бедбахтвилер, бедвилер
Бул хьанва хьи йикьарихъ.
Квахъзава хьи мердвилер,
Сад-кьаюк, сад-ракьарик.

Сад датлана я верем,
Сад-датлана суварик.
Низ я женнет, низ - жегьеннем,
Чехи кас, ви луварик.

Бубадиз

МАНИ

Хайи югъ ваз хьурай барка,
Чан рик! алай ширин буба.
Жедач валай масад мукьва,
Хизандин кьул кьалин буба!

Ваз баркалла, инсан азиз,
Чаз экв гайи чирагъ буба.
Жеч ви багъди майва тегъиз,
Тухурди туш чи рагъ, буба!

Ваз виш сарин гурай умуьр,
Гьамишанда алаз кьвачел.

Перишанвал рикел гьимир,
Ширин мани алаз мецел.

Гатун юкьуз

Атанва гад-кьизил вяде,
Цуькведава дагъни аран.
Рагъ ц'разва цава-кьилел,
Багъишзава чилиз девран.

Куьруь хьанва ажеб йифер,
Жегьилринбур тушни кефер.
Кьун-кьуневаз ийизва сейр,
Сада-садаз багъишиз хьвер.

Гьуьлни бегьем хьанва азгар,
Лепе кьугъваз, багъишиз гар.
Зегьмет ч'угъваз, язава ял,
Шад я ина кьуьзуьд, аял.

Бул я майва, бул я емиш,
Сални, багъни-гьагъ безетмиш.
Бахтатар хуй вири элпер,
Гату кьунва цавар-чилер.

Гьуьл

Вуч майдан я! Вуч девран я!
Гьакьван дерин, гьакьван яргъа.
Килигиз ваз зун гьейран я,
Чулав гьиссер ийиз юнга.

Вун акун заз лезет я са,
Вун галаз руьгъ жезва секин.

Кьушран лувар багъишда заз,
Амукьзавач са зат! четин.

Нур гуда на цауз ухшар
Кьугъваз кьилел аялрин кьив,
Кьезва инсан рик! тирла дар,
Талар вири вугъзава цив.

Лепейри кьез, ийиз туьмер,
Цуьрурдай хьиз я гьар са дерт.
Чайка кьугъваз, гьакьван иер,
Хесет дегиш ийида перт.

Амма гагъ-гагъ жеда вак кьал,
Акатай зат! ийиз уьдмиш.
Чидайди туш инсанрин ч'ал,
Кьастда бегьем, ийиз батмиш.

Аллагъдиз ялвар

Аллагъ, вуна хуьх и дуьнья саламат,
Зайифбурун кумек ая риклериз.
Секинара зулуматни кьиямат,
Секинара азгунвилер нефсерин.

Кьуват це на стхавилиз, дуствилиз,
Рекьер ачух, риклер ачух инсанрин,
Акьул-камал винеда тур хушвиливи,
Физ алакьрай гьар садалай кьакьанрихъ.

Тимилармир ви райятрин шадвилер,
Заланармир парар абурун кьулавай.

Тимилармир машгьурвилер, адвилер,
Аял кими тахуй чими кьулавай.

Гьахъвилиз це кьуват ва гьагъ ац'айвал.

Гьахъсузвиливи вугумир гьич жизвини.

Це инсанриз жезамай кьван кьулайвал,
Михьиди хуй, намус хьтин, ивини.

Зи шадвал

Хважамжамдихъ - ирид ранг,
Марфадила гьугъуьниз.
Зав ирид чар-ирид чанг,
Кьез алхишар эркиниз.

Рутул ч'алай. Азад таржумаяр - Мерд АЛИДИН.

Ирид йис зи - ирид гьвел,
Кьве цуьк бахт яз экьечна.
Кьваллиз шадвал хьана сел,
Хизан адак экечна.

Зи азизбур, зи картар,
Муьт'уьгъ хьурай цавар кьез,
Бахтуни куь кьурай т'вар,
Хци ийиз лувар кьез.

Зи хабарар

Хабардар я вун зи руьгьдин,
Ачухардай деринар.
Зи ихтибар югъди-йифди,
Кьвадарзавай серинар.

Авач валай багъади заз,
Женнет - багъ я кьапу ви.
Са кьурхуни ахквадач заз,
Хьурай бахтар яц'у ви.

Вун - зи гьава, вун - зи дава
Багъишнавай дагълари.
Вав кьведаиди мад захъ авач,
Атир михьи багъларин.

Чешме хьиз я михьи, дерин,
Сирер гьаиди чилерин.
Жеч ви рахун риклиз кирин,
Экв я вун зи вилерин...

* * *

Гьалтда ахтин рушар дагъви,
Сандухар хьиз, сирер кьели.
Амма гьикьван карда устад!
Камалдикай рахамир мад!

Гьар уламда хуьда хизан,
Са кардани ч'урдач мизан.
Хуьда хваяр, хуьда рушар,
Хтулар бул-кьизил кьушар.

Жеч рахуник са гаф чиркин,
Аквадач вахт кьваздай секин.
Сивел мани-мелек жеда,
Жейрандилай зирек жеда.

Кьвачик адан вегин цуьквер
Гьар макъамда багъишни хьвер.
Сафинат я дидедин т'вар,
Хважамжамдиз я ам ухшар.

Лейсан хьфиз, илифда рагъ,
Дидеяр чи, хьурай куьн сагъ!..

Кичеви шаир Гьуьсейнов

Саид Гьуьсейнован сес, кьхинин тах дегиш хьанвач. Ам ц'ици ва хци я. Умудлу яз чав, чи Келзавайбурув рахазва.

Саид ГЬУЬСЕЙНОВ вичин эсерар лезги ч'алал кьхьизвай рутулви шаир я. Адан т'вар чаз алаатай асирдин 70-йисарилай таниш я. Гьа ч'авуз ДКИ-да чандай акьуднавай "Чешме" ктабда Саидакай редактор, т'вар-ван авай шаир Ибрагьим Гьуьсейнова кьхьанва: "С.Гьуьсейнов, гьевчи михьи клам хьиз, рагъара акъаз, гадар жез, рагъинал нур гуз, муркларик кьал ийиз, устадвилини майданрихъ рекье гьатзава".

Устадвал адан гьа ч'аван шишризни бес кьадар хас тир. Ч'алан кьешенгвилизи, гекъигунрин дуьзвилизи, сесерин булвилизи, ачухвилизи килигайла, ам лезги туш садани лугьудач.

Тебиятди вич шаир яз халкьнавай кас гьа ч'авуз Дагъустандивай яргъа, Молдавияда яшамии жезвай. Гьа кар сеbeb яз яни, масакла хьанани чаз чидач, вичик акьван умудар кутур шаирдин сес амукьнач. Лап и мукьваралди.

Чи газетдин дустарикай сад тир кичеви хва Гьасан-Гьуьсейн Абдул-желилова ам жагьур хьувуна. Ингье мад, гьа виликдай хьиз, муркларални рагарал чан гьиз, Саид Гьуьсейнован шишар чав агакьнава.

Саид Гьуьсейнов

Яргъи руш

Вун акурла
Секин рикле кьал гьатна зи,
Гьа т'уб кьагъай куьнуьда хьиз.
Ял гьатна за,
Хемир кутур тинида хьиз.
Вучиз вуна вил яна заз,
Ашкъи кузвай кланида хьиз?
Гьахьна жеда зи чина яр,
Битмиш хьайи п'инида хьиз.
Мич! акьалтна вилерал зи,
Рагъ акьурла нинида хьиз.

Бирдан гьа циф хьиз ц'рана,
Гуя чилел ханачир вун,
Фена легъзе... Рик! чуьнуьхай
Тахсирлу хьиз, амачир вун...

Хьфенани, лагъ, циферик,
Зи вил агакь тавун патал?
Гьетерикай ваз далда кьаз,
Лагъ, фенани цавун патав?

Ракьура захъ шахта вири,
Ялав секин авун патал.
Ахквада вун, дуьнья буьгуьн
Кьадгьунда за са вун патал!..

Арабар

Куь балаяр сагъ акурла,
Зи балани сагъ жеда.
Куь вилерай рагъ акурла,
Зи вилени рагъ жеда.
Куь вилерай нагъв акурла,
Иви кьезва, араб, зай.
Душманди вал хер авурла,
Хер жезватла, яраб, зал?
Ни галамай барутрин,

Лугъузва чаз булутри:
"Гумар я чун тупарин,
Накьвар я чун папарин..."
Машгул хьана, итимар, куьн
Кп'ларал кье, арабар,
Пара жезва етимар куь,
Пара жезва харап'ар.
Я Аллагъ, куь сад хьурай сес,
Кьуватарни сад хьурай.
Сифте - Ватан! Ахпа - медрес,

Булутарни яд хьурай!

Вуж патал?

Милиз хьуьрез нянихъ
Вун бахчадиз атана.
Юмшагьдаказ, явашдиз
Са зериф цуьк атана.
Вуж патал я вуна руш,
Рик! алаз цуьк атлайди?

Вуж я ам, руш, ви патав
Цуьк т'алабиз атайди?
Кьекьвена вун цуькверик,
Хьяна на ч'агайди,
Цуьк яни ам, рик! яни
Вуна адав вугайди?
Цуьк ат'уз вун фидайла,
Ви рикел вуж алазвай?
А цуькведихъ зини, руш,
Гзаф темягъ авазвай.

Хважамжам

Кьезил ламу, ламу юмшагъ гарарал
Юаз гьалтна зал нянин береда
Гьи женнетдин, гьи гьажидин
варарай

Гьи вац'арай, цаварай,
Гьи дередай, гьи багъдай
Атана вун, рик! фараздай,
рик! сагъардай
Таза, зериф хважамжам?
П'узарлай хьвер алахьиз,
Куьз зи вилик пайда хьана?
Анжах гьа кье дуьнья акур
Цуьвад савай. Гьава хьиз?
Вун - гуьнеда, зун - кьузада,
Гьикьван гьарай авурт'ани,
Мез ачухдач, юзадач.
Заз гьам патал яратмишай
Гьавадал
И дуьньяда гьил агакьдай
Адамарни аватла!?

Кьван

Хазина хьиз, дагъдин кьели
Кьван акурла шад жеда зун,
Гуя умуд, дамах, иви
Авайди хьиз кьванера.
Кьай атайла юзадач ам,
Дуьнья кьунвай,
Дуьнья хуьзвай кьуьнерал,
Галукьай хар хада ада.

Марф агуддач бедендив,
Кьисмет хьайи
Чка кьевиз кьада ада.
Дагъдив, вац'ув, дуьзендив.

Вуч хьсан тир инсанарни
Винелай ва кланикай,
Гьа кьванериз ухшар аваз,
Садни хкат тийидайтла
Чиликайни кьваликай.

Рак

Тади кваз зун
Эвичдайла гурарай,
Малаик хьиз, атайди хьиз
Цаварайни нурарай,
Сифте сефер, тек са сефер,
Лезги сягъ куьрсна кифер,
Акуна заз
Гатаз кьуншид рак вуна.
Дуьнья ац'ай кь'алабулух
Кутуна, руш, зак вуна.
Пагъ! Т'ал гьатна хц'у, назик
Ви т'упарин як'лара
Гилани вун, вун рак гатаз,
Алама а рак'ларал.
Агьур кьадам вилик текъез,
Кьулухъ элкьез, кьулухъ элкьез
Мад са ишигъ, мад са кьайгьу
Атайди хьиз к'уларал,
Дуьньядиз хьиз ваз килигиз,
Зунни физма
Гилани а гурарай.

Гатфарин чил рангари хьиз,
Ч'ур кьадайвал хуьлери,
Кьепиналлай тангари хьиз,
Кьунва зи рик! ви дуьньяди...
Уст'ар, вучиз вуна а рак
Кутунач зи кьвалерик?

Пехил я зун а кьуншидал,
(Ийизватла шак ада?)
Пехил я зун, анжах вуна
Гатайвилай рак адан.

Шииратдин хазина

(Рецензия)

Къурбан АКИМОВ,
филологиядин илимрин доктор,
профессор

И йикъара за, риклик шад гевес, да-ма, такабурвал кваз, "Лезги шииратдин жавагъиррин хазинадай" ктаб гъиле къуна, элкъвез-элкъвез килигна, дикъетдивди туплалай авуна, келна.

Ихъин твар алай ктаб профессор **Гъжи Гъуьсейнович ГАШАРОВА** тукъурнавайдакай, ам Дагъустандин ктабрин издательстводиз вуганвайдакай ва редактор **Арбен КЪАРДАШОВА** печатдиз гъазурзавайдакай чаз фадлай хабар авай. Акъатунал вил алаз акъвазнавай... Эхирни гъа югъни алукуна: 2015-йисуз чи эдебиятдин суфрадал гъузел, зурба, яцлу, экъу вили рангунин жилдер алай, 200 чарчикай ибарат ктаб атана.

Басмадин рангунин ни галамай еке улуб гъиле къурла, риклел сифте нубатда лезги шииратдин сад лагъай члехи кватал - "Лезгийрин поэзиядин антология" хтана. Ам, яру жилдер алай зурба залан ктаб, 1958-йисуз чапдай акъатнай, халкъдин хурун шииратдинни 27 шаирдин (Къуьхчуьр Саидалай башламышна, Жамидин Гъажимурадовал куьтягна) эсеррикай ибарат тир. Гекъигун патал лугъун: 67 йисалай акъатнавай ктабда 117 шаирдикай (VII асирдин зари Давдакъалай башламышна, чи йикъарин жегъил зари Влад Батмановал куьтягна) суьгъбетзава.

Лезги члалаз "антология" гаф (грек члала: *куьк* ва *кватлазава*) урус члалай XX асирда атана. Лезгийрихъ шииратдин антологияр мадни ава: абур 1978 ва 1989-йисара (и ктабар тукъурнукини Гъ.Гашарован члехи пай ква) Махачкъалада ва 2013-йисуз Бакуда акъатна. Чаз жуьреба-жуьре йисара чапнавай шииратдин кваталарни ава.

Шииратдин антологияр гзаф, гъикаятдин антологияр сад хъунихъ килин кве сеbeb ава: сад лагъайди, лезгийр манийрал, макъамрал, шиирал рикл алай халкъя; къвед лагъайди, чи литература шииринди яз арадал атана ва гзаф асирра, шиират килин пай яз, вилик фена. Гъавилляй литература ахтармишай ва и кар алай вахтунда даваматнавай илимрин (М.Гъажиев, А.Агъаев, М.-Гъ.Садыкъи, М.Ярагъмедов; Гъ.Гашаров, Г.Темирханова, Р.Къадимов, Ф.Нагъиев, Х.Эльдаров ва мсб.) макъалайринни ктабрин члехи пай шииратдиз талуку я.

"Лезги шииратдин жавагъиррин хазинадай" ктабдикай рахун патал сифте нубатда адан жанр, яни жуьре (лезги антологиярихъ чпин жуьреярни ава) тайинарун герек къеззва.

Ктабрин жанрдин гъакъиндай адан кирам (автор) Гъ.Гашарова сифте гафуна ик хъизва: "И ктаб я антология туш, я хрестоматия; ам шииратдал, шикиллу гафунал рикл алай ватанэгълийриз теклифзавай лезги халкъдин руьгъдин ивир я. Ана, гъелбетда, чахъ хъайи къван вири шаиррин эсерар ганвач ва гуниз лайхллубурун члаларни, чалай аслу тушиз, ктабда гъатнавач... Чи фикир и ктабда ганвай гъар са шаирдиз кьмет гун, абур чи эдебиятда къунвай чка тайинарун туш, лезги шиират юкъван виш йисара, цийи девирда ва XX асирда феи рекъер-хуьлер къалурун, гъар са девирдиз вуч кьетленвал хас ятла, тайинарун я" (30-31-чинар).

Анжах са фикир кирамди ачухарнавач: ада гъар са шаирдин яратмишунрикай вичиз хуш хъайи шиирар - шииратдин жавагъирар - хкъанава ва келзавайдаз теклифзава.

Чаз инал, кирамдин фикирриз акси яз, и ктаб кьетлен жуьредин антология тирди лугъуз, тектикариз кланзава.

"Лезги шииратдин жавагъиррин хазинадай" ктаб А.Мирзебегован "Руьгъдин хазинайрин геле авай алим" макъаладикай, кирамдин сифте гафуникай, шаиррикай ганвай куьруь малуматрикай, хкъанвай эсеррикай ва чешмейрин сиягъдикай ибарат хъанва.

Ктабдик акатнавай шаирар пуд дестедиз пайнава: 1) Юкъван виш йисарин шииратдин векилар; 2) Цийи девирдин шииратдин векилар; 3) Советрин девирдин ва адалай гуьгуьнин йисарин шииратдин векилар. Сад лагъай девирдин шиират VII асирдин зари Давдакъалай, 2-девиридин шиират XIX асирдин зари Етим Эминалай, 3-девиридин шиират XX асирдин зари Стлал Сулейманалай башламышнава.

Шаиррикай ганвай малуматар, абуру ктабрин са-са чин, гъадалайни тлимил чка къунватлани, цийи делилар кутуна, фикир желбдайвал, фагъумлудаказ тукъурнава. Са бязи малуматрикай, белки, келзавайдаз сифте яз ван жезва. Инал са шумуд мисал гун кутугнава.

*Давдакъан "Члехи Шарвал Жаваншир кьейила авур ишел" шиирдиз (ам 16 гъижрадин цларарин 32 бендиникай ибарат хъанва) ясдин поэма лугъуз жеда.

*Яргъал йисара вуж ятла чин тийиз амукай шаир Шейх Мааруф Мегъамед ибн Гъасан ал-Лезги ал Къурагъви ад-Дербенди я.

*Ихрек Режеб аял члавуз цлгъерин азардик буьркуь хъанай, адан ирс кватл хъувуник Гъ.Гашарован пай ква.

*Къуьхчуьр Саидан ирс кирамди кватл хъуна ва шаирдин сифте ктаб басмадай акъудна.

*Кавказдин члалар ахтармишай академик А.Дирра 1915-йисуз Берлинда акъатзавай "Инсаният" журналдин 10-11-нумрайра Ашукъ Суьйгуьнан шикил ва 12 шиир чагна.

*Советрин девирда вичикай рахун, гъатта твар къун кьадагъа тир Ярагъ Мегъамед сифте яз А.Агъаева "чан хкана": алимди 1996-йисуз "Ярагъ Мегъамед, Мусурман философ" ктаб хкъена, печатдай акъудна.

Гъар са малуматдин гуьгуьна гъа шаирдин шиирарни ганва. Келзавайдан фикир агъадихъ галай, икъван члавалди печатда тахъай хътин, дерин метлеб авай эсерри желбзава.

Давдакъан "Члехи Шарвал Жаваншир кьейила авур ишел" (33-36-ч.); Стлур Далагъан "Низамидиз" (40-ч.); Ярагъ Мегъамедан "Стхадиз", "Ахъегъ Мирзе Алидиз" ва "Рухун Али-эфендидиз" (100-102-ч.); Мамрач Къзафарбеган "Етим Эминаз жаваб" (146-ч.); Нуредин Шерифован "Авани?", "Экъечлал" (202-203-ч.); Зулейха Султановадин "Хтанач вун, хтанач" (248-ч.); Къудрат Велиханован "Ахвар" ва "Жейран" (249-250-ч.); Келентар Келентарован "Я чан Шагъ дагъ!", "За дъунъядиз" ва "Риклел часпар эциг жедач" (274-276-ч.); Муьзеффер Меликмамедован "Ватан сад я", "Гъай

тагайтла ватанд ванциз" ва "Сад я, сад" (330-332-ч.); Седакъет Керимовадин "Жери крар", "Жуванбуруз чар" (348-349-ч.).

Саиратан рубаияр (359-361-ч.) ва гзаф маса эсерар.

Чи милли литература, халкъ гъукумдарри кве чкадал пайнаватлани, Гъ.Гашарован ктабда битавди яз къалурнава: гъар девирдин литературадик Къуба лезгийрин векиларни (С.Далагъ, Н.Шерифов, З.Ризванов, Л.Нямет, К.Келентаров, М.Меликмамедов, С.Керимова ва мсб) ква.

Ктабдик лезги члалал шиирар кхъей агъул, руул, цлахур ва маса тайифайрин векилрикай (Ихрек Режеб, Ашукъ Суьйгуьн, Шиназ Гъезерчи ва мсб.) малуматар ва абурун эсерарни акатнава.

"Лезги шииратдин жавагъиррин хазинадай" ктаб анжах нубатдин антология - "Цуьквер кватлун" - туш. Ам илимдинни литературадин, кирамди гзаф йисара фагъумнавай, веревирднавай, кужумнавай, лекцийра хуралай тикрарзавай эсеррин хазина я.

Келзавайда завай ктабрин кимивилер къалурун гуьзлешзава жеда. Твар къаз жедай хътин еке кимивилер заз акъазвач. Анжах лагъана кланда... Сад лагъайди, Азиз Мирзебегован макъала ктабрин сифте киле ваъ, эхирда ганайтла, кутугна аквадай. Къвед лагъайди, ктабдик акатнавай вири шиирар жавагъирар я лугъуз жедач. Белки, кирамди жегъил шаиррин эсерар авансбурж яз, абурук руьгъ акатун патал кутунватла? Пуд лагъайди, ктабрин тираж лап гъайиф члугвадай къван гъечли я: акъатнавай 300 ктаб чи хуьрерин ктабханайриз бес жедач. Бес 25 йисуз цийи ктабар агак тийизвай мектебрин ктабханаяр къурурдани?! Бес шииратдал рикл алай вишералди инсанар къанихъ яз тадани?!

Малум тирвал, Гъаж Гъуьсейновича зур асирда Дагъустандин гъукуматдин университетда бегъерлудаказ ва тарифлудаказ кваллахзава: студентриз ва аспиранtriz лезги литературадай тарсар ва тербия гузва, республикадиз милли пешекарар гъазурзава, хайи литература ахтармишзава. Алимдин кьелемдикай лезги ва урус члаларал кхъенвай вишералди макъалаяр ва рецензияр, цлудралди ктабар, программаяр, хрестоматияр ва кватлалар хкатнава. Нетихада чи литература адак кьелем хкун тавур са зарини амач лагъайтла жеда.

За Гъ.Гашарован саки гъар са члехи кваллахдиз, 1973-йисуз акъатай "Къагъриманвиллин манияр" ктабдилай эгечлна ("Дуствал" альманах, 1974-йис, 2-нумра, 88-91-ч.), цлудалай виниз рецензияр кхъена, абур газетризни журналриз акъудна. Кирамдиз тебрикдин чарар, телер ва телефонрин зенгер ракъурна: жуван шадвал, разивал, терефлувал ва сирдашвал къалурна.

Алимдин гъар са цийи ктабди зак кьетлен шадвал кутазава: абуру гъар сеферда литературадин цийи чинар ачухзава, чи литературада гъихътин гьерекарар киле физватла, чахъ гъикъван руьгъдин хазина аватла, чи хазинада гъихътин жавагъирар аватла раижзава, мисалралди къалурзава.

Къе чи вилик шииратдин жавагъирар авай ктаб-хазина, кирамдин гзаф йисарин зегъметдин бегъер атанва. Ам гъар са савадлу инсандивай, са зурба художественный эсер хъиз, келлиз, аннамишиз, къабуллиз, риклел хуьз ва герек хъайила тикрариз жеда.

Эхирдай лугъуз кланзава: манадин, метлебдин, деринвиллин, къурулушдин ва кьешенгвилини жигъетрай къакъан дережада аваз арадал гъанвай илимдинни литературадин зурба кваллах - "Лезги шииратдин жавагъиррин хазинадай" ктаб тариф авуниз ва литературадай рикл алай гъар садан столдал хъуниз, адан кирам - Гъаж Гашаров члехи гуьрметдиз - Дагъустан Республикадин Государстводин премиядиз лайихлу я.

Абдулла СЕМЕДОВ

"За ви дуван аквадай..."

(Мажара)

Алатай асирдин 50-йисара чи хуьре, Ахнига, вичив гзаф къариба ихтилатар жедай са кас яшамиш хъана. Гъатта хуьруьн яшлу итимрини кимел адав жедай ихтилатрихъ лап дикъетдивди яб акалдай. Гъакъван ада кватл хъанвайбуру вичел желб ийидай.

Са сеферда нянин береда Бубаш бубади, квалле къулан патав ацукъна, чай хъвазвай. Адахъни адан къуьзуь кайванидихъ авайди анжах са квалликайни са гъечли айвандикай ибарат тир куьгъне "тавхана" тир. Кваллин къав къулухъ галай рекъихъ галаз сад хъанваз, гъатта рекъяй физвай гъайванривайни, гъич са жуьрединни четинвал авачиз, кваллин къавал акъахиз жедай. Ик! тахъун патал Бубаш бубади кваллин къавухъай тлуз гуьлцин кларасдикай жугъун члугунвай. Ингъе са юкъуз члурау хтай къуншидин яц кваллин къавал фена. Вилик квай юкъуз къвайи марфадик къавун накъв хъуьтуьларнавай ва, гъаниз килигна, гъаклани ктанвай кланвин къавук вегъенвай тар хана, яц кваллин кьенез аватна. Къари гъасятда квалляй катна, амма Бубаш бубади секиндив, яцраз са вил яна хъиз, лагъаналдай: "Ша, гъайван, жуван захъ галаз са истикан чай хъухъ".

Белки, лап аял члавуз ван хъайи и ихтилатдал чавай гиманни гъиз жедай жеда, эгер ихътин квалах чи йикъара Къурагърин хуьрени хъаначиртла. Кваллихъ цийиз гилиг хъувунвай кваллин даklar чилелай са акъван гзаф вине авачир. Цийиз кутунвай пластикадин даklarни, югъ рагъ авайди хъуниз килигна, ахъазвай.

Къуншидин дагъда хвенвай пуд йисан каbach жунгавдиз, белки, серин чка кланзавай жеда ва ам, гъич са четинвални авачиз, даklarдай кваллин кьенез гъахъна. Къецихъ галай хизанриз кваллин кьеняй къариба ванер атана. Фена килигайтла, квалле члехи са жунгав ава. Гъасятда квалле гъарай-звер гъатна. Сад кроватдин винел, масад шифоньердин къулухъ клеви хъана, катиз кутунвайбуру катна. Тадиз кваллиз хтай иеси жунгавди кваллин пиплез гадарна. Гъарай-звердал къуншиярни кватл хъана. Гена я хизанриз, я кваллин эменнидиз са артух зиян тагана, каbach квалляй эхкъечна. Гъаятта кутуннавай кициз каbach къаз клан хъана. Кициз жунгурда гъатай кициз каbachан арадани са гъечли чуьруьк хъана. Жунгурдай акъатай каbach "гуя за куь дуван маса сеферда хъийида" лагъайди хъиз, винелди уьтмиш хъхъана.

- Вун са масадан жунгав яз кландай, килгидай за ви дуван гъикл аквадайтла, - кватл хъанвайбуруз ван жедайвал лагъана гъеле кваллин пипляй кичлела юзаз тежезвай кваллин иесиди.

Хайи югъ тебрикна

Райсудин НАБИЕВ

Муьквара Сулейман-Стальский райондин Дарклушрин хуьруьн юкъван школада "Асиррин гуьзгуь", "Етим Эмин", "Къуьхчуьр Саид" ктабрин автор, шаир ва мухбир **Эйзудин САЙДУМОВАН 65 йис** тамам хъуниз талукарнавай литературадин межлис киле фена.

Ана хуьруьн школадин руководстводи, лезги писателрин Союздин Сулейман-Стальский районда авай отделенидин председател, шаир А.Камилова, культурадин "Куьредин ярар" центрдин регъбер А.Агъмедпашаева, шаир ва мухбир В.Жамалдинова, машгур члагъанчи Н.Къараханова, и цларарин авторди ва масабуру иштиракна.

Сулейман-Стальский райондин культура вилик тухунай юбилярди А.Камиловани А.Агъмедпашаева гуьрметдин грамотаяр вахкана.

Межлисдал рахай гзафбуру Э.Сайдумован уьмуьрдин ва яратмишунрин рекъикай чпин фикирар лагъана, адаз хайи югъ мубаракна.

Эхирдай Э.Сайдумова вичин гуьрметдай мярекат тешкилайбуруз сагърай лагъана.

Аялрин гад

Хъсан гелкъуьнни

МИХЪИ ГЪАВА - ЧАНДИЗ ДАВА

Нариман КЪАРИБОВ

Аялрин сагъламвал мягъкемардай "Южный" твар алай центр Докъузпара райондин Авадан хуьруьн мулкара, Каспий гуьлуьн кьерехдал бинеламиш хъанва. Гъар са чкадихъ хъиз и лагердихъни вичин тарих ава. 1989-йисуз бажарагълу муаллим ва Кьиблепатав Дагъустанда машгъур общественникрай сад тир **Дадаш Мирзеагъевич ДАДАШЕВАН** теклифдалди ачухай и лагердин 25 йис тамам хъанва.

И мукъвара центрада аялар къабулунин цийи сезон башламишуниз талукъарнавай шад мярекят кыле фена. Анал анин руководстводи лагердин кваллахдикай, вилик акъвазнавай месэлайрикай гегъеншдиз суьгъбетна.

- Вич кардик квай 25 йисан вахтунда, центрада Дербент ва Дагъустандин Огни шегъеррай, Кьиблепатав Дагъустандин саки вири районрай цуд агъзурдав агакьна аялри ял яна ва и кваллах давам жезва. Адет хъанвайвал, гатун варцара лагерда пуд смена кардик ква, яни пуд сеферда аялар къабулзава, - лугъузва Дадаш муаллимди.

- Чахъ гъар сменади 180-дав агакьна ва, санлай кърла, ял ядай сезондин вахтунда 550-600 аял къабулдай, абуруз къуллугъдай мумкинвилер ава, - давамарзава ихтилал ла-

гердин начальник Дадаш Мирзеагъевича. - Гъайиф хъи, чалай аслу тушир себелар аваз и хийирлу кар кьилиз акъудиз жезвач. Мисал яз, лагердин кваллахдин алатай вири девирда аялриз ял ягъунин путевкаяр республикадин зегъметдин ва яшайишдин рекъяй вилик финин, жегъилрин политикадин кранин рекъяй министерствойри чара ийизвайди тир. 2015-йисуз ихътин путевкаяр РД-дин образованидин ва илимдин министрстводи ганва. Абурун къадарни шазандалай хейлин тимил хъанва. Кылди къачуртла, чи лагерда ял ягъун патал Кьиблепатав Дагъустандин - Дербент ва Огни шегъерарни кваз, анжах 200 путевка чара авунва. Аяларни кье сменада (июндин ва июлдин варцара) къабула лагъанва. Пуд лагъай сменадин месэла гелелиг гъялнавач, - лугъузва ада.

Д.Дадашев гадарай малум хъайивал, 21 йикъан вахтунда лагерда ял ягъунин са путевкадин кьимет 11 агъзурни 500 манат я. Гелбетда, им тимил пул туш. "Южный" лагердин коллективди чпин хиве авай везифаяр намуслувилелди кылизи акъудзава. Ина аялар патал вири шартлар ва къулайвилер тешкилнава. Ял ядай квалера (абур вири санаторийдин къайдадин бур я) гъамиша михъи ва экуь я. Центрадихъ столовой, медпункт, ктабхана, спортдин майданар ава. Аялриз йикъа вад сеферда тямлу тьунар гузва.

Махсус графикдин бинедаллаз муаллимрин ва тербиячийрин гуьзчивилик кваз аялар гъар юкъуз гуьле эхъезва. Ина гъакни гъамамар, датана чими ва къайи ятаралди таъминарнавай душевогар ава.

"Южный" лагердин коллективда авай муаллимар ва тербиячийр саки вири Дербент шегъердай я. Педагогар тир Рафига Гуьсейновади, Рауф Мамедова, Ирина Кастеевади, Наида Гуьсейновади, аялрин духтур Абдулагъад Саидова, столовойдин ашпазар тир Гуьлнара Мегъамедхановади,

Аминат Жаватовади, Сара Самировади ва Мая Алисултановади лагерда зегъмет члугъаз са шумуд йис я.

Ина аялар патал гъар юкъуз медени мярекятар, спортдин рекъяй акъажунар тешкилзава. Гъар са отряддихъ вичин вожатый ава, цлан газетар акъудзава, дискотека кардик ква. Мадни башкъа, лагерда концертар гузва, симинин пагъливанрин къугъунар, шаиррихъ, Ватандин Чехи дяведин иштиракчийрихъ галаз гуьруьшар тешкилзава. Мисал яз, мукъвара и цларарин автордихъ ва Авадан хуьруьн клубдин заведующий, ашукъ Османахъ галаз кыле фейи гуьруьш аялрин рикел аламуькдаиди хъана.

"Южный" лагердин гуьрчег дараматар ва коттеджар алай чка виликдай шуьрекят баябан чил тир. Алатнавай 25 йисан вахтунда и чкаяр чир тежедайвал дегиш хъанва, къацу багъдиз, гуьлуьшан макандиз элкъвенва. Дерин къуй эгъуьннава, виририз пластмассадин турбаяр тухванва, гужлу насосдин куьмекдалди къуйдай тарариз, цуьквериз ва газонриз вахт-вахтунда яд гузва, лагердин къацу майишат риклер шад ийидай гъалда ава. Ибур вири Дадаш муаллимдин, адан хизандин, лагердин са акъван чехиди тушир коллективдин дурумлу зегъметдин, тлебиатдал рикл хъунин нетижаяр я.

Винидихъ къейд авурвал, Дадаш Мирзеагъевич пешекар муаллим я. Хасавюртдин педучилище, гуьгъуьнлай ДГУ акъалтарна, гзаф йисара Цийи Къурушдал, Дербентда акъалтзавай несилриз тарсар гана. Ахпа Докъузпара райондин "Аваданский" совхоздин профкомдин председателвиле, гъа и хуьруьн администрациядин кыл яз кваллахна. Д.Дадашев Докъузпара райондин яшлугъурун Советдин ва общественный палатадин председател я. Мукъвара ам РД-дин Общественный палатадин членвилени хъянава. Ам "РД-дин жегъилрин лайихлу насигъатчи" лагъай гуьрметлу тиварцил иесини я.

"Южный" лагердин медпунктунин заведующий, тежрибалу духтур Абдулагъад Саидова аялрин сагъламвал хуьнин рекъяй икел лугъузва: "аялриз мад вуч кланда къван, хъсан гелкъуьнни ава ина, михъи гъавани".

гъаз ЦСПСД-дин директордин заместитель Алиева Имара, ЦСОН-дин (агъалийриз яшайишдин рекъяй къуллугъзавай центр) психолог Къагъриманова Гуля рахана.

Шадвилдин мярекятдал аялри маиняр лагъана, хуралай шиирар клелна, гъевчи сегънеяр къалурна. Идалайни гъейри, аялрин арада асфальтдал шиклар члугунай ва къуьлер авунай конкурсар тухвана. Иштираккай вири 66 аялдиэни пишкешар гана. Гуьгъуьнлай аялар патал ширинлухар, мижеяр алай суфраяр ачухна.

Шадвилдин мярекят тухуниз Сулейман - Стальский райондин ЦСОН-дин директор А.Бабаева ва "Мирес" дестедин руководитель Н.Османова спонсорвал авуна.

И йикъаз талукъ яз ЦСПСД-дин зегъметдин рекъяй инструкторар тир И.Шихмурадовадин ва М.Османовадин тешкиллувилек кваз Культурадин дворецда шикларин выставкани кыле фена.

Аялриз и мярекят гзаф бегенмиш хъана. Ам яргъалди рикел аламуькдайдаль шак алач.

Чирвилер хкажда

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

16-июндиз Дагъосуниверситетдинни Гъажи Махачеван фондунин саналди тир проектдин сергъятра аваз муаллимрин пешекарвал хкаждай курсар башламишна. Мярекят ачухналди ДГУ-дин ректор Муртазали Рабаданова къейд авурвал, республикада образованидин ва илимдин тереф хуьзвай Гъажи Махачеван Фонд хътин кылдин касдин маса идара авач.

"Гъажи Махачев юридический илимрин доктор, чи вуздин юридический факультетдин кафедрин заведующий тир, адаз образованидин ва илимдин месэлаяр гъикъван важиблу тиртла, лап хъсандиз чизвай. Гъавилай ада гъар йисуз вуздин студентриз и тиварцил стипендияр гузай фонд кардик кутуна.

Зун умудлу я, чи саналди тир цийи проектни гъар йисуз давам жеда ва пешекарвал хкаждай факультетди вири къуватар эцигна, и проектда къейднавай месэлаяр кылизи акъудда", - лагъана ректорди.

Фондунин президент Патимат Мегъамедовади къейдна хъи, школадин муаллимрал гъамиша чехи жавабдарвал гъалтзава, абурулай хейлин къадарда чи республикадин ва уьлкведин гележег аслу я. Къе завай лугъуз жеда хъи, фонд кардик квай 15 йисан вахтунда республикадин гъукуматдин вири вузрай чна агъзурдалай виниз студентриз - отличникриз, региондилай къецепата чирвилер къачузвай аспирантриз ва докторантриз куьмекар гана. Идалайни гъейри, конкурсдал асаслу яз 100-лай виниз жегъил алимар грантрин, илимдин, образованидин ва культурадин хилера машгъур 60-далай виниз деятелар фондунин премиядин лауреатар хъана. Гъажи Махачева Дагъустан, Кавказ ва Россия вилик финин карда аквадай хътин гел тунва, къе а мергъяматлу крар адан хва, РД-дин Халкъдин Собранидин депутат Далгат Махачева давамарзава. Къейдна кланда хъи, къе чна гъиле къунвай проектни Далгат Гъажиевичан лайихлувал я, - лагъана П.Мегъамедовади.

ДГУ-дин преподавателрин пешекарвал хкаждай факультетдин декан, курсарин куратор Назим Загъирован гадаралди и серенжемдик 5 предметдай - урус чалай, математикадай, информатикадай, ингилис чалай, образованидин менеджметдай тарсар тухун акатзава. Санлай клелунин курс 108 сят жеда. И курсара чирвилер хкажай ксариз къетлен жуьредин удостоверенияр гуда. Проектдик 100 муаллимдин чирвилер хкажун кутуна. Тарсар республикадин вузрин виридалайни хъсан, гъакни муаллимрин пешекарвал хкаждай Институтдин преподавателри тухудна.

Камаллу фикирар

Муаллимдин пак зегъметдиз, намуслу гъар са касди хъиз, чехи алими, камаллу инсанрини кьимет гузва. Икел, килигин абуру вуч лугъузватла.

Педагогикай, образованидикай дегъ девиррин акъуллу ксарилай амай камаллу, дерин фикирриз зун чпин яратмишунра чаз тунвай ядигарриз хъиз килигзава. Эгер чал са гъихътин ятлани хъсан зати дуйшуьш хъайитла, чна чешне яз къачузва ва жув патал ам савкъат яз гъисабзава...

СОКРАТ

Къанажагълувал, регъимлувал, къенивал цазвай гъамисалугъ Тербиячи вич кутугай тербиялуди хъун лазим я.

К. МАРКС

Куьгънедакай лезет хкудиз алакьдай кас цийивилерихъ агакьда, адакай халисан муаллим хъун мумкин я.

КОНФУЦИЙ

Педагог вичин хсуси аялрилай масабурун аялар гъикел тербиялашдатла хъсандиз чидай кас я.

Ж. ФАЛКЕНАРЕ

Пис муаллимди гъакъикъат багъишда, хъсанда ам жагъуриз чирда.

Тербиячи ва муаллим яз халкъ хъана кланда, абуруз къетлен эдеблувили куьмекзава.

Школада ученик патал виридалайни важиблуди, виридалайни чир хъана кланзавай кылин предмет, виридалайни лазим чешне муаллим вич я.

А. ДИСТЕРВЕГ

Чи халисан муаллимар тежриба ва къатлунар я.
Жан-Жак РУССО

Бубади анжах клани веледдиз меселли гуда, муаллимди анжах чехи агалкъунар аваз аквазвай ученик тагъкимарда.

Иероним СТРИДОНСКИЙ

Аялрин гуьрметдай

Асият МУСАЕВА

Гъар йисан 1-июнь дуйньядин 50-далай виниз уьлквейра аялар хуьнин Международный югъ яз къейдзава.

Россияда, гъа гъисабдай яз Дагъустандани, и югъ аялрин рикел аламуькдайдаль, иллаки машгъулардай мярекятралди девлетлу яз, кыле тухузва.

И югъ сифтедай аялар машгъулардай сувар хъиз ваъ, обществада аялрин ихтиярар чур тавун рикел хуьнин лишан яз арадал атанай. Дуйньядин къвед лагъай дяведин ва ададай гуьгъуьнин йисарани аялар гзаф къазайрик акатна. Дяве куьтыгъ хъайила, адан ялавар галуькай уьлквейар чеб гуьнгъуна хтун патал зегъметар члугъаз эгечна. Гъа и члавуз аялар хуьнин йикъан метлебулвални артух хъана.

"Аял авачир квални яд галачир

регъв сад я", лагъанва халкъдин мисалда.

"Вири хъсан затлар - аялриз!", "Вири регъятвилер аялар галай дидейриз!", "Квалер - сифте нубатда аялар авай хизанриз!" Ибур социализмдин обществодин члуриз тежедай принципар тир.

Аялар хуьнин международный йикъаз талукъ яз алай йисан 29-майди Къасумхуьрел алай хизанриз ва аялриз социальный жигъетдай куьмек гудай центрадин (ЦСПСД) работникри Къасумхуьруьн И.Тагъирован тиварунихъ галай Культурадин дворецда "Аялвал - им сувар я" лишандик кваз шадвилдин мярекят кыле тухвана.

Аниз етим, набут, гъакни гзаф аялар авай ва тимил таъмин хизанрай тир 66 аялдиз, гзаф аялар авай дидейриз теклифнавай. Мярекят ЦСПСД-дин социальный педагог Гъасанова Эльзади кыле тухвана. Тебрикдин гадар

Ислягвал хуьнин мураддалди

ФОРУМ

Векил ТАРХАРОВ

Пак Рамазандин вацран вилик Дагъларин уьлкведа республикадин дережада аваз "Дагъустандин халкьарин арада дуствал мягкемарунин карда диндин роль" лишандик кваз мусурманрин сад лагъай форум кьиле фена. Ана РД-дин Кьил Рамазан Абдулатипова, Дагъустандин муфтий, шейх Агмад-гъажи Абдуллаева, РД-дин Халкьдин Собранидин Председателдин заместителри - Сайидагъмед Агъмедова ва Сейфулагъ Исакьова, РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместител Анатолий Къарибова, Махачкъаладин кьилин мискиндин имам Мегъамедрасул Саадиева, республикадин шегъеринни райондин имамрин советрин председателри, муниципалитетрин ва общественностдин хейлин векилри иштиракна.

Къуръандин аятар келунилай ачух хъайи мярекат Рамазан Абдулатипован рахунри давамарна. Республикадин Кьили Рамазандин вацран важибубликай, мусурманар патал адахъ авай метлебдикуй суьгьбетна. "Вири дуньядин мусурманар сив хуьз эгечлавай югъ лишанлуьбурукай сад я. Къуй Сад тир Аллагъди чна ийизвай вири кьени крар къабулрай, Дагъустандин чилел ислягъвили агъавалрай. Дагъустанда себеб яз алай аямдин Россиядин вири мулкара Ислам машгъур хъана. Гъавилай Россиядин мусурманрин уьмметдин вилик чи алимрин, имамрин, шейхерин хиве авай жавабдарвал чехи я. Дагъустандай вири уьмуьрда Ислам диндиз къуллугъ авур хейлин шейхер, имамар акъатна. Диндиз вини дережада аваз гъурметзавай республикада чна акъалтзавай несилриз гузвай тербияни кьетлен гуьзчивилик кутуна кланда. Жаванар хизанда, обществода, школада тербияламиш жезвай тегъердилай гзаф крар аслу я. Пак тир вацран вилик чна мад сеферда чи вилик акъвазнавай кьилин месэла - Аллагъдиз дубаяр авунилай гъейри, Дагъустанда ислягъвал, халкьарин арада дуствал тлалабун рикелай алудна виже къведач", - кьейдна Рамазан Абдулатипова.

Шейх Агмад-гъажи Абдуллаева форумдин иштиракчийри Рамазандин варз мубарак авуналди, виридаз Аллагъди къадагъа авунвай краривай кьерех хуьниз, сив хуьниз эвер гана. Муфтийди обществода дурумлувал ва ислягъвал хуьнин макъсаддалди государстводинни конфессийрин алакьайриз, гьукумдин органринни диндин тешкилатрин амадагвал мягкем хуьниз кьетлен фикир гунай Рамазан Абдулатиповаз сагърай лагъана.

Ада кьейд авурвал, акъалтзавай несилар алакьдинни эдебдин, ватанпересвили бинейралаз тербияламишунин карда диндин тешкилатрихъ галаз санал Исламдай чирвилер гузвай идарайрини важиблу роль къуьгъазва. "Гьукумдин органрин куьмекдалди теологиядин ва международный алакьайрин Институтдин бинедал Дагъустандин гуманитарный институт арадал гъанва. И карди дагъустанвийриз диндай гзаф чирвилер хуьниз таъсирда. Чна ийизвай крари, лугъузвай гафари обществода мусурмандин къамат арадал гъизва. Ам чешнеллуди хуьн патал, Рамазандин вацракай менфят къачуна, чун вири, къадагъа авунвай краривай кьерех жез. Халикьди чи вилик эцигнавай истемешунар кьилиз акъудиз, сабурулувал хуьз, гъурмет-хатур ийиз алахъна кланда. Къуй вири дингълийрал Аллагъдин регъим агакърай", - лагъана Дагъустандин муфтийди.

Ислягъвал ва дурумлувал хуьнин карда Исламдин ролдикай форумдин хейлин иштиракчийри чпин фикирарни лагъана.

Форумдин сергъятра аваз республикадин диндин тешкилатрин векилри дипломар, Дагъустандин муфтий Агмад-гъажи Абдуллаев РД-дин Кьилин патай тварцин сят вахкана.

Эдебдин тербия - сифте чкадал

Ярагъмед Магъарамович ХАНМЕГЪАМЕДОВ 1963-йисуз Мегъарамдхуьруьн райондин Гилийрин хуьре дидедиз хъана. ДГУ-дин тарихдин факультет акъалтларайдалай къулухъ ада Келунар аспирантурада давамарна. 1999-йисуз Я.М.Ханмегъамедова агалкъунралди философиядин илимрин кандидатвилдин диссертация хвена. 1991-2000-йисара ДГУ-дин востоковедениядин кафедрадин старший преподаватель, 1999-2000-йисара РД-дин диндин крарин рекъай комитетдин председателдин заместитель яз Квалахна. 2000-йисалай инихъ алим ДГУ-дин араб филологиядин кафедрадин доцент я. 2001-2013-йисара ада Дагъустандин Исламдин университетдин гуманитарный дисциплинаирин кафедрадин заведующийдин, "Ассалам" газетдин редактордин везифаяр тамамарна. 2008-2012-йисара Я.М.Ханмегъамедова теологиядин ва международный алакьайрин институтдин (ИТиМО) теологиядин факультет яру дипломдалди акъалтларна.

2013-йисан апрелдиз адал ИТиМО-дин ректордин, 2014-йисан сентябрдизлай Махачкъаладин гуманитарно-педагогвилдин колледждин директордин везифаяр ихтибарнава.

Ада 1996-йисуз саки пуд вацра Египетдин Асьютский университетда тежриба, 2013-йисуз ДГУ-да ва Тажикистандин милли университетда пешекарвал хкажсна.

Я.М.Ханмегъамедов РФ-дин ва РД-дин журналистрин союзрин, РФ-дин Исламдин образованидин Советдин, Исламдин тарихдай ва культурадай дерин чирвилер авай пешекарар гъазурун патал къабулнавай махсус пландал суьзчивал тухудай РФ-дин Гьукуматдин къваллаз гъай Квалахдин группадин член, РФ-дин образованидин ва илимдин министрстводин Гьурметдин грамотадин сагъиб я.

ИНТЕРВЬЮ

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Уьлкведа ЕГЭ кардик акайдалай къулухъ школа акъалтларзавай бур патал кьилин ва юкьван пешекарвал къачудай заведенирик экечлун четин месэладиз элкъвенва. Эгер идалай вилик пул гайила гъи вуздиз хъайитлани гъахъиз жезвайтла, гила ЕГЭ-ди гзаф бур ихътин "регъявликай" магърумнава. Школа акъалтларнавайда образованидин тайин заведенидиз гъахъун патал ЕГЭ-рай лазим тир баллар къазанмишнаватла, адаз я чирхчиррикай, я пулдикай чара хъжезмач.

Эхиримжи йисара республикада, гьукуматдин заведенирилай гъейри, хуси вузар, колледжар, училищар пайда хъанва. Ихътинбурун жергеда Дагъустандин гуманитарно-педагогвилдин колледжни ава. Амайбурулай ам квелди тафаватлу я? Школа акъалтларнавай бур патал колледжди гьихътин рекъер теклифзава? Аник экечлунин шартлар гьихътин бур я? И ва маса суалриз колледждин директор **Ярагъмед Магъарамович ХАНМЕГЪАМЕДОВА** жавабар гузва.

- Республикадин хуси са жерге колледжрилай тафаватлу яз, Дагъустандин гуманитарно-педагогвилдин колледж акъалтларайдаз юкьван пешекарвилдин образованидин гьукуматдин диплом гузва. Эгер виликдай чи колледж куьтягнавай бур квалалах акъваздай-

Малум тирвал, республикада юкьван пешекарвилдин образование гузвай идараяр гзаф ава. Куьне регъбервал гузвай колледждихъ амайбуруз хас тушир кьетленвилер авани?

- Колледж акъалтларзавайдаз гьукуматдин диплом гунилай гъейри, чи колледждихъ мадни кьетленвилер ава. Хъанвавай пешедай чирвилер къачунихъ галаз сад хъиз, студентдиз эдебдин образование къачудай мумкинвални ава. Руьгъдинни ахлакьдин тербия колледждин кьилин кьетленвилерикай сад я. И жигъетдай чна Дагъустандин диндин управленидихъ галаз махсус план тукьлуьрнава. Адал асаслу яз са шумуд программа тайинарнава. Мисал яз, студентриз ватанпересвили, ахлакьдин тербия гунин, экстремизмдиз ва терроризмдиз акси яз кьиле тухвана кланзавай мярекатрин программаяр... Чна гъазурзавай пешекарриз гьилални гъарам чиржеда, рашветбазвилик кьил кутадач, уьлкве абад хуьн патал намуслувилелди зегъмет члугвада. Кьетленвилерикай мад рахайтла, рушаризни гадайриз кьилди-кьилди тарсар гузва, диндин бинейрикай ва культурадикай чирвилер къачудай, араб члалал келелиз-кхъиз чирдай мумкинвилер ава. Къейд ийин хъи, колледжда квалалахзавай 40 муаллимдин арада жуьреба-жуьре илимрин кандидатар, са доктор, чпихъ акъалтлай тежриба ва чирвал авай пешекарар ава. Ина спортдин, актовый, келдай залар, ктабхана, столовой, компютерин классар,

ломрин куьмекдалди студентривай ЕГЭ-яр вахун тавуна гьукуматдин вузра чирвилер давамариз, гьукуматдин квалалах акъвазиз жеда.

Ярагъмед Магъарамович, куь колледжда гьихътин пешекарвилер къачуз жезва?

- Алай вахтунда ина къуд отделение кардик ква: сифтегъан классрин муаллимар, яшайишдин квалалахдин пешекарар гъазурдай отделенияр, экономика ва бухгалтерский учет дизайн. Къейд ийин хъи, сифтегъан классрин муаллимар гъазурзавай отделенида келзавай студентдивай къецепатан са чалай ва информатикадай алава пешекарвални къачуз жезва. Келунин вахт очникарни заочникар, 9 ва 11-классар акъалтларнавай бур патал гъар са отделенида гъар жуьре я.

Колледждиз гъахъун патал школа акъалтларнавайда гьихътин документар гъун лазим я?

- Образованидин гъакъиндай документ, паспортдин копия, 3х4 къадардин 8 шикил, медицинадин 086у формадин справка. Очный отделенидиз документар 10-июндилай 15-августдалди, заочнидаз 10-июндилай 30-сентябрдалди къабулзава. Колледждик экечлдайла гузвай пулдин къадардикай рахайтла, очнидаказ келзавайда йиса 20, заочниди 17 агъзур манат пул гузва. Колледждик экечлдай фикир авайбурувай алава деллар чирун патал **51-88-33, 8-988-784-51-56** нумрайриз зенг ийиз жеда.

Эхиримжи йисара вузар, колледжар акъалтларай бязи жегъилар, чпин пешекарвилляй квалалах гъаттийиз, квевера гъатзава. Квалалах акъвазунин карда куьмек гун патал колледжди серенжемар къабулзавани?

- Эхъ, чун и месэладин къайгъудани ава. РФ-дин образованидин ва илимдин министрстводин буйругъдалди ина колледж акъалтларнавай бур квалалах акъвазарунин карда куьмек гун патал махсус Центр кардик кутунва. Центради, хуси кархайнайрихъ галаз хъиз, гьукуматдин са жерге идарайрихъ галаз ина алакьа хуьзва, пешекаррин игътияж авай бур жагъурзава, абурухъ галаз икьрар кутлунзава. Мисал яз, Центрадин куьмекдалди алай вахтунда чи колледж акъалтларай са жерге пешекарри Махачкъалада жуьреба-жуьре кархайнаира зегъмет члугвазва. Бязи кархайнаирин руководствоми тежрибалу пешекарар гъазурунай чаз чухсагъулни малумарзава ва масабурузни, колледж акъалтларайла, квалалах теклифзава.

Суьгъбет авунай сагърай, Ярагъмед Магъарамович!

» Руьгъдинни ахлакьдин тербия колледждин кьилин кьетленвилерикай сад я...

ла диплом гьукуматдинди тахъун себеб яз бязи четинвилерал расалмиш жезвайтла, цинин ийисалай и татугайвал арадай акъатнава, - суьгъбетзава Я.Ханмегъамедова.

Ярагъмед Магъарамович, колледждин директор яз, школа акъалтларзавай жаванриз куьне вуч теклифзава?

- Алай девирдин яшайишдин муракабвал фикирда къуна, чи колледж абитуриентрин экуь гележег тукьлуьрунин жигъетдай хейлин месэляяр гъализ алахънава. 9-класс акъалтларнавай бур чна 1-курсуниз къабулзава, гъа са вахтунда 11-класс куьтягнавай буркай 2-курсунин студентар жезва. 9-классдай къулухъ экечлзавай бур конкурсдин бинедаллаз къабулзава. 11-класс куьтягнавай бур, хейлин чкайра хъиз, ЕГЭ-рин шагъадатнамаяр гъунин чарасузвал авач, аттестат бес жезва.

капI ийидай квалер ава. Игътияж авай бур патал общежитини кардик ква. Мадни башкъа, студентди вацра 3 200 манат пул гайила, адаз гъар юкьуз пуд сеферда чими, дадулу хуьрекар гузва.

Куьне 2014-йисалай колледждин директордин везифаяр тамамарзава. Къве йисан кьене квалалахдин жигъетдай гьихътин агалкъунар къазанмишнава?

- Сифте нубатда чна колледждин 9-мертебадикай ибарат дарамат ремонтна акъалтларнава. Виликдай гъам муаллимар, гъамни студентар патал са жерге татугайвилер авайтла, алай вахтунда абур къулай шартларалди эвезнава. Къве йисан кьене къазанмишнавай чехи агалкъун, зи фикирдалди, колледждиз гьукуматдин аккредитация гун я. И жигъетдай РД-дин образованидин ва илимдин министр Шагъабас Шагъова махсус приказдал къул члугунва. Ихътин дип-

21-июнь медицинадин работникрин югъ я

Инсултдин Вилик пад къан

Гъазурайди - Асият МЕГЪАМЕДОВА, Республикадин 2-нумрадин
больницадин неврологиядин отделенидин духтур-ординатор

ИНСУЛТ азардин вилик пад къунихъ неинки медицинадин, гъаки яшайишдин жигъетдай еке метлеб ава. И азар себеп яз гъаф агъалияр рекъизва, набутриз элкъезва. Чи уьлкведа инсулт хъана рекъизвайбурун къадар дуньяда виридалайни гъаф я. Гъар йисуз чи уьлкведа инсулт хъанвай 400 агъзур кас регистрация ийизва. Абурун 70-85 процент ишемиядин инсулт я. Ишемиядик азарлу инсанриз инсулт хъунин мумкинвал цуд сеферда артух я. И дестедик акатзавай азарлуяр патал риклин инфарктдин ва риклинни дамарин азарар себеп яз къинин хаталувални ава. Сад лагъай сеферда инсулт хъайидалай къулухъ гъиле-гъил аваз ва датана профилактикадин серенжемар тухун чарасуз я. Азардин вилик пад къунин серенжемар дарманралди ва дарманар тушир шейэралди тухуз жеда.

ДАРМАНАР ГАЛАЧИЗ ПРОФИЛАКТИКАДИН ЖУЪРЕЯР

Папрус члугун акъвазаруни инсултдик азарлу хъунин хаталувал яваш-яваш агъузарда. Вад йисуз ам члугун тахвуртла, инсултдик азарлу хъунин хатасузвал ам гъич члугун тавур касдихъ галаз сад жезва. Яш хъанвай ва гъаф йисара папрус члугувазвай касдизни ам гадарун ва я члугувазвай къадар тимилаарун хийирлу тирди субут хъанва.

Ичкидикай рахайтлани, гъаки я. Гъаф ва муквал-муквал ички хъун акъвазаруни инсултдик азарлу хъунин хатасузвал артухарзава. Ички хъун юкъван дережада тимилааруни (суткада са бутылка пиводилай артух тушиз, са стакан чехир ва я 30-60 мл туьнт затлар) хаталувал тимилаар-

же къезвеч. Виридалайни хъсанди кандай къан салан таза майваяр туьн я. Аптегдай маса гузвай глюкометр лугъудай тадарақдалди жуван ивидик квай шекердин къадардал гуьзчивал тухвана канда.

Тромбар тахъун патал виридалайни гъаф ишлемишзавай дарманрикай сад ацетилсалициловый кислота (АСК) я. Къвед лагъай сеферда инфаркт тахъун патал ам суткада 75-325 мг ишлемишна канда. Датана АСК ишлемишуни инсулт, миокардадин инфаркт ва я дамарар къинин хаталувал 13 процентдин агъузарзава.

Ивидин давление къайдадик хъунни ишемиядин къвед лагъай инсултдин профилактика патал лап хъсан я. Давленидин къадар 10 мм РТ стдиз акъатуни инсулт хъунин мумкинвал 34 процентдин артухарзава.

Статинар ивида холестериндин къадар тимилаарзавай дарманар я. Статинар ишлемишуни хийирлувал алай вахтунда субутарнава. Эхиримжи ахтармишунри къалурзавайвал, суткада 80 мг статин ишлемишун инсулт хъанвай азарлуярив ва гъакини риклин ишемиядин азар авачир, ивидик квай холестерин гъаф тушир ксаризни хийирлу ва хатасуз я.

Гъайиф хъи, алай вахтунда чи уьлкведа ишемиядин къвед лагъай инсултдин нетижалу профилактика лап тимилаар ксариле тухуззава.

Хирургиядин ва стентированидин къайдада сагъар хъувунин жуьреяр тек-бир гъалтзава. И жуьреда сагъар хъувунин мефтледиин инфаркт хъанвай касдин къене патан сонный артериядин стеноз винел акъалтайла эгечзава.

зава. Амма инфаркт хъанвай касди ички тимилаарайтлани, къвед лагъай сеферда адаз мефтледиин инфаркт жедач лагъана субутнава.

Датана физический кваллах авуни инсултдин вилик пад къада. Гъар юкъуз 30 декъикада къекъуьни бедендин заланвал ва ивидин давление къайдада хуьда. Амма гъаф кваллахнани виже къведач. Михъи гъавадал сейр авун виридалайни хъсан я. Эгер азарлу хъайидалай къулухъ къекъез четин жезватла, сагъардай физкультурадал квалле машгъл хъана канда.

Менфятлу туьнихъни къвед лагъай сеферда инсулт хъунин вилик пад къадай метлеб ава. Инсултдик азарлубуруз бес къадарда яр-емишар, салан майваяр, набататрин гъери герек я. Куьк як ва балугъ, чрай шейэр, какаяр, чулав куьр лап тимилаар ва гъич туьн тавуртла хъсан я. Шекердин диабет авайбуру углеводар лацу фу, ширин ва гъуьруькай авунвай шейэр, ширин емшар туьна ви-

Эгер азарлу хъанвайда галай-галайвал ва вахт-вахтунда нетижалу дарманрин ва дарманар тушир та-къатрин куьмекдалди профилактикадин серенжемар квиле тухуз хъайитла, чандиз хийир гъаф жеда. Амма пешекарри къейдзавайвал, гъаф вахтара къвед лагъай сеферда инсулт хъунин вилик пад герек тегъерда къазвайбурун къадар лап тимилаар я. Агъалийри сагъар хъувунин маса жуьрейрал (папрусар члугун акъвазарзава, ички хъун тимилаарзава ва я хъвазмач, диета хуьзва, спортдал машгъл жезва ва ик мад) амалзаватлани, абуруз нетижалу дарманрикай хабар авач, азарлуди больницадай ахъайдалай гуьгъуьниз мад ам меслят ийиз поликлиникадиз хъезвач.

Агъалийри винидихъ ганвай вири меслятрал амал ийиз хъайитла, чпин сагъламвал сифте чкадал эцигайтла, и жуьредин азарлуяр, и азаррик рекъизвайбуру чи уьлкведа тимилаар жеда. Къез виридаз чандин мегъкем сагъвал гурай!

Бубадин рекъеваз - уьзгъдиз

Башир ШИХМУРАДОВ
Теймур ГЪАБИБОВ

Эгер инсандилай хъсан кваллахар алакъзаватла, бахтунни адан - гъилериз, кутугай къуьл ийиз жезватла, - квалчериз, хъсан инсан, пешекар яз хъайитла, къилиз темен ганва лугъуда.

Гъа ихътин вири ерияр вичиз хас тир инсанрикай сад Мегъарамдхуьруьн райондин Тагъирхуьруьн Къазмайрин больницадин къилин духтур РАГЪИМОВ Гъасан Гъамдулагъович я.

Рагъметлу Гъамдулагъ духтур. Яраб и патара ам чин тийир кас аватла? Уьмуьрдал, инсанрал, манирални зарафатрал рик алай ада 1956-йисалай 2003-йисалди вичин вири къуватар инсанрин сагъламвилини къаравулда акъвазуниз серфна.

Адан уьмуьрдин юлдаш Валентина Васильевна (Валя хала) тир. 1956-йисалай инихъ ада вичин назик гъилералди низ чиди гъикъван аялар къабулнатла, гъикъван дидейри чпин куьрпейрин къисмет адал ихтибарнатла!.. Рагъмет хуьрай вичиз.

Ингъе гъа ихътин къени хизанда 1968-йисуз Рагъимов Гъасан дуньядал атана. Вири аялар хъиз, амни 1974-йисуз гъазурлухвилини классдиз физва ва 1985-йисуз агалкъунралди хуьруьн школа куьтягъна, Дагъустандин мединститутдик экечна. 1986-1988-йисара Советрин Армиядин жергейра къуллугъна. Армиядай хъайдалай гуьгъуьниз вузда келун давамарна, 1993-йисуз хъсан чирвилер аваз анаг акъалтарна. Дербен-

дин больницада хирургиядин рекъай интерна-турада чирвилер хкажна. Ахпа Тагъирхуьруьн-Къазмайрин участковый больницадиз хирургвилини кваллахал атана. 1997-йисалай Гъасан и больницадин къилин духтур я.

Куьруь са вахтунда адалай больницадин материально-технический база, азарлуяриз къуллугъ авуни ери дибдай хъсанариз алакъна. Азарлуярин, вири персоналдин патухъай члугувазвай къайгъударвили духтурдиз лайихлу гуьрмет ва авторитет арадал гъана.

Къилин духтурдин регъбервилик кваз хъсан пешекарри зегъмет члугувазла. Стационарда члехибурни, аяларни сагъарзава. Амбулаторияда тежрибалу терапевтри, гинекологди, стоматологди, педиатри азарлуяр къабулзава. "Тади куьмекдин" машин патарив гъай хуьрерин агъалийрин къуллугъда акъвазнава. Больницада УЗИ-дин кабинет кардик кваз са шумуд йис я. И карди азарлуяриз еке регъятвал гуьзла, шегъердиз фин лазим къезвач.

Гъа са вахтунда четинвилерни авачиз туш. Хуьрер къвердавай еке, агъалийрин къадар артух жезва. Авай больницадин дарамат гъевчи я. Алай аямдин истемешунрив къадай типовой больницадин дарамат эцигдай вахт фадлай алуькнава.

Дердийрин яцла аватлани, Гъасан Гъамдулагъовича вичин чирвилер хкажун садрани рикелай ракъурзавач. Дагъустандин медакадемияда "Общественное здоровье и здравоохранение" кафедрин доцент Л.С.Агъаларовадин регъбервилик кваз диссертациядал кваллахна. И карда адаз гъа и кафедрин заведующий Гъажиев Рашид Сейфиевичани еке куьмекар гана. 2014-йисан декабрдиз Москвада Н.И.Пирогован тварунихъ галай медуниверситетда Гъасан духтурди диссертация агалкъунралди хвена. ВАК-ди ам тестикъарнава.

Чна вири халкъдин ва азарлуярин патай Гъасан духтурдиз и члехи твар мубаракзава. Адахъ чандин сагъвал, хизанда бахтлувал ва кваллахда мадни еке агалкъунар хъана квалзава.

Лугъун лазим я хъи, хъсан пешекар духтурдихъ туьквей хизанни ава. Уьмуьрдин юлдаш Исмер биологиядин тарсар гузвай муаллим я. Руш Валентинади Дагмедакадемияда 3-курсун агалкъунар аваз келзава. Хва Гъамдулагъ Даггостехуниверситетдин 1-курсунин студент я. Виридалайни гъевчи Сабинади хуьруьн школада 10-классда хъсан къиметар аваз келзава.

Гъасан духтурдин гъакъисагъвиллини зегъмет райондин къилин ва Дагъустандин здравоохраненидин министрдин грамотайралди къейднава.

Бубадин баркаллу рехъ хчини, невейрини давамарун шад жедай кар я.

"АЙБОЛИТ"

Чир хъун хъсан я

"Айболит" газетдай
гъазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

- **Гайморитдин** азар авайла, чичекдин, турпадин, газардин мижеяр (гъар сад са пай), 2 пай набататдин гъери вири сад-садак хкуьрна, нерин гъар са хилез са стлал вегъеда.

- **Пихтадин** гъери гъаф азаррин дарман я. Мекъивал себеп яз азарлу хъанвайла, иллаки нерай нефес къачуз тежезвайла, циз и ягълудин са шумуд стлал вегъена, ингальяция ийида.

- **Псориаздин** азар водороддин перексиддалди сагъариз жеда. Аптегдай 25 мг-дин шуьшедавай перексид къачуна, аниз гидроперитдин 6 таблетка регъвена вегъена, хъсандиз юзурда. Ахпа памбаг алчукнавай къалуналди гъар экуьнахъ ва нянихъ тазвай чкайривай гуьцда.

- **Къил** къатиз тазвайла, чайдин са тлурунавай михекар ва бадам (миндаль) кофемолкада регъвена, яд илична, къаймахдин иквивал авай хътин къаришма туькълуьна, ам пелевай ва цвелеривай гуьцна, винелай компрессдин чар эцигна, къил дасмалдал кевирда. Са арадилай къилин тлал секин жеда.

- **Жалгъайра** тлал авайла, 1,5 стакандавай турпадин миже, 1 стакандавай вирт, 0,5 стакандавай эрекъ ва чайдин са тлурунавай къел вири сад-садак какадарна, тазвай жалгъайривай гуьцда.

Мадни аптегдай маса гузвай дарчинрин ягълудин са шумуд стлал тазвай жалгъайривай гуьцайтла, тлал секин жеда.

- **Бедендик** квай зиян гузвай шейэр хкудун патал ихътин миже гъазурра: 10 лимондин тум (семена) куьлуь авуна, адал са стакан эрекъ илична, 7 куьуз мичли чкада кваллин температурада тада. Фу тлуьрдалай гуьгъуьниз йикъа пуд сеферда хуьреқдин са тлурунавайди ишлемишда.

- **Къилин** мефтледиин дамарар михъи авун патал, къил чичек лап куьлуь авуна, адак сад хътин пай вирт какадарна, 2 вацран вахтунда экуьнахъ ва нянихъ хуьреқдин са тлурунавайди ишлемишда.

- **4 жуьредин** хъчарикай ибарат тир и настойкади риклихъ галаз алакълу тир гъаф азарриз куьмек гуда. Пуьстурник, валериана, чултран цуьквер, туькълуь квалар (спорыш) гъар сад хуьреқдин са тлурунавайди катулдиз вегъена, са литр ргавзай яд илична, 30 декъикада тада. Ахпа ам куьзна, 0,5 л вирт алава хуьвуна холодильникда эцигда. Ичи рикелай экуьнахъ ва нянихъ хуьреқдин са тлурунавайди ишлемишда. И къаришма са йисан вахтунда хъун меслят къалурзава.

- **По-пала** хъчари бедендин къенепатан органар хъсандиз михъи ийида. Ам ик гъазурда: хуьреқдин са тлурунавай хъчарал ргавзай са стакан яд илична, зайиф цлал 5 декъикада ргада. Ам сад къеде вацран вахтунда йикъа 2 сеферда 1/2 стакандавайди ишлемишда. И къаришмади ратар михъи ийида, дуркълунра ва туькълуьда авай куьлуь къванер, къелер акъудда, иммунитет хкажда. Ам гъаки дадунизни хъсан я.

Брянскдинни Дагъустандин алакъяар

Республикадин саки вири газетрани журналра “Ватанэглияр гъар сана” рубрикайрик кваз очеркар, маса материалар ара атуз чапзава. Абуруз дагъустанвийри итижни ийизва. Вучиз лагъайтла дегъ девиррилай къулухъ са кап фу къазанмишун патал чи ватанэглияр яр гъариз финиз мажбур жезва. Бязибур, къазанмишна, элкъвена хайи къулав хквезва, бязибур чеб феи чкайра амукъзава.

И мукъвара милли газетрин редакцияра къвалахзавай журналистриз Брянский областда Дагъустан Республикадин векил Алим СУЛТАНОВ мугъман хъанвай.

Гъеле 1970-йисарилай ана къвал кутур А. Султанова областда гъар жуьре къуллугъарни авунва, общественный къвалахрални машгъл я. Алай вахтунда ада областдинни Дагъустан Республикадин арада алакъяар мягъкемарзава. Ихътин мураддалди Дагъустандин хтанвай ам РД-дин милли политикадин крарин рекъяй министрди, журналистрихъ ва маса ксарихъ галаз гуьрушмиш хъанва, РД-дин Къил Р. Абдулатиповав Икърар агарнава ва адал къул члугун гуьзетзава.

Алим Султанов Рутул районда члехи хъанвай цахурви я. Москвада вирусоздин хуьрун майишатдин институтдин экономикадин факультет акъалтйарайдалай къулухъ ам Брянск шегъердиз акъатна ва шегъердинни областдин администрацияра гъар жуьре къуллугъар авуна. 2014-йисалай Брянский областда Дагъустан Республикадин патай гъамишан векилвиле тайинарнава. Брянский областдин виликан губернатор Николай Денин Дагъустан Республикадиз мугъман хъайидалай къулухъ адаз администрациядиз эверна ва Дагъларин улквединни областдин арада алишверишдинни экономикадин ва медениятдин алакъяар хуьниз талукъ Икърар тукълурунин тапшуругъ гана. И документ тукълурунин теклиф гайиди Брянский областдиз са шумуд сеферда мугъман хъанвай РД-дин Къил Рамазан Абдулатипов я.

Алим Султанова Брянский областда авай Дагъустандин диаспорайкайни яргълди суьгъбетарна. Анжах са карди адак къалабулук кутазвай - жегъилриз ватанпересвиле, Дагъустан клан хъунин тербия герек къадарда гузвач.

Са сеферда дагъустанви фронтвикрин сурар къайдадиз хкун патал за са шумуд касдиз теклифна, гъа жигъетдай яз жегъилризни, - суьгъбетзава ада. - Зи яшда авайбур, дагъустанвийр, къазахар, урусар атана, амма жегъил са дагъустанвини ана акуначир. Ихътин агъвалат за чи аскерин сурал Ислам диндиз хас тир теьгерда ша са дуьа ийин лагъайлани хъанай. Брянскда авай дагъустанви феки атаначир.

Муаллимди лагъайвал, Брянский областда гъар жуьре хилера, армияда, алишверишда, къайдаяр хуьдай къурулушра, хуьрун майишатда, здравоохраненида ва масанра дагъустанвийри зегъмет члугъзава. Ана гъамиша яшамиз жезвай чи къве агъзур кас ватанэглияр ава.

Алим Султанова Ватандин Члехи дяведин вахтунда Брянский областда гъиле яракъ аваз Ватан хвейи дагъустанвийр жагъурунин къвалахни тухузва. Са шумуд касдин мукъва-къилияр жагъурнава, аскерин сиягъар тукълурнава.

Брянщинада дяведин вахтунда 500-дав агакъна дагъустанвийри женгера иштиракна. Абуру вири атлуйрин полкунна авай. Им а дяведин вахтунда балклараллаз танкарал гъужумай анжах са дуьшуьш тир. Абурун виридан тварар рикел хуьнин обелискдал ала. А гуьмбетни аскерар телеф хъайи чкадал чи ватанэглийрин харжийрихъ эцигнавайди я. И крариз талукъ яз Брянский областдин регъберрини кумекар гузвач.

Алим Султанован делилрай, Брянщинада хъайи, лезги районрай тир аскерин сиягъ

Ахцегъ район: Османов А. (1919-29.03.1943); Мегъамедов М. (20.03.1943); Мамалиев Р. (1908-23.03.1943); Мамедов М.; Рамазанов А. (1904-29.03.1943); Уружев А. (15.07.1943).

Докъузпара район: Арабханов А. (1924-18.09.1943).

Дербент район: Аваков И. (1917-18.03.1943); Балатов Ш. (1907-1943); Брутилуев В. (1911); Исмаилов А. (1900-6.09.1943); Мегъамедов В. (26.01.1944); Пушкин А. (1925-16.09.1943); Сулейманов К. (1910-24.03.1943); Ханукаев И. (1924-25.09.1943); Юсупов М. (1919(21) гел жагъанвач.

Къурагъ район: Агъмедов М. (1910-22.03.1943); Нурулаев Г. (1910-10.09.1943); Оганесян А. (1919-26.03.1943).

Мегъарамдуьруьн район: Жабраилов Р. (1907-2.09.1943).

Сулейман-Стальский район: Гъамидуллаев Ш. (1916-13.09.1943); Гъафурагъмедов М. (1912-24.03.1943); Къарабегов М. (1913-28.03.1943); Магъмудов М. (1908-24.03.1943); Мустафаев А. (1910-24.04.1943).

Хив район: Мегъамедов Р. (1910-16.03.1943); Мирзегъасанов Р. (1922-19.09.1943).

Эменнидикай суьгъбетна

“Ачух власть” проектдин сергъятра аваз журналистрихъ галаз Дагъустан Республикадин госуларстводин эменни идара авунин министр Имран ГЪУБ-СЕЙНОВ ва адан заместитель Сурхай СУРХАЕВ гуьрушмиш хъана.

Пресс-конференциядал Дагъустан Республикадин Къил Рамазан Абдулатипова РД-дин госэменнидин министерстводин вилик республикадин бюджетдиз къвезвай налогар тушир такъатрин къадар артухарунин, госуларстводин эменни хийирлудаказ ишлемишунин жигъетдай вилик эцигнавай везифа тамамарзавай гъл веревирдна.

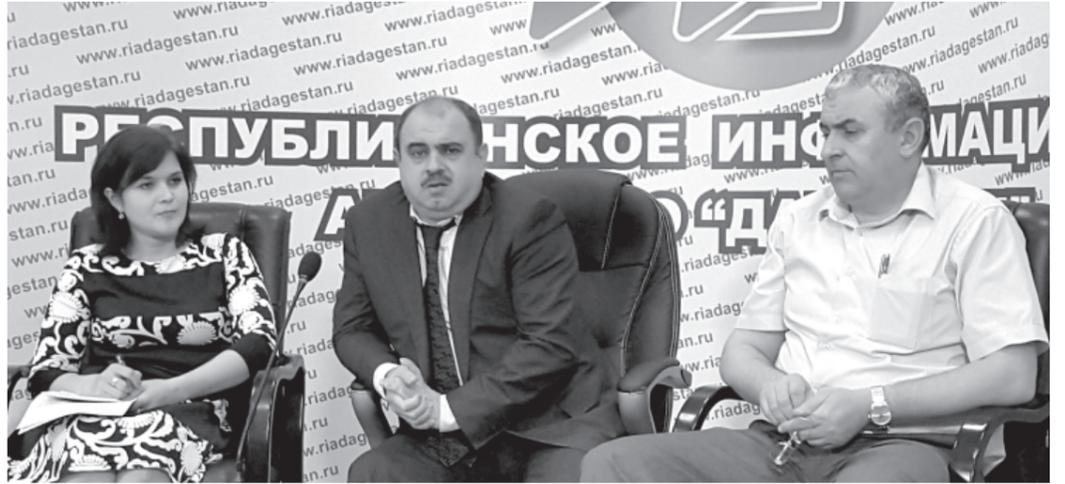
Министрди журналистриз малумарайвал, им са вацран ва я йисан вахтунда авуна акъалтйавай къвалах туш.

Министрдини адан заместителди журналистрин суларизни жавабар гана. Районра чилер ишлемишзавай теьгердиз, бюджетдиз налогрин ва налогар тушир пулдин такъатар атуниз талукъ месэляяр журналистриз иллаки итижлу тир.

Министрди лагъайвал, ГУП-ар терг авунин къвалахни къилин месэляйрикай сад я. Абурун ериндал идара авунин маса жуьреяр арадал гъизва.

Къейд ийин, гуьрушдал республикадин сергъятра хуьрун майишатдин чилер къилди ксарин хусиятдиз элкъуьрунин къайда кардик кутунин месэляни гурлудаказ веревирдна.

- Зун чилер къилди ксарин хусиятдиз элкъуьрунин къайда кардик кутунин патал алай кас я, - лагъана министрди. - Чилер герек къайдада хуьн патал госуларстводихъ такъатар авач. Чил кирида къазвай

- Чи вилик эцигнавай шартлар къилиз акъудун патал са шумуд йисуз датлана авуна кланзавай къвалахрин комплекс ава. И кар республикадин къилини аннамишзава. Амма эхиримжи вахтара госуларство алдатмишиз алахънавайбур артух хъанва. Къанунар члур тавуна, госуларстводиз къец гана, чпин хийирдиз къвалах ийиз кланзавайбур ава. Дагълух районрай юристар галаз къвезвай чубанарни кваз дуьшуьш жезва. Алай вахтунда чи ихтиярда авай крар тлимил хъанватлани, госуларстводин эменни алакъдайвал хуьз алахъзава, - лагъана Имран Гъубсейнова.

кsари ам гъамиша хийирлудаказ ишлемишзавач. Чиликай жедай къван менфят къачузва, амма а чилер къайдадай акъатзавайдакай фикирзавач. Инанмиш я, чилин иесиди ам дуьздаказ хуьда, адахъ гелкъведа, миянарда. Ихътин дуьшуьшар ава. Амма и къвалахдив вири терефар фикирда къуна эгечина кланда.

Ада мадни давамарайвал, чилериз талукъ яз реформаяр тухун датлана дегъиш жезвай законодательстводин къайдайрини истемиззава.

Гуьрушдин сергъятра аваз гъар са районди чпин чилер ишлемишзавай теьгердикайни суьгъбетна.

Агъалийриз регъят жедайвал

Дагъустан Республикадин МФЦ-дин (многофункциональный центр) директор Осман ХАСБУЛАТОВА эхиримжи вахтара республикадин ихътин центрайра авай гъларикай, ачухзавай цийи филиалрикай, аниз къвалахдал къабулзавай теьгердикай ва са жерге маса месэляйрикай журналистрихъ галаз хъайи гуьрушдал суьгъбетна.

Йисан сифте къилелай башламишна республикадин агъалийриз МФЦ-рин идарайрай 130 агъзур къуллугъ авунва. 2015-йисалай МФЦ-ра ийизвай къуллугърин сиягъ 250-дав агакънава. Гила анрай таксистривай пассажирар тухуз ихтиярар гунин шагъадатнама, СНИЛС, дидевилин капиталдин сертификат ва мад цийи 7 къуллугъ къачуз жезва.

Осман Хасбулатова журналистрин сулариз жавабарни гана. Къилди къачуртла, МФЦ-риз къвалахал къабулзавай теьгердин гъавурда туна ва ам, са жуьрединни хала-хатурвал тавуна, къиле физвай конкурс тирди малумарна. Мажибрикай рахайтла, абуру гъар са къуллугъчиди авунвай къвалахдила аслу я, яни МРОТ-дал руьгъламишунин бонусар алава хъезва.

Гъа и теьгерда филиалрин директорин мажибарни арадал къвезва. Къуллугъчийрин къвалах датлана гуьзчивилик ква, гъар садан патав web-камера, аудио записдай тадаракар гва. Республикадин МФЦ-да ацукънавай пешекарри абурал датлана гуьзчивалзава.

РД-дин МФЦ-дин директорди къурулушдиз талукъ гъар жуьре месэляйрикай, бязи районра жегъилар къвалахал къабулдайла, арада арачияр гъатна, пулар къачур дуьшуьшрикайни суьгъбетна. Ада мад сеферда лагъана хьи, МФЦ-ра пулсуздаказ, анжах жуван чирвилерални алакунрал бинеламиш хъана къвалахал акъвазиз жеда.

Ада малумарайвал, и мукъвара Махачкъаладин Кировский районда МФЦ-дин члехи филиал ачухда. Августдин вацра Хасавюрт ва Дербент шегъерра МФЦ-яр жеда. Йисан эхирдалди республикадин вири районра МФЦ-дин филиалар кардик акатда.

Махачкъалада I Пётрдин тварунихъ галай проспекта, республикадин газетринни журналрин комплексдин вилик къиле физвай эцигунрикайни ихтилат кватна.

Анал эцигзавайди республикадин МФЦ-дин дарамат, меркездин Ленинский райондин филиал - я. Ам эцигдай чкадихъ къекъведайла, иеси авачир, яни муниципалитетдин ихтиярда авай чил жагъизвачир. Гъиниз килигайтлани, иесияр пайда жезвай. Гъа ик, чун республикадин газетринни журналрин комплекс дарда туна, СМИ-рин векилриз къунши хъуниз мажбур жезва, - малумарна Осман Хасбулатова.

Дагъустандин МФЦ-ра чпин везифаяр тамамарзавай теьгердиз Россияда лап хъсан къимет ганава ва мукъвал тир вахтунда улкведин маса регионрай тежриба къачун патал Дагъларин улкведиз пешекарар ракъурдайвал я.

Гуьрушдал са жерге месэляярни веревирдна, Осман Хасбулатовахъ галаз журналистри геждалди суьгъбетарна.

Чин гъазурайди - Дагъви ШЕРИФ

Бакуда - Европадин I кьугьунар

Гъзурайди -
Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Малум тирвал, алатай гъафтедин жуьмя йикъалай Азербайжандин меркез Бакуда спортдин тарихда сад лагъайбур тир Европадин кьугьунар киле физва. Ана дуньядин 50 уьлкведай тир спортсменри спортдин 20 жуьредай (абуркай лагъайтла 16 жуьредай 2016-йисуз Рио-де-Жанейрода жедай Олимпиададин кьугьунра иштиракдай спортсменар хяда) чпин алакьунар кьалурзава. Россиядин хянавай команда уьлкведин 49 региондай тир 355 спортсмендикай ибаратя (чна виликамаз хабар гайивал, абурун арада дагъустанви-ярни, чи халкъдин векиларни ава). Россиядин хянавай командадик Олимпиададин -7 ва 34 дуньядин чемпион ква. Тамам 16 юкьуз и кьугьунра, санлай къачурла, наградадин 253 комплект чпин иесийрив вахкуда.

Къейд тавуна жедач, Бакуда киле физвай Европадин кьугьунрин метлебувал мадни а кардикай ибарат я хьи, ина иштиракзавай спортсменар неинки Европадин сад лагъай кьугьунрин иштиракчияр, гъакни Европадин чемпионатдин иштиракчиярни яз гьисабзава. Им агалкъун къазанмишай гьар са спортсмендикай са гьилди кьве акъажунрин гъалибчи жезва лагъай члал я.

Дугьриданни, Азербайжанда и важиблу кьугьунриз гъазурвал акур тамам кьве йисан вахтунда гзаф крар кьилиз акъуднава. Кьилди къачуртла, Бакуда спортдин гзаф къадагъ объекттар эцигнава, абурун арада виридалайни екеди ва кьилинди 70 агъзур кас патал чкаяр авай "Олимпийский" стадион я. 12-июндиз, нянин сятдиз 9-даз, Бакуда и стадиондал кьугьунар ачухуниз талукьарна киле тухвай шад мярекат лап итижлуди ва вичихъ тешпигъ авачир къван гуьрчегди хъайдакай массовый информациядин такъатра гзаф хабарар гьатнава, гъатта кьугьунар ачухуниз талукьарнавай шад мярекат тешкилул патал 100 миллион доллар пул харжनावайдакайни.

Шад мярекат азербайжанви машгур манидар Алим Гъашимова устадвал кьалурналди гатлума. Мадни цавай фидай халича-самолетди, Азербайжандин мублагъвиллини девлетлувилили лишан-ярж

тир лап зурба анарди, рагъ кьуни киватл ханвайбур лап гьейранарна. Агъзурдалай гзаф рушари зурба элквей сегнедал са шумуд декъикада чпин пек-парталдин кумекдалди жуьреба-жуьре рангарин милли нехишар "atlana", композиция Азербайжандин акъалтлай зурба чка къазвай милли пайдах "туькьуруналди" акъалтна. Сегнедал машгур манидар Леди Гагади, элкьвена таза цукверин юкьва авай роялдихъ ацукьна, "Imagine" мани тамамарунни кьугьунрин тешкилатчийри киват ханвайбуруз авунвай еке "пишкешар" тир.

Европадин сад лагъай кьугьунрин цлай азербайжанви кьве спортсменди - 2004 ва 2008-йисарин Паралимпиададин кьугьунра дзюдодай чемпион, 35 йисан яшда авай Ильхам Закиева ва 2014-йисан жаванрин Олимпиадада тхэквондодай чемпион, 17 йисан яшда авай Саид Гулиева кукьурна.

Шад мярекатда дуньядин 50 уьлкведай тир 6 агъзур спортсмен-

къизилдин медаль къазанмишнавай сад лагъай спортсмен я, ам гъакни, чна винидихъ къейднавайвал, Европадин чемпионвиллини тварцизни лайихлу ханва.

Алатнавай йикъарикай 15-июнь - кьугьунрин пуд лагъай югъ - чи уьлкведин команда патал гьам санлай къазанмишнавай, гьамни къизилдин медалдин къадагъдал гьалтайлани виридалайни бегьерлуди хьана. ИкI, и юкьуз Россиядин хянавай командадин спортсменри къизилдин - 4, гимишдин - 2 ва кьведни буьруьнждин медалар къазанмишуналди кьугьунрин таблицадин сад лагъай царце чка кьуна. Гуьгьунин йикъара лагъайтла, чи командадилай и чка мадни мягкемариз алакьна. Аферин!

Буьруьнждин медалриз лайихлу хъайибурун арада чна вичикай мукьвал-мукьвал хабарар гузвай, вичихъ "лезги дувулар авай руш" Наталья Воробьёвани ава. Дишегълийри кьуршахар кьунай (69 кг-дал кьведалди заланвал авайбурун

ди иштиракна. Стадиондал мярекатдиз тамашиз атанвайбурун къадагъ 70 агъзур тир. Абурун арада багъа мугьманарни авай: Россиядин Президент Владимир Путин, международный Олимпийский комитетдин (МОК) кьил Томас Бах, Монакодин князь II Альбер, Белоруссиядин Президент Александр Лукашенко, Азербайжандин Президент Илгъам Алиев ва мсб.

РОССИЯДИН ХКЯНАВАЙ КОМАНДА - 1-ЧКАДАЛ

Европадин кьугьунрин сифтегъан акъажунар 13-июндиз башламишна. Россиядин хянавай командадин "киседиз" къизилдин сад лагъай медаль грекнинни римлуьрин жуьреда кьуршахар кьунай **Степан МАРАНЯНА** гъана. 59 кг-дин заланвал авай спортсменрин арада финалдин кьугьунра адаз Белоруссиядай тир Сослан Дауров 3:0 гьисабдалди кумукьна. Россиявийрикай спортдин и жуьредай къизилдин медалар къазанмишайбурун арада мадни ава: **Евгений САЛЕЕВ** (80 кг-дал кьведалди заланвал авайбурун арада), **Ислам МЕГЪАМЕДОВ** (98 кг-дал кьведалди заланвал авайбурун арада). Финалдин акъажунра адаз Украинадай тир Дмитрий Тимченко кумукьна.

Къейд авун лазим я хьи, Ислам Мегъамедов (ам Ростовский областдин патай экъечнава) дагъустанвийрикай Европадин кьугьунра

арада) ярмчух финалдин акъажунра ам Израилдай тир Илана Кратышаз кумукьна. Буьруьнждин медаль патал акъажунра лагъайтла, Натальяди 58 секундда Грециядай тир Мария Луиза Вриони кланик кутуна, 8:0 гьисабдалди гъалибвал къазанмишна.

Кьугьунар киле физ алатнавай 4 юкьуз (накъан йикъан акъажунрикай малуматар няниз геж чир жезвайвилляй, и макъалада 17-июндиз кьведалди йикъара къазанмишнавай агалкъунрикай хьенва) чи спортсменри санлай къачурла 21 медаль къазанмишнава. Абурукай 12 къизилдинбур я. Им гьам санлай къазанмишнавай вири медалдин къадагъдал, гьамни "къизилрин" къадагъдал гьалтайлани чи уьлкведин команда вилик ква лагъай члал я. Кьвед лагъай чкадал кьугьунрин иесияр ала: Азербайжандин хянавай командадихъ вири 18 (къизилдин - 8) медаль ава.

РИКЕЛ ХКИН: Европадин сад лагъай кьугьунар Азербайжанда киле тухунин кьарар 2012-йисан 8-декабрдиз Римда Европадин Олимпийский комитетдин (ЕОК) Генассамблеядин заседанидал къабулна. "Баку-2015" Европадин кьугьунрин тешкилувиллини комитетдин киле Азербайжандин Президент Ильхам Алиеван уьмуьрдин юлдаш Мегърибан Алиева акъвазнава.

Нептунан югъ

14-июндиз махачкъалавиярни Дагъларин уьлведин меркездин мугьманар шегьердин кьилин пляждал киватл ханвай. И юкьуз анал сифте яз Нептунан югъ къейдна.

Сувар Махачкъала шегьердин кьилин теклифдалди Махачкъаладин спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарин рекъай комитетди, культурадин управлениди, КДЦ-ди тешкилна.

Гуьлуьн кьер са шумуд сятда спортдин члехи майдандиз элкьвена. Анал пляждин волейболдай, путар хкажунай, сирнав авунай, армреслингдай ва икI мад акъажунар киле фена.

Мярекатрин иштиракчияр шегьердин кьилин сад лагъай заместитель **Рафик БУТАЕВА** ва РД-дин Кьилин советник **Деньга ХАЛИДОВА** тебрикна. Дагъустандин сегънедин гъетери члехи концерт гана.

Пагъливандин рехъ давамарзава

АЗАДКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

ЧИ КОРР.

Алатай нумрада чна и мукъара Хасавюртда, Гь.Гъамидован тварунихъ галай Спортдин дворецда, азадказ кьуршахар кьунай машгур спортсмен **Руслан АШУРАЛИЕВАН** экуь къаматдиз бахшнавай Дагъустандин жаванрин арада кивенквечивал патал акъажунар киле тухвайдакай хьенвай. Шадвилелди мадни а кардикай хабар хгъз кланзава хьи, и акъажунра 76 кг-дин заланвиллини категориядай 1-чка кьур спортсменрин арада вичин ери-бине Ахцегъай тир **Беглерхан МИСРИХАНОВНИ** авай. Кьуд бягъсинин нетижада Дагъустандин кивенквечивилини тварцизни лайихлу хъайи ада, гъакни "Гъалибвиллихъ чалишмишвилляйни" Р.Ашуралиеван руш **Фатима АШУРАЛИЕВАДИН** гьилляй рангунин телевизорни пулдин пишкеш къачуна. Им, гьелбетда, еке агалкъун я. Аферин!

Спортдин сифте вердишвилер Б.Мисриханова Ахцегъа, азадказ кьуршахар кьунай СССР-дин сад лагъай спортдин мастер А.Гъаниеван тварунихъ галай ДЮСШ-да тренер **Марсел ГЪАЖИЕВАН** гьилик къачунай. Алай вахтунда М.Гъажиев Махачкъалада яшамаш жезва, ина чепиви машгур тренер **Али АЛИВЕРДИЕВАН** гьилик спортдин рекъай устадвал хкажзава.

Манидар ва актриса Жанна Фриске кьена

Россиядин манидар ва актриса Жанна Фриске рақдин азардихъ галаз ярғал женг чугурдалай гуьгьуниз, 41 йис жез са варз амаз кечмиш хьана. Идан гьакьиндай "Цийивилер" РИА-диз адан бубади хабар гана.

Шоу-бизнесдин гьетери, мусибатдикай хабар хьайила, чпин хажалатар винел акьудна. "Вун чавай гьакьатна, зи руш... архайиндиз ксус... вун гьамишалугъ яз зи рикле амуькда...", - кхьена Россиядин дишегьлийрин "Блестящие" твар алай поп-дестедин сад лагьай солистка Ольга Орловади. "Вун гьамишалугъ яз чавай гьакьатна, кьаниди тир Жанна... Вун халис дуст тир... зун шехьзава... и кардихъ агъаз кланзавач... им регимсузвал я...", - кхьена манидар Филипп Кирикова.

Жанна Фриске 1974-йисан 8-июлдиз Москвада дидедиз хьана, 1996-йисуз "Блестящие" дестеда аваз сифте яз сегнедал экьечина, 2003-йисуз ада кьилдин концертар гуз башламышна. Кинода сифте яз ам Сергей Лукьяненкодин "Иифен кьаравул" твар алай романдай Тимур Бекмамедова эцигай фильмда, 2005-йисузни "Ийкьан кьаравул" фильмда кьугьвана. Ада гьакни "Гьетерихъ галаз цирк", "Африкадин рик", "Империия", "Муркьадин кьвед лагьай девир" хьтин телепроектрани иштиракна. Кинода ва шоу-бизнесда кьвалахунай Фриске са жерге наградаириз ва премийриз лайихлу хьана. 2013-йисуз актрисадин кьилин мефтёдал дақун алаз жагьана. Адаз куьмек яз са шумуд цуд миллион манат кватина, амма ам сагар хьийиз хьанач.

150 аялдин "Диде" кечмиш хьана

Кьиргъизистанда Ватандин Чехи дяведин йисара гьалкьада гьатнавай Ленинграддай куьнарнавай 150 аялдин диде хьайи Токтогон Алтыбасарова кечмиш хьана. "Иифен Бишкек" газетдин малуматдал асаслу яз, ам адан хайи хуьре Иссый-Кульский областдин Топский райондин Курменты хуьре 11-июндиз кучукна.

1942-йисуз Кьиргъизистандиз душманди гьалкьада тунвай Ленинграддай аялар гьиз башламышайла, Алтыбасарова духтуррихъ галаз санал гуьзердай аялрин яшар тайинариз ва абуруз твар, фамилия гуз чалишмиш хьана. Гьик лагьайтла, абурукай хейлинбуруз чпин тварар чизвачир. Дяведин сифте кьилерай 16 йис хьанвай Токтогон, виридалайни савадлу дишегьли хьуниз килигна, Курменты хуьрун Советдин председателвиле тайинарна.

И мукьвара кечмиш хьайи итимдихъ - фронтвикдихъ галаз санал ада вичин 8 аялни тербияламышна. Токтогон - ападихъ 23 хтул ва 13 шул ама.

Кьиргъизистандин президент Алмазбек Атамбаева Токтогон Алтыбасаровадин мукьва-кьилириз башсагьлугьвал гана. Дяведин вахтунда ада "Аялрин патахъай кьайгьударвал авуналди ва фикир гуналди, абуруз мукь-

вавилдин ва чимивилдин гьиссер гуз алакьуналди хайи дидедал авуна", кхьена госу-дарстводин кьилин башсагьлугьвилдин телеграммада.

"Цийивилер" РИА-дин малуматдал асаслу яз, Ватандин Чехи дяведин сифте дяведи Кьиргъизистандиз 140 агьзурдалай гзаф ксар куьнарнай. Абурукай 16 агьзур, гьа гьисабдай яз 3,5 агьзур аял, душманди гьалкьада тунвай Ленинграддай гьанай. Гьвечли ленинградвийриз кьакьан дагда авай Иссый-Кульвирин патав гвай курортдин аялрин кьвалера чкаяр ганай. Невадал алай шегьердай тир диде-буба амачиз амуькай мад 800-дав агакьна аялар кьиргъизри чпин хизанриз кьабулнай.

Саммитдин нетижайриз баянар гана

Украинадин премьер-министр Арсений Яценюка 8-июндиз Баварияда куьтягъ хьайи G7 саммитдин нетижайриз баянар гана, хабар гузва улкведин гьукуматдин сайтда.

Адан гафаралди, "Чехи ирид" улкведин регьберри гуьруьшдал чпи Киевдин тереф хуьдайди тестикьарна, гьакни Россиядиз гузвай басрухар артухарунин кьарар акьудна.

"Саммитдин нетижайрал асаслу яз арадал атай малуматди сифте нубатда садани са камни кьулухъ кьачун тавурдан гьакьиндай лугьзува", - кьейдна министрдин кабинетдин кьили. Яценюка инанмишарна хьи, Ук-

раинадин месэла G7-дал асулбурукай сад тир, амма политический теклифрилай гьейри, Киевди "финансрин ва военный" рекьерай куьмекарни гуьзлемшизава.

Украина вич хуьдай яракьдалди таъминарунин месэладиз гьукуматдин кьили кьетлен метлеб гана.

"Им неинки Украина патал, гьакни Евросоюздин рагьэкьечдай патан сергьятар хуьн патал чарасуз яракъ я. Кье чна Европа хуьзва", малумарна ада ва "Россияди вири дуьньядиз, гьа гьисабдай яз НАТО-дин улквейриз женгиниз звер ганва" гафар алава хьувуна ада.

8-июндиз США-дин президент Барак Обамади малумарайвал, Москвади ихьтин малуматар мукьвал-мукьвал инкарзаватлани, Россиядин военный Украинадин рагьэкьечдай пата амуькьзава. Адан гафаралди, кардик квай кьадагьяр Россияди ва Донбасдин ополченцийри февралдиз Минскда икьрар хьанвай гуьлле гун акьвазарунин кьайда чурзамай кьван гагьди кардик кумукьда. Гьа са вахтунда Америкадин регьберди алава хьувуна хьи, G7-дин улквейяр, чарасузвал хьайитла, сергьятламышдай мадни кьели серенжемар кьабулиз гьазур я.

Идалай вилик ихьтин кар авун мумкин тирдан гьакьиндай Германиядин канцлер Ангела Меркелани малумарнай. Икьван чавалди Европада советдин председатель Дональд Туска малумарайвал, Россиядиз акси яз ЕС-ди кьадагьяр давамарунин гьакьиндай кьарар мукьвара кьабулун лазим тирди лагьана.

Ирид улкведин регьберрикай ибарат дестедин кье ййкьан саммит Баварияда 7-8-июндиз кьиле фена. Ана Великобританиядин, Германиядин, Италиядин, Канададин, США-дин, Франциядин ва Япониядин регьберри иштиракна. "Чехи ирид" - им международный тешкилат тушир международный клуб я. Адан кьараррихъ мажбури кьуват авач. Ихьтин кьалубда аваз тешкилат Россия G8-дай акьудай 2014-йисалай гуьгьуниз арадал атана.

Шегьер вахчуна

Куьрддин чпи-чеп хуьдай халкьдин дестейри (YPG) малумарайвал, абуру "Исламдин государстводин" (ИГ) радикальный дес-

тедивай Туьркиядин сергьятдал алай Сириядин стратегиядин метлеб авай шегьер Тель-Абьяд вахчуна, идан гьакьиндай 15-июндиз Рейтерди хабар гана.

Виликрай куьрдери и шегьер тамамдаказ вахчурдан гьакьиндай инсандин ихтиярар хуьнал гуьзчивалзавай Сириядин мониторингдин центради малумарнай. Шегьер кьунвайдан гьакьиндай малумат агьвалатар кьиле физвай чкадал алаз хьайи Рейтердин шиклчидини тестикьарна. Идалайни гьейри, виликамаз кьунвай делилрал асаслу яз, куьрде-рилай Тель-Абьяддинни Ракка шегьерин арада авай важиблу шегьерени кьаз алакьна.

Al Mauabeen телеканалдин малуматдал асаслу яз, куьрддин ополченцийри гьакни Сириядин территориядал алай пограничный терминални кьуна ва анай ИГ-дин боевикар сергьят галай патахъ катуниз мажбурна. Алай вахтунда исламистри Туьркиядин военныйрей гузва.

Кобани шегьердилай гьалкьа алудай январдилай башламышна YPG халифатдин мулкуниз гьахьзава. Тель-Абьяд кье тереф патални стратегиядин метлеб авай шегьер я. И шегьердал гуьзчивал авуналди, куьрде-рилай Сирияда ва Иракда авай чпин кьуватар сад хьийиз алакьда. ИГ-дин боевикри Тель-Абьяд вахкайла, стратегиядин метлеб авай командный пунктикай сад тир Ракка дяведин ва недай суьрсетдалди таъминарзавай важиблу режикай магьрум жеда.

США-ди куьрдерихъ военный рекьий хьанвай агалкьуниз еке кьимет гана. Вичин нубатдай яз Туьркиядин президентди YPG вичин улкведин сергьятдив мукьва хьуни "Туьркиядин сергьятрин хатасузвилиз кьурхулувал гудай са гьихьтин ятлани кьурулуш арадал гьуни" вичик секинсузвал кутазва лагьана. Анкарадиз ИГ-диз акси яз женг члугвазвай YPG-дин жергейра авай Туьркиядин куьрдери чпин яракъ Туьркиядихъ элкьуьрунихъай кичлезва.

Башчи тергна

12-июндиз летчик авачир Америкадин самолетди гьужумунин нетижада "Аравийский полуостровдал Аль-Каидадин" (АКАП) террориствилдин тешкилатдин башчи Насир аль-Вахиши телеф хьана. Идан гьакьиндай CNN-диз Йемендин хатасузвилдин органри хабар гана.

"Аль-Вахиши шагьид хьанвайди" АКАП-дин векилрини Твиттерда хиве кьуна. Адан чка военачальникай сад тир Абу Хареира ас - Санани твар алаз машгьур тир Касм аль-Римиди кьуна.

Америкадин разведкадин кьурулушри хабар гайивал, аль-Вахиши телеф хьанвайди тестикьарунин мураддалди серенжемар кьиле тухузва.

Рекьем

• Саудовский Аравияда - 1000, Кьиблепатан Кореяда - 145 касдик MERS вирус акатнава.

ЦБ-дин курсуналди кьенин юкьуз:

1 доллар - 54,04 манат,
1 евро - 61,10 манат,

кьизил (1 гр) - 2053,84 манат,
гимши (1 гр) - 27,86 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.

Гьазурайди - Шагьисмаил ГЬАЖИМИРЗОВ

АКАП-дин башчи аль-Вахиши "Аль-Каидада" "кьвед лагьай нумрадин кас тир". Кьилди кьачуртла, пропаганда ийидай видеороликай сана ада "хаш терг авуниз" ва "США-диз акси дяве тухуниз" звер гузва.

Йемендин агьали тир аль-Вахишиди 2009-йисуз АКАП-диз команда гун вичин хивез кьачуна. Пуд йис идалай вилик ам Йемендин дустагьханадай катнай. Пакистанда Америкадин спецназди терг авур "Аль-Каидадин" башчи Усама бен Ладенан хуси секретарь язни кьвалахнай.

АКАП 2009-йисуз тешкилна. Тешкилат 2009-йисан декабрдиз Амстердамдай Детройтдиз физвай самолет терг ийиз алакь тавуналди раиж хьана. Дестеди 2011-йисуз Йемендин президент Абдела Салегь тахтунай вегьина иштиракна.

Зоопаркдай катай вири гьайванар хькунва

Тбилисидин зоопаркдай катай гьайванар хькунва, абуру шегьерда авач. Идан гьакьиндай "Цийивилер" РИА-диз Гуржистандин премьер-министр Ираклий Гарибашвилиди хабар гана.

"Зоопаркдин векилрин малуматдал асаслу яз, адалай кьецепата алай вахтунда са вагьшини авач", - лагьана Гарибашвилиди.

Премьер-министрди яд акьалтунин нетижаяр чирун патал рабочий десте тешкилу-нин буйругьни гана, хабар гузва "Интерфаксди". Тебиатдин бедбахтвилдин нетижаяр арадай акьуддай кьетлен штабдин заседание кьиле физвай вахтунда Гарибашвилиди Вэравац тоннелра тунвайвилей яд акьалтун мумкин я лагьана.

"Арадал атанвай агьвалат ахтармишун патал прокуратура желб авун мумкин я лагьана Гарибашвилиди "Ам вуж клантлани хьуй, ада жаваб гун лазим я. Им рехъ гуз жедай кьвалах туш. Чна анжах и ва я маса касдин жавабдарвилдин гьакьиндай фикирзавач. Арадал атай мусибатдин крар гележегда тикрар тахьун патал гьакьикьиб себебар тайинарун чарасуз я. Мусибат тикрар хьжедач лагьана заминвал гуз жедач, амма чун и кардай кьил акьудуниз ва талукъ тир серенжемар кьабулуниз мажбуру я", - малумарна премьерди.

14-июндин йифиз кьяти марф кьунин нетижада Тбилисидал яд акьалтна. Вэравац алахьна. Эхиримжи делилрал асаслу яз, яд акьалтунин нетижада 15 кас телеф хьана.

Яд акьалтуникди виридалайни гзаф зиянар Гуржистандин меркездин центрадиз хьана, кьилди кьачуртла, ана авай зоопаркдиз. Хейлин гьайванар телеф хьана, цудралди катна. Гьа гьисабдай яз хаталу гьайванар тир север, пеленгар, жанавурур ва аслан. Абурукай са бязибур гуьгьунлай яна кьена.

Шегьердин кьурулушризни хейлин зиянар хьана. Шегьере рекьер чкьана, электропередачирин линийриз ва яшайшдин кьвалериз зиянар хьана. 15-июнь Гуржистанда телефон хьайибурухъ яс члугвадай югъ яз малумарна. Телефон хьайибурун хизанриз ва зиянар хьайибуруз улкведин властри куьмек яз цуд агьзур лари (4,4 агьзур доллардив агакьна) гун хиве кьунва.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
РД-дин Гьукумат

367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЪИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ -
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИННИ
ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЪАМИДОВ
65-00-63

ИНФОРМАЦИЯДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Р. РАМАЛДАНОВА

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 18.00

Газет "Лезги газетдин" компьютеррин базада гъазурна.

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкин куьче, 6.

Тираж 8279

Макъалар редакцияди туькьур хъйизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле закондательстводал амал авунал гузчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекъяй РФ-дин Федеральний къуллугдин Къиблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувунва.

ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:

367018, Махачкала,
1 Петрдин проспект, 61,
7-мертеба.

Гь - И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбуьр я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Гь

Мубаракрай!

Лезгийрин СтАл Сулейманан тIварунихъ галай госмуздраттеатрдин коллективди РД-дин лайихлу артистка Пакизат Жамирзоевна АЗИЗОВАДИЗ уьмуьрдин - 70, яратмишундин 50 йисарин юбилеяр мубаракзава:

Лезги халкъдин гьуьрметлу,
Актриса я вун лайихлу,
Коллективдиз лап

хатурлу,
Пакизат вах, юбилей

мубарак.
Яхидурни цIуд йисан къене
Къугъвай ролар я са жерге,
Жегьилриз вун хъанва

чешне,
Шадвилер ваз мубарак.
Хци рикI авай я вун инсан,
Гатфар я пудкъанни цIуд

йисан.
Ругъ шад, хьурай сагъ чан,
Чи вах, юбилей мубарак.

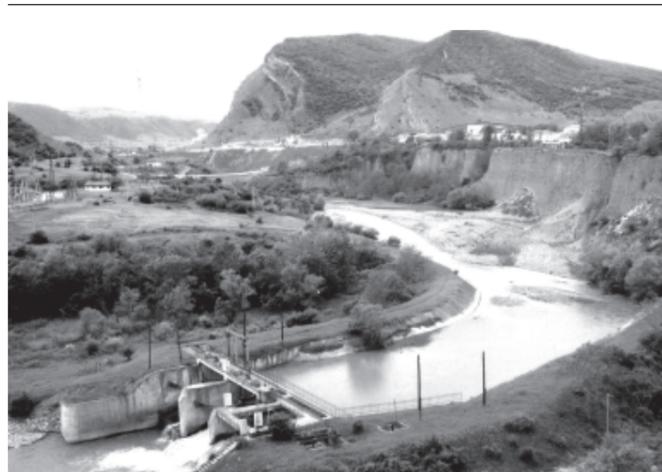
Чи жележегдин юристар - лап хъсанбурун жергеда

Россиядин правдин академиядин Кеферпатан Кавказдин филиалдин студентри Сочида кыле феи Вирироссиядин студентрин юридический олимпиадада приздин чкаяр къуна.

Олимпиададин иштиракчыяр Россиядин юридический 500 вуздай хъяна. Конкурсдин сифте паяр 2014-йисан 1-декабрдиз башламышна. Уьлкведин гьар са федеральный округдай 9 векил финалдиз акъатна.

Кеферпатан Кавказдин фе-

деральный округдай финалдиз Махачкъалада авай Россиядин Минюстдин правдин академиядин Кеферпатан Кавказдин филиалдин студентар акъатна. **Аслан ГЪАЙДАРОВА** "Юридический ксарин уголовный жавабдарвал: рази я ва акси я" номинациядай сад лагъай чка къуна ва медаль къачуна. **Умида ШАРИПОВАНИ** илимдин жигъетдай вини дережада авай доклад авунай медалдиз лайихлу хъана.

Килиг садра Куьредин
Гад хъуьрезвай жуьредиз!
Къазни, къибни акахъна,
Рангар ягъиз жегьредин.

Къанавар цив ацанва
Чакмах рагар атланвай.

Талайрив гъай туй вуч я,
Туьнтвал гатун къатланвай.

Цавариз гуз чимивал
Артух жезва зегьемвал...
Вуч гаф ава шартлариз
Дереда чи Сардаррин!..

Р. НАБИЕВАН шикилдиз баян гайиди Мерд АЛИЯ.

Утеранный аттестат об основном общем образовании за N 05680050303, выданный в 2011 году Цмурской СОШ Сулейман-Стальского района РД на имя Селимхановой Селимат Егибеговны, считать недействительным.

Уважаемые абитуриенты!

Для вас в очередной раз наступает самая горячая пора!

Поэтому спешим сообщить, что **ИННОВАЦИОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ** объявляет набор на дневную и заочную форму обучения по направлениям подготовки:

Экономика

Юриспруденция

Государственное и муниципальное управление

Экология и природопользование

Прикладная математика и информатика

Лингвистика

Психология

Социальная работа

Абитуриенты, получившие по результатам 3-х ЕГЭ более 200 баллов, принимаются на дневную бюджетную форму обучения. Занятия проводят кандидаты и доктора наук из ведущих вузов. Для иногородних студентов предоставляется комфортабельное общежитие на территории студенческого городка.

тел.: 8(8722) 56-27-68

Адрес приемной комиссии: г. Махачкала, пр. Насрутдинова, 80;
www.miuniver.ru; E-mail: miudag@mail.ru

Нумрадиз шиир

Нариман КЪАРИБОВ

Дербент

Юлдашар, за квез лугьун:
Къадимлу шегьер я Дербент!
Вичин къадир чидайбуруз
Лап ширин шекер я Дербент.

Тик кранар гъализ цавай,
Мертебаяр эцигзавай,
Гележегдиз килигзавай
Рагъ авай сегьер я Дербент.

Жалгъан дагъдин вини кыле,
На лугьуди, гьед я пелел.
Такабуьрлу Нарын-къеле,
Къуьд, гад хупI иер я Дербент.

Виш асиррив я къуша вун,
Шегьер туш - я тамаша вун!
Нариманаз гъамиша вун
Багъа къаш-гевгьер я, Дербент!

Рекьел тунач

Эйзудин САЙДУМОВ,
ДаркIуш-Къазмаяр

Зун Чухьверхуьруьн рекьин кьерехда Къасумхуьрел фидай "Газелдал" вил алаз акъвазнавай. За гьилни хкаж тавунмаз, са тийижир касди вичин "Жигули" акъвазарна. Физвай чка хабар къуна, ацукьун теклифна. Рекье чун таниш хъана. Къулухъ ацукьнавай дишегьлиди Лукьман вичин стха тирди, ада, Воронеждин педагогический институт куьтягъна, Вини СтАлдал тарихдин тарсар гузвайди лагъана.

- Зани Воронеждин педагогический институтда клелнавайди, естественно-географический факультет куьтягънавайди я, - лагъана за. - ИкI жува клелай институтда чирвилер къачунвай кас дуьшуьшдай гьалтда лагъана гьич фикирнавачир. Ана клелай ватангьлияр за жагъурзавайди я. Заз вун лап гьич куншидила гьалтна хь! - давамарна за.

Къулухъ галай дишегьлидиз зун даркIушви тирди чир хъайила, чи хуьруьнви, рагьметлу Сайдумов Абдулкадир чпин рикI алай артист тирди, адаз бахшна Сайдумов Эйзудина кхъенвай "Гьалт хъийида" шиир лап бегенмиш тирди, ада таьсирайди малумарна.

- А Сайдумов зун я, Абдулкадир Сайдумовни зи ими, - лагъай зи ван хъайи рекьин юлдашри хвеша хъана. Абуруз за "Гьалт хъийида" шиирдай са бендни лагъана:

Чун къакъатда, вун хъухъ, зи дуст, гъамишанда имандал,

Дуьнья-фана, гьал хъийида
Гьарусатдин майдандал.

"Буба" лугьуз, зи веледрихъ
галаз вунни къведа залд,

За гъамишанда авурди тир,
зи хва, шадвал, дамах валд.

Гьар жуьре суьгьбетрик кваз
чун Къасумхуьрел агакъна. Эхъ,
Рамазанов Лукьман инсанвал
квей муаллим я, тийижир кас
тиртлани, ада зун рекьел тунач.

Дагестанский Государственный университет Факультет культуры

Кафедра музыкального и пластического искусства факультета Культуры проводит прием абитуриентов в 2015 году:

Специальность:

2) 52.05.01 "Актерское искусство" с присвоением квалификации:

"Артист музыкального театра";

срок обучения: по очной форме - 4 года, по заочной - 5 лет.

Перечень вступительных испытаний:

• для выпускников школ - русский язык (результаты ЕГЭ), литература (результаты ЕГЭ), творческий конкурс (проверка слуха, ритма, исполнение классической, современной и народной песни).

• для выпускников ССУЗОВ - русский язык (экзамен), литература (экзамен), творческий конкурс (проверка слуха, ритма, исполнение классической, современной и народной песни).

Прием необходимых документов с 20 июня по 5 июля текущего года -заявление, документ об образовании, паспорт, фото (3x4) - 8 шт., свидетельство о результатах ЕГЭ для выпускников школ.

Приемная комиссия находится по адресу: Батърая 2 "а". "Горячая линия" приемной комиссии Дагестанского государственного университета +7(8722)67-88-52.

Хабар це

КВЕВ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТ" МУС АХГАКЪЗАВА?
Хемисдиз, жуьмядиз, кишдиз, гьяддиз, ислендиз,
саласадиз, арбедиз? -
Шегьер, район, хуьр къалура -
Жуван тIвар, фамилияни -
ТIалабзава атлана редакциядиз рахкурун.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми хтул

ИЛЬМАН

рагьметдиз финихъ галаз алакьалу яз Ильман Субгъанович Алипулотоваз, вири багърийриз башагьлугьвал гузва.

Куплю слабые пчелосемьи
тел. 8988 201-50-23

